

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Δημήτρακοπούλου (Χ)



ΣΤ'
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
998



5 69 ΠΔ6
Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

τ. Α)ντού του Β' Πολυταξίου Προτύπου της Μαρασλείου Παιδ. 'Ακαδημίας

Διηγεση του (X)

ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ-ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Σύμφωνα με τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας
καὶ με ἐγκρίσιν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Συσταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς
Παιδείας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 16566]24 - 2 - 1949 ἀποφάσεώς του

Διὰ τὴν ΣΤ' Τάξιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΤΗΣ

Ν. Δημητράκου

ΑΥΣ. ΑΝΘ. ΖΗΤ. 24/9 1949

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ν. ΒΛΙΚΙΩΤΗΣ & ΥΙΟΙ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑΙ



002
ΕΛΣ
Στ2Α
998

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 1741|2047|723
Διεκπ. 1308|1310|566 Ἀθήνησι, 13 Σ)βρίου 1932

Π ρ ό ς

Τὸν κ. Χαρίλαον Ἀθ. Δημητρακόπουλον

Ἐνταῦθα

Ἀπαντῶντες εἰς τὰς ἀπὸ 18 Ἰουλίου καὶ 9 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. αἰτήσεις ὑμῶν, δι' ὧν ὑπεβάλατε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸς ἔγκρισιν τὰ ἐπὶ τεύχη βιβλίων τῆς Σειρᾶς σας «Τὰ θρησκευτικὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου», ἥτοι: Α') Παλαιὰ Διαθήκη, Β') Καινὴ Διαθήκη, Γ') Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Δ') Λειτουργική, Ε') Κατήχσεις, ΣΤ') Εὐαγγελικαὶ Περικοπαί, καὶ Ζ') Ποιήματα—Προσευχαί, γνωρίζομεν ὑμῖν, Συνοδικῇ Διαγνώμῃ, ὅτι, παρακλήσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐξετάσας τὰ βιβλία ταῦτα ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος αὐτῆς Κύριος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, ἀπεφάνθη, ὅτι οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτοῖς τὸ ἀπᾶνδον πρὸς τε τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

(Τ. Σ.) † Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Ἀρχιμ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΡΟΥΜΠΑΝΗΣ

Ἀντιγραφή
κ. Δημητρακόπουλος

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα ἔχουν τὴν ἀπογραφὴν τοῦ κ. Χ. Δημητρακόπουλου.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Α'. ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΤΟΠΟΙ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Είδαμε στην Καινή Διαθήκη, ότι ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐλάτρευε τὸ Θεὸ παντοῦ, ὅπου *Ποῦ λάτρευαν τὸ Θεὸ οἱ πρῶτοι Χριστιανοί.* εὐρίσκετο. Καὶ σὲ κατοικίες, κι' ἐπάνω σὲ λόφους, καὶ στὴ θάλασσα, καὶ στὴν πε-

διάδα, καὶ στὸ Ὄρος, καὶ στὸ Ναό. Μὲ αὐτὸ ἔδειχνε, πὼς ὁ Θεὸς εἶναι Πανταχοῦ παρὼν καὶ μᾶς ἀκούει. Εἶπε μάλιστα ὁ ἴδιος «ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα καὶ εἶναι πανταχοῦ παρὼν».

Κι ὁ Μωϋσῆς ἐσύστησε Ναό· κι ὁ Σολομὼν ἔχτισε τὸν περὶφημο Ναό.

Ἀλλὰ κι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸ Ναὸ τοῦ Σολομῶντος «**Οἶκο τοῦ Θεοῦ**». Στὸ Ναό, δηλ. στὸν κλειστὸ χώρο, εὐκολα συγκεντρῶν-ι κανέναν τὴ σκέψη του «αὶ ὑψώνεται μὲ τὴ **διάνοιά του** ὡς τὸ Θεό! τὸν **δοξάζει** καὶ τὸν **εὐχαριστεῖ**».

Ἐπειτα στὸ Ναὸ βλέπει ὁ Χριστιανός, πὼς κι ἄλλοι πολλοὶ ἔχουν τὰ ἴδια αἰσθήματα μ' αὐτὸν κι ἔτσι παίρνει θάρρος.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποῦ ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸ Ναὸ οἶκο τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐσυγκεντρώνονταν σὲ κλειστοὺς χώρους, γιὰ νὰ προσευχηθοῦν **ὅλοι μαζί**, σὰν **παιδιὰ τοῦ ἰδίου Πανάγαθου Πατέρα**.

Κι ὁ Κύριος ἐπροσευχόταν μαζί μὲ τοὺς μαθητές του. Καὶ

Εἰσαγωγή: Στὴ Λειτουργικὴ θὰ ἐξετάσουμε κάθε πρᾶμα, ποῦ ἔχει σχέση μὲ τὴν Πνευματικὴ Λατρεία τοῦ Θεοῦ. Πρέπει νὰ ξέρη κάθε Χριστιανὸς αὐτὰ τὰ λίνα πράματα, γιὰ νάχη ἀληθινὴ συναίσθηση τοῦ τί κάνει, ἅμα λέη «**λατρεύω τὸ Θεό**». Εἶναι ὑποχρέωσή του νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ καταλαβαίνει ὅλους τοὺς τόπους τῆς λατρείας καὶ πρὸ πάντων τοὺς κυριώτερους καὶ συνηθέστερους.

οί Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου προσεύχονταν συγκεντρωμένοι καί σέ κλειστό χώρο, καί πρό πάντων ὕστερα ἀπό τὸ Πάθος τοῦ Χριστοῦ.

Καί συγκεντρωμένοι καί προσευχόμενοι σέ κλειστό χώρο, ἐδέχτηκαν τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Καί, συγκεντρωμένοι καί σέ κλειστό χώρο ἦσαν, ἅμα ἄκουσαν ἀπὸ τὸν Κύριο τό : « Εἰρήνη ὑμῖν. Πηγαίνετε νὰ διδάξετε ὅλα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα του Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ».

Ἄλλος λόγος σπουδαῖος, ποὺ ἀνάγκαζε τοὺς πρώτους Χριστιανοὺς νὰ κάνουν κοινὲς προσευχές, ἦτο καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ γίνεταί τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τὸ κήρυγμα κι ἄλλα μυστήρια ἀκόμη.

Πιστοὶ στὰ παραδείγματα αὐτὰ οἱ πρώτοι Χριστιανοί, προσεύχονταν σέ ἰδιωτικὲς κατοικίες. Ἐπειτα ἐχρησιμοποίησαν τίς ἐθνικὲς ἐκκλησίαις, ποὺ τίς ἐστόλισαν μὲ εἰκόνες καὶ ἐτοποθέτησαν καὶ τὴν εἰσοδὸν τοὺς Δυτικά, (γιὰ νὰ βλέπουν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι πρὸς Α. ἀπὸ ὅπου ἐφάνη τὸ Φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ). Ἀργότερα ἄρχισαν κι οἱ Χριστιανοὶ νὰ χτίζουν οἰκοδομὲς ἐπίτηδες γιὰ τὴ λατρεῖαν τοῦ Θεοῦ. Τίς οἰκοδομὲς αὐτὲς ἐφρόντιζαν νὰ τίς καλλωπίζουν καὶ νὰ τίς στολίζουν μὲ κάθε πρᾶμα, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἐμπνέη σεβασμὸν. Κάθε τέτοιο χτίριον τὸ ὠνόμαζαν Ναὸ ἢ Ἐκκλησία ἢ Οἶκο Θεοῦ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ Η ΝΑΟΣ

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ποὺ ἐδόθη ἑλευθερία στοὺς Χριστιανοὺς νὰ κάνουν ἐλεύθερα τίς θρησκευτικὰς τοὺς τελετὰς, ἄρχισαν νὰ χτίζονται Ναοὶ μὲ σχέδια ἀξιόλογα. Μὲ τὸν καιρὸ ἐπικράτησαν ὠρισμένα σχέδια. Ἐμορφώθη, καθὼς λέμε. **Ρυθμός**.

Ρυθμοὶ τέτοιοι, ποὺ ἐπικρατοῦν ἀκόμα, εἶναι :

α') Ρυθμὸς Βασιλικῆς : Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔχτισε πολλοὺς Ναοὺς τῆς Χριστιανικῆς λατρείας· ἔχτισε τὸ ἀθάνατον καλλιτέχνημα τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὸ ναὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κι ἄλλους μικρότερους στὴ Κωνσταντινούπολιν· τὸ Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως στὴν Ἱερουσαλὴμ κι ἄλλους μικρότερους σ' ὅλο τὸ Κράτος. Σχέδιο, ποὺ ἐπικρατοῦσε, ἦταν : μακρὸν



Ρυθμός « Βασιλική »

τετράγωνο χτίριο με στέγη ξύλινη, πού σχημάτιζε στοές κι έστηριζόταν σέ σειρά από κολώνες. Οί κολώνες αυτές έχωριζαν τὸ οίκοδόμημα σέ τρία ἢ πέντε μέρη ἡμικυκλικά, διαφορετικά στο μέγεθος, πού συνέχονταν ἐλεύθερα.

Ἀργότερα στή στέγη ἐπρόσθεσαν καί τροῦλλο (κουμπέ⁽¹⁾). Καί σήμερα λέμε ἕνα ναό, χτισμένο σύμφωνα ἢ ἀνάλογα μ' αὐτό τὸ πρότυπο, (τετράγωνο - στέγη ξύλινη - στοές - κολώνες) πὼς εἶναι ρυθμοῦ Βασιλικῆς⁽²⁾.

β') Ρυθμός Βυζαντινός: Στά χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ (6ος αἰώνας) ἄρχισε νά γίνεται χρήση ἄλλου ρυθμοῦ. Στις ἐκκλησίες, πού ἐχτίστηκαν μ' αὐτό τὸ ρυθμό, ξεχωρίζει καθαρά τὸ σχέδιο Σταυροῦ ἔχουν τροῦλλο· ἡ στέγη γίνεται με θόλους κυλινδρικούς κι ὅλη ἡ οἰκοδομή στηρίζεται σέ τέσσερες ἢ σέ δύο μόνο κολώνες.

Σύμφωνα με τὸ ρυθμό αὐτό ἐχτίστη—ἔπειτα ἀπὸ τὴν κα-

1) Στὴ Ρώμη ἔτσι ἐχτίζαν τὰ δικαστήρια καί τὰ χρηματιστήριά τους. Πρῶτα - πρῶτα χτίστηκε τροῦλλος στὴν Ἁγία Σοφία.

2) Ρυθμοῦ Βασιλικῆς εἶναι στάς Ἀθήνας ὁ Ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἡ ἐκκλησία τῶν Καθολικῶν.

ταστροφή του κατά τη «στάση τοῦ Νίκα»—ὁ Ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἐπικράτησε γιὰ πολὺν καιρὸ στὸ Βυ-



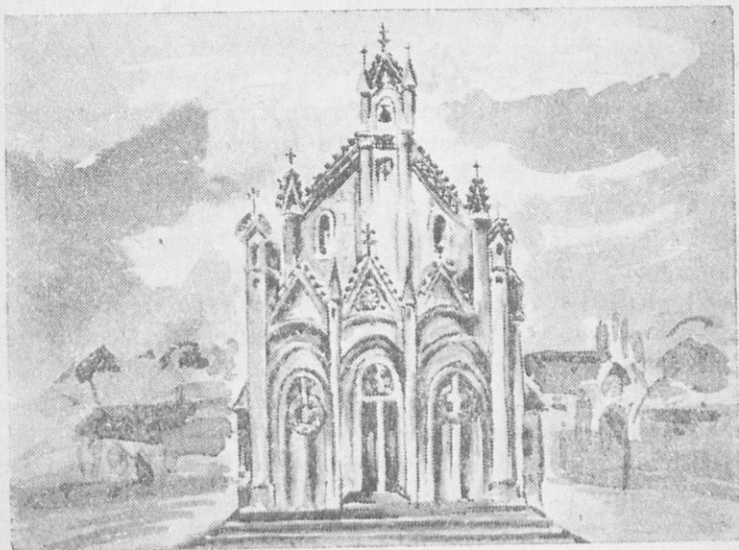
Ἅγιος Μηνᾶς Ἡρακλείου Κρήτης, «Ρυθμὸς Βυζαντινὸς»

ζαντιακὸ Κράτος κι ἔμεινε στὴν ἀρχιτεκτονικὴ μὲ τὸ ὄνομα Βυζαντινὸς ρυθμὸς. ⁽³⁾ Σύμφωνα ἢ ἀνάλογα μὲ τὸ ρυθμὸ αὐτὸ χτίζονται καὶ στὴν ἐποχὴ μας οἱ Χριστιανικοὶ Ναοί.

Γοτθικὸς ρυθμὸς: Ἀπὸ τὸ 10ο αἰῶνα, στὴ Δύση καὶ πρὸ πάντων στὴ Γαλλία καὶ στὴ Γερμανία, ἄρχισε νὰ γίνεταί σπουδαία τροποποίηση στουὺς ρυθμούς, ποὺ ἐπικρατοῦσαν ὡς τότε. Μὲ τίς τροποποιήσεις, ποὺ ἔγιναν, διαμορφώθη νέος ρυθμὸς:

3) Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ναοὶ σώζονται πολλοί. Στὰς Ἀθήνας: Ἀγίων Θεοδώρων—Καπνικαρείας—Ἀγίου Ἐλευθερίου (πλατεία Μητροπόλεως). Στὴ Θεσσαλονίκη: Ἀγίου Γεωργίου. Καὶ σ' ἄλλα μέρη: Δαφνίου—Ὁσίου Λουκᾶ (Βοιωτίας) κ. ἄ.

Σχήματα τρίγωνα αντικατέστησαν γενικά τὰ ἡμικύκλια καὶ



« Γοτθικὸς Ρυθμὸς »

τις στοές· καὶ κωδωνοστάσια ἢ πύργοι ὑψώθηκαν στὰ πλευρὰ τῆς εἰσόδου. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἐπικρατεῖ στὴ Δύση κι ὀνομάζεται Γοτθικὸς ρυθμὸς, μὲ γενικὸ γνῶρισμα τὸ τρίγωνο σχῆμα, σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκοδομῆς (1).

δ') Ρυθμὸς Ἀναγεννήσεως : Κατὰ τὸν 15ο αἰῶνα, στὴν Ἰταλία ἄρχισε νὰ γίνεται νέα τροποποίηση στὴ γενικὴ ἀρχιτεκτονική. Πρῶτα τὰ παλάτια τῶν βασιλέων καὶ οἱ πύργοι τῶν εὐγενῶν ἄρχισαν νὰ χτίζονται σὲ ρυθμὸ, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ ἐνῶση τὸν Ἀρχαῖκὸ ρυθμὸ μὲ τὸ Βυζαντινόν. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ὠνομάσθη Ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως. Διαδόθη στὴ Γαλλία, Γερμανία, Ὁλλανδία, Ἀγγλία κι ἐπικράτησε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχιτεκτονική. Γενικὸ του γνῶρισμα εἶναι : Ὁγκὸς μέγας, στοὲς γύρω στὴν αὐλή, πολλὰ παράθυρα διπλᾶ, σὲ

1) Ναὸς τέτοιου ρυθμοῦ εἶναι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν (ὁδὸς Φιλελλήνων).

δύο ἢ τρεῖς σειρὲς μὲ ἴσες ἀποστάσεις, μὲ πολύχρωμους ὑαλοπίνακες, μὲ ἐξωτερικὸ ἐπιβλητικὸ καὶ μὲ πολλὰ διακοσμήσεις.

Σ' ὅλους τοὺς ρυθμοὺς ξεχωρίζουν εὐκόλα τρία κύρια τμήματά.

II. *Τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ
καὶ ἡ χρησιμοποίη-
σή τους.*

Πρῶτο: Τὸ μέρος, ποὺ μένουν οἱ ἱερεῖς.

Δεύτερο: Τὸ μέρος, ποὺ μένει ὁ λαός.

Καὶ τρίτο: Τὸ μέρος, ποὺ εἶναι ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἴσοδο.

Τὸ πρῶτο μέρος λέγεται καὶ **Ἱερὸ** ἢ **Ἁγιο Βῆμα**· τὸ δεύτερο κυρίως **Ναός**· καὶ τὸ τρίτο **Πρόναος**.

Ἱερὸ: Εἶναι τὸ διαμέρισμα τοῦ Ναοῦ, ποὺ πιάνει ὅλο τὸν Ἀνατολικὸ τοῦ χώρου· ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο, χωρίζεται ἀπὸ τὸν **Κυρίως Ναὸ** μὲ τὸ **Εἰκονοστάσιο** καὶ συγκοινωνεῖ μ' αὐτὸν μὲ τρεῖς Πύλες. Ἡ μεσαία εἶναι πρὶς μεγάλη καὶ πρὶς πολυτελέστερα κατασκευασμένη καὶ λέγεται **Ὠραία Πύλη**. Τὸ Ἱερὸ εἶναι τοποθετημένο λίγο ψηλότερα ἀπὸ τὸν Κυρίως Ναό. Οἱ κληρικοὶ ἀνεβαίνουν στὸ Ἱερὸ μὲ 5 — 6 βάρη (σκαλοπάτια, ποὺ εἶναι χτισμένα στὴ βάση καὶ σ' ὅλο τὸ πλάτος τοῦ εἰκονοστασίου· κι ἐμπρὸς στὴν Ὠραία Πύλη σχηματίζουν μιὰ ἡμικυκλικὴ προέκταση, τὴ **σολέα**).

Στὸ Ἱερὸ μένουν τὴν περισσότερη ὥρα οἱ κληρικοὶ κατὰ τὴ διάρκειά τῆς λειτουργίας.

Τ' ἄλλα δυὸ μέρη τοῦ Ναοῦ εἶναι χαμηλότερα, στὸ ἴδιο ἐπίπεδο· κι ἐκεῖ μένει ὁ λαός.

Τώρα θὰ ἐξετάσωμε τὸ κάθε τι, ποὺ βρίσκεται σὲ καθένα ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ, καθὼς καὶ τὸ τί χρειάζεται.

1. ΤΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΙΕΡΟ

α') **Ἡ Ἁγία τράπεζα:** Στὸ μέσο τοῦ ἱεροῦ εἶναι χτισμένος ἓνας στύλος, ἢ καὶ τέσσερες, κι ἐπάνω τους στηρίζεται μιὰ πλάκα πέτρινη ἢ μαρμάρινη ἢ χρυσεή, τετράγωνη ἢ παραλληλεπίπεδη. Ἐπάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα εἶναι τὸ **Ἱερὸ Εὐαγγέλιο**, τὸ **Ἀρτοφόριο** καὶ τὸ **Ἀντιμήνσιο**.

Σημασία: Ὁ στύλος λέγεται καὶ **κάλαμος**. Παρασταίνει συμβολικὰ τὸ Χριστό, θεμελιωτὴ καὶ ἰδρυτὴ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Οἱ τέσσερες στύλοι παρασταίνουν συμβολικὰ τοὺς

τέσσερες Εὐαγγελιστές. Στὴν κορυφὴ τοῦ κεντρικοῦ στύλου ἡ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς τέσσερες, τοποθετεῖται κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ, σὲ θέση ἀσφαλισμένη, ἕνα μικρὸ ἀργυρὸ κουτάκι μὲ λείψανα Ἀγίων καὶ Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ δηλώνουν συμβολικά, πὼς ἐπάνω σ' αὐτὰ ἐστηρίχθη κι ἐξαπλώθη ὁ Χριστιανισμός.

Στὴν Ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα ἔχει κι ἄλλες ὀνομασίες (**Θυσιαστήριο—Μυστικὴ τράπεζα—Μνήμα Χριστοῦ** κ. ἄ.) καὶ παρασταίνει συμβολικά τὴν Τράπεζα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ἐκεῖ γίνεται τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ἡ Ἀγία Τράπεζα σκεπάζεται μὲ ἱερὰ ἄμφια (¹), ποὺ θυμίζουν τὴν καθαρὰ σινδόνη τοῦ Ἰωσήφ, τὸ σάβανο τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιον : Εἶναι ἡ ζωντανὴ διδασκαλία τῆς Θεοκείας τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ Ἀρτοφόριον : Εἶναι θήκη, ποὺ φέρει (ἔχει — φυλάει) **Ἄρτο**. Ὁ Ἄρτος αὐτὸς ἀγιάζεται τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ τοποθετεῖται στὸ Ἀρτοφόριον, γιὰ νὰ χρησιμεύῃ, ἅμα εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνη χωρὶς λειτουργία τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας (ἔκτοκτες ἀρρώστειες — ἄφευκτοι θάνατοι — σοβαροὶ τραυματισμοὶ κ. ἄ.).

Τὸ Ἀντιμῆνσιον : Εἶναι ὕψωμα τετραγωνικόν. Ἐπάνω εἶναι ζωγραφισμένη ἡ Ταφὴ τοῦ Χριστοῦ· στὶς γωνιᾶς εἶναι ζωγραφισμένες εἰκόνες ἢ εἶναι ραμμένα λείψανα Ἀγίων. Ἀγιάζεται κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ. Ἐπάνω σ' αὐτὸ τοποθετεῖται τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιον. Ἀκόμῃ χρησιμεύει καὶ γιὰ νὰ τελοῦνται λειτουργίες σὲ ἐκκλησίες, ποὺ δὲν ἔχουν γίνῃ ἀκόμῃ ἐγκαίνια, σὲ πλοῖα, σὲ στρατόπεδα, στὸ ὑπαιθρο γενικά, ποὺ φυσικὰ δὲν ὑπάρχει Ἀγία Τράπεζα.

β') Ἡ Προσκομιδὴ ἢ πρόθεσις ἢ παρατραπέζιον : Ἀριστερὰ στὴν Ἀγία Τράπεζα εἶναι ἕνα μικρὸ τραπέζι (παρατραπέζιον) σχεδὸν πάντοτε χτιστὸ στὸν τοῖχο. Ἐκεῖ ἐμπρὸς (²) κομίζονται (προσκομίζονται · προσφέρονται = προσκομιδὴ) ὁ Ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, τὰ **Ἁγία καὶ τίμια Δῶρα**, ποὺ θὰ χρειασθοῦν γιὰ τὴ Θεία Εὐχαριστία. Ἐκεῖ ἐμπρὸς τὰ θέτουν (πρόθεσις) οἱ ἱερεῖς

1) = Ἁγία φορέματα), «κατασάρκια» στὴν ἐκκλ. γλῶσσα.

2) Ἐμπρὸς = (πρὸ)

καὶ τὰ εὐλογοῦν· κι ἔπειτα τὰ μεταφέρουν στὴν Ἀγία Τράπεζα, κατὰ τὴ Μεγάλῃ Εἰσοδο, καθὼς θὰ ἴδοῦμε πιὸ κάτω.

γ') **Σκευοφυλάκιο**: Δεξιά στὴν Ἀγία Τράπεζα εἶναι τὸ Σκευοφυλάκιο· μιὰ μεγάλη ντουλάπα, στὴν ὁποία ἀσφαλιζονται τὰ ἱερὰ σκεύη, τὰ ἱερὰ ἄμφια, τὰ βιβλία τῆς λειτουργίας κι ἄλλα πράγματα ἀξίας.

δ') **Τὸ Σύνθρονον**: Στὴ Μητρόπολῃ τῶν Ἀθηνῶν καὶ σ' ἄλλες μεγάλες Ἐκκλησίες, πίσω ἀπὸ τὴ Ἀγία Τράπεζα, εἶναι τοποθετημένοι, μαζί καὶ στὴ σειρά, θρόνοι μαρμάρινοι ἢ ξύλινοι (σύνθρονο = θρόνοι μαζί) γιὰ νὰ κάθονται οἱ Μητροπολίτες τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἅμα τυχαίῃ νὰ λαβαίνουν μέρος στὴ λειτουργία (ἐπίσημες τελετὲς ἢ ἄλλες ἐπίσημες περιστάσεις).

2. ΤΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΝΑΟ

α') **Ὁ Ἄμβων**: Ἀπὸ τὸν Ἄμβωνα, πού εἶναι μιὰ ἐξέδρα στεριωμένη σὲ μιὰ κολώνα βορεινὴ ἢ στὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ Ναοῦ, λέει ὁ Διακός τὸ Εὐαγγέλιο· ἀπ' ἐκεῖ κληρικοὶ ἢ λαϊκοὶ κάνουν τὸ θεῖο κήρυγμα.

β') **Ὁ Δεσποτικὸς θρόνος**: Στὴν Ν. πλευρὰ τῆς ἐκκλησίας, κι ἀκριβῶς ἀπέναντι στὸν Ἄμβωνα, καὶ πλησιέστερα στοῦ δεξιὸ ἀναλόγιο, εἶναι τοποθετημένος θρόνος μαρμάρινος ἢ ἀπὸ σκαλιστὸ ξύλο, πού στέκεται ὁ Μητροπολίτης (ὁ Δεσπότης) ἅμα ἱεουργῇ.

γ') **Τὰ ἀναλόγια**: Εἶναι τραπεζάκια περιστροφικά, πάνω στὰ ὁποῖα ἀπλώνουν οἱ ψάλτες τὰ βιβλία τους.

δ') **Τὰ στασίδια**: Ξύλινες θέσεις γιὰ τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

ε') **Ὁ γυναικωνίτης**: Ἐξέδρα στοῦ μέσο τοῦ ὕψους τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς κι ὀλίγου μέρους τῆς Β. καὶ Ν., ἀπ' ὅπου (σύμφωνα μὲ παλαιότατο ἔθιμο καὶ γιὰ οἰκονομία χώρου) παρακολουθοῦν οἱ γυναῖκες τὴ θεία λειτουργία.

3. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΠΡΟΝΑΟΣ

Οἱ περισσότερες Ἐκκλησίες σήμερα δὲν ἔχουν πρόναο. Μερικὲς ἔχουν χώρο, πού λέγεται **Πρόπυλο**, **Προπύλαια**, ἢ **Νάρθηκας**· χώρο δηλαδή, στὴ Δ. πλευρὰ κι ἔμπρὸς ἀπὸ τὶς τρεῖς

εισόδους τοῦ Ναοῦ (¹). Σώζονται ὁμως ἀρχαῖοι ναοί, ποῦ διακρίνεται εὐκόλα ὁ **Πρόναος** (²). Ἐκεῖ σὲ παλαιότερη ἐποχὴ ἔμεναν οἱ **κατηχούμενοι** Χριστιανοί, γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ μιλήσωμε πιὸ κάτω.

Στὸ Νάρθηκα, ἦταν παλαιότερα καὶ βρύση, ποῦ οἱ Χριστιανοὶ ἐπλυναν τὰ χέρια τους, γιὰ νὰ περάσουν στὴν Ἐκκλησία, δηλώνοντας μ' αὐτό, πὼς προσέρχονταν μετανοημένοι, καὶ μὲ ψυχὴ καθαρισμένη. Αὐτὸ ἐσύσταινε καὶ ἡ περίφημη ἐπιγραφή, ποῦ ἦταν στὴν κρήνη τοῦ Νάρθηκα τῆς Ἀγιά-Σοφιάς³).

ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ

καὶ μποροῦσε νὰ διαβαστῇ κι ἀπ' τὸ τέλος, δίχως ν' ἀλλάξη οὔτε ἡ ὀρθογραφία, οὔτε ἡ ἔννοια.

Σὲ κάθε ἐκκλησία ὑπάρχουν καὶ σπουδαῖα ἱερὰ σκεύη, ποῦ

III. *Ἱερὰ Σκεύη* χρησιμεύουν γιὰ τὴ **Θεία Εὐχαριστία** καὶ γιὰ ἄλλες ἱεροτελεστίας—Καὶ εἶναι:

α') Ὁ Ἅγιος Δίσκος: παρασταίνει τὴ φάτνη τῆς Βηθλεέμ, ποῦ ἐτοποθετήθη τὸ **Θεῖο Βρέφος**, κι ἔχει τὸν Ἅγιο Ἄρτο, γιὰ ἀνάμνηση τοῦ Ἄρτου, ποῦ ἐμοίρασε ὁ Κύριος κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο στοὺς μαθητὲς του λέγοντας: **Λάβετε φάγετε· αὐτὸ εἶναι τὸ Σῶμα μου, ποῦ θυσιάζεται γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ Κόσμου.**

β') Τὸ Ἅγιο Ποτήριο: Δισκοπότηρο· εἶναι τὸ ἀρχαιότερο ἱερὸ σκεῦος, μὲ σχῆμα ἀρχαίου κρατήρα· ἔχει μέσα τὸν οἶνο, ποῦ θὰ χρειασθῇ γιὰ τὴν Ἅγία Μετάληψη· παρασταίνει τὸ ποτήρι, ποῦ ἐπρόσφερε ὁ Κύριος στοὺς μαθητὲς του κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο, λέγοντας: **Πίετε ἀπ' αὐτὸ ὅλοι· αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα μου, ποῦ χύνεται γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν.**

γ') Ἡ Λόγχη: πολὺ μικρὸ μαχαίράκι σὲ σχῆμα λόγχης· ἡ λαβὴ τῆς τελειώνει σὲ Σταυρὸ· μ' αὐτὴ κόβει ὁ λειτουργὸς τὸν ἄρτο στὴν προσκομιδῇ. Θυμίζει τὴ λόγχη, μὲ τὴν ὁποία ὁ στρα-

1) Προπύλαια Ναῶν στὰς Ἀθήνας: *Μητρόπολις*—Ἀγία Εἰρήνη—Χρυσόσπηλιώτισσα—Ἅγιος Διονύσιος—Ἅγιος Παῦλος—Ἅγιος Νικόλαος.

2) Οἱ ναοὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Ρυθμοῦ στὰς Ἀθήνας ἔχουν Πρόναο.

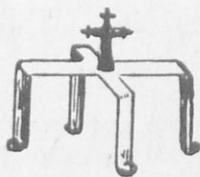
3) Βλέπε «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» σελ. 81.

τιώτης ἐκέντησε τὴν πλευρὰ τοῦ Κυρίου πάνω στὸ Σταυρό, γιὰ νὰ ἰδῇ ἂν ἦταν πεθαμένος.

δ') **Ὁ Ἀστερίσκος**: Μετάλλινος ἀστερίσκος σὲ σχῆμα Σταυροῦ τοποθετεῖται πάνω στὸν Ἅγιο δίσκο· ἀνασηκώνει καὶ κρατεῖ ὑψηλότερα τὸ κάλυμμα τοῦ δίσκου, γιὰ νὰ μὴν ἐγγίξῃ τὸν ἄρτο. Παρασταίνει τὸν Ἀστέρα, ποὺ ὠδήγησε στὴ φάτνη τοὺς Μάγους τῆς Ἀνατολῆς.



Τὸ Ἅγιο Ποτήρι



Ὁ Ἀστερίσκος

Ὁ Ἀῆρ: Ἀμα ὁ λειτουργὸς ἐτοιμάσῃ στὴν προσκομιδῇ τὰ Ἅγια Δώρα (Ἄρτο καὶ Οἶνο) σκεπάζει τὸν Ἅγιο δίσκο μὲ μικρὸ κάλυμμα· καὶ τὸ Ἅγιο ποτήρι τὸ σκεπάζει ὅμοια μὲ ἄλλο κάλυμμα. Ἐπειτα καὶ τὰ δυὸ μαζὶ τὰ σκεπάζει μὲ ἄλλο μεγαλύτερο κάλυμμα, τὸν Ἀέρα, ποὺ

δηλώνει συμβολικὰ τὴν καθαρὰ σινδόνη τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Κυρίου (').

στ'. Τὸ Ζέον: Εἶναι ἓνα μικρὸ μεταλλικὸ κύπελλο, ποὺ χρησιμεύει γιὰ νὰ ζεσταίνουιν καθαρὸ νερό· αὐτὸ θὰ τὸ χύσῃ ὁ ἱερέας στὸ Ἅγιο ποτήρι, ἅμα θὰ ἐτοιμάζῃ τὴν Ἁγία μετάληψη, γι' ἀνάμνηση τοῦ νεροῦ, ποὺ ἐβγήκε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν τὴν ἐκέντησε ὁ στρατιώτης μὲ τὴ λόγχη. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέει: «ἐξῆλθεν ἀμέσως αἷμα καὶ ὕδωρ» (').

ζ'. Ἡ λαβίς: Εἶναι μικρὸ κουταλάκι, ποὺ χρησιμεύει γιὰ τὴν Ἁγία Μετάδοση.

η'. Ὁ Σπόγγος καὶ ἡ Μοῦσα: Εἶναι ἓνας μικρός, κι ἄλλος πὶο μεγαλύτερος σπόγγος, ποὺ χρειάζονται γιὰ τὸ καθάρισμα τοῦ Ἁγίου Δίσκου καὶ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου.

1) Ὁ Ἀῆρ κινεῖται ἀνωθεν τῶν Τιμίων Δώρων κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως καὶ σημαίνει τὴν πνοὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

2) Βλ. Εὐαγγ. «κατὰ Ἰωάννην» 19—34.

Τὰ ἱερὰ σκεύη εἶναι μετάλλινα· στίς μεγαλύτερες καὶ πλουσιώτερες ἐκκλησίαις καὶ στὰ παλιὰ μοναστήρια εἶναι κι ἀσημένια ἢ ὀλόχρυσα, μὲ σκαλισμένες εἰκόνες, μὲ ἐπιγραφές, καὶ καμμιὰ φορά, καὶ μὲ διαμάντια καὶ μαργαριτάρια.

Ἄλλα ἱερὰ σκεύη, ἀπαραίτητα σὲ κάθε ἐκκλησία, εἶναι :

α΄. Ἡ Κολυμβήθρα : Χάλκινος λέβητας σὲ σχῆμα κρατήρα μὲ λαβές, καὶ στολισμένη μὲ σταυροὺς ἐπικολλημένους ἢ σκαλισμένους· χρησιμεύει γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος καὶ θυμίζει τὸν Ἰορδάνη, ποῦ ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος, ἢ καὶ τὴν κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, ποῦ θεραπεύονταν οἱ ἄρρωστοι.

β΄. Τὸ Μυροδοχεῖο : Μικρὸ μετάλλινον δοχεῖο, ποῦ φυλάγεται τὸ « Ἅγιον Μύρον ».

γ΄. Ὁ Ἄετός : Εἶναι στρογγυλὸ τεμάχιο ὑφάσματος. Ἐπάνω εἶναι ζωγραφισμένη πολιτεία κι ἐπάνω τῆς ἀετοῦς μ' ἀνοιχτὲς φτεροῦγες. Στὸ ὕφασμα αὐτὸ πατὰ ὁ ἐπίσκοπος, ἀμα γίνεται ἡ χειροτονία του κι ἀπαγγέλλει τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως. Ὁ ζωγραφισμένος ἀετὸς παρασταίνει τὸ νέο Ἀρχιερεά, ποῦ, ἔχοντας τὴν ψυχὴν του ὑψωμένη στὸ Θεό, προσέχει ἀδιάκοπα τὴν ἐπισκοπὴν του.

δ΄. Ὁ Ἐπιτάφιος : Ὑφασμα πολυτελείας σὲ σχῆμα ὀρθογώνιο, μὲ ζωγραφισμένη ἢ κεντημένη ἢ χρυσοῦφασμένη τὴν Ταφὴν τοῦ Κυρίου. Χρησιμοποιεῖται στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου καὶ στὴν κατανυκτικὴ περιφορὰ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Ὑπάρχουν Ἐπιτάφιοι μὲ σπάνια τέχνη καὶ μὲ πολλὴ ἀξία.

ε΄. Ἐξαπτέρυγα - ἱερὲς σημαῖες : Εἶναι μετάλλινοι ἀκτινωτοὶ δίσκοι μὲ σκαλισμένες μορφές ἀγγέλων. Εἶναι στηριγμένα σὲ ψηλὰ κοντάρια καὶ προπορεύονται στίς πανηγυρικὲς τελετὲς τῆς ἐκκλησίας, σὰν σύμβολα θριάμβου· τοποθετοῦνται στίς πλευρὲς τῆς Ἀγίας Τράπεζας, μὲ τὸν Τίμιον Σταυρὸ στὸ μέσον.

Οἱ ἱερὲς σημαῖες : Εἶναι ἀπὸ ὕφασμα μὲ ζωγραφισμένες ἢ κεντημένες διάφορες ἐκκλησιαστικὲς παραστάσεις (Ἀνάσταση — μαρτύρια Ἀγίων κ ἄ.).

στ΄. Τὸ Θυμιατήριον : Εἶναι σκεδὸς μετάλλινον, μὲ κάλυμμα κρεμασμένο ἀπὸ ἀλυσίδες. Σ' αὐτὸ μέσα, κι ἐπάνω σὲ ἀναμμένα κάρβουνα, καίει λιβάνι καὶ θυμιάζουν οἱ κληρικοὶ κατὰ τὴ λειτουργία τὰ ἅγια δῶρα, τίς ἅγιες εἰκόνες καὶ τοὺς πιστοὺς (').

1) Οἱ Ἰουδαῖοι ἐχρησιμοποιοῦσαν τὸ θυμίαμα στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ πιὸ παλιὰ χρόνια· ὁ Δαβὶδ στοὺς ψαλμοὺς του ἔλεγε :

ζ'. Τὸ Δίπτυχο : Εἶναι δύο χάρτινοι ἢ ξύλινοι πίνακες, συνδεδεμένοι σὲ σχῆμα βιβλίου. Εἶναι χωρισμένο σὲ στήλες, πού γράφονται τὰ ὀνόματα νεκρῶν ἢ ζώντων.

Εἰκόνες : Στοὺς Ναοὺς ἔχομε καὶ τιμᾶμε τὶς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μας, τοῦ **Τιμίου του Σταυροῦ**, τῆς **Παναγίας** καὶ τῶν **Ἀγίων καὶ Μαρτύρων**.

Στὶς εἰκόνες ἀποδίδομε **Τιμὴ**, ἀπὸ θαυμασμοῦ καὶ σεβασμοῦ, κι ὄχι λατρείας. **Λατρεία** μόνο στὸ Θεὸ ἀρμόζει.

Κοσμήματα — Σύμβολα : Στὶς εἰκόνες ἢ στοὺς τοίχους τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ζωγραφισμένες κι ἄλλες συμβολικὲς παραστάσεις :

α'. **A — Ω** = Ὁ Θεὸς ἀρχὴ καὶ τέλος τοῦ Κόσμου.

β'. **Χρ.** = Χριστὸς

γ'. **ΧΡ.** = Χριστὸς

δ'. **ΙΧ** = Ἰησοῦς Χριστὸς

ε'. **ΙHC** = Ἰησοῦς

στ'. **+** = Τὸ ἱερώτερο καὶ πανσεβάσμιο Σύμβολο τοῦ Χριστιανισμοῦ, στὸ ὁποῖο ὑψώθη τὸ Ἄχραντο Σῶμα τοῦ Κυρίου, γιὰ τὴν ὀριστικὴ ἀπολύτρωση τοῦ κόσμου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας.

Ποιμὴν — Πρόβατα = Ὁ Χριστὸς, ὁ καλὸς ὁδηγὸς τοῦ Κόσμου.
ἀμνὸς = Ὁ ἀναμάρτητος Χριστὸς, πού ἐθυσιάσθη σὰν ἄκακο ἀρνάκι.

ψάρι = (**Ἰχθύς**. Τὰ γράμματα σημαίνουν Ἰησοῦς — Χριστὸς — Θεοῦ — Υἱὸς — Σωτὴρ : **ΙΧΘΥΣ**).

περιστερὰ = Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα (Βάπτισμα τοῦ Κυρίου).
ἄγκυρα = Σημεῖο πίστεως κι ἐλπίδας στὸ Θεό.

« *Κατενθνηθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν Σου, Κύριε* ». Ὁ Ζαχαρίας ἐθymiάζε στὸ Ναό, ἅμα τοῦ ἀνάγγειλε ὁ ἄγγελος τὴ γέννηση τοῦ Ἰωάννη. Ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία παράλαβε τὴ χρῆση τοῦ θυμιάματος ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴ. Οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου τοποθετοῦσαν ἰδιόχειρα τὸ θυμίαμα στὰ θυμιατήρια.

κλάδος ἐλιάς	= σύμβολο χαρᾶς καὶ εἰρήνης.
κρίνος	= σύμβολο ἀγνότητος· (Μὲ κρίνο εἰκονίζεται ὁ Ἄγγελος στὸν Εὐαγγελισμό τοῦ Θεοτόκου).
φοίνικες	= σημεῖο νίκης τοῦ Χριστιανισμοῦ. («Ὁ-σαννὰ εὐλόγημένος ὁ Ἐρχόμενος»).
λύρα	= σύμβολο πνευματικῆς χαρᾶς καὶ Χριστιανικῆς εὐτυχίας.
πλοῖο	= σύμβολο τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ.
ταῶς	= (παγώνι) σύμβολο αἰωνιότητος τοῦ Χριστιανισμοῦ κ. ἄ.

Φωτισμός : Στὰ εἰκονοστάσια τῶν σπιτιῶν μας καὶ σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες καίμε, γιὰ τιμὴ καὶ σεβασμό, **κανδήλια, πολύφωτα, πολυελαίους καὶ λαμπάδες**, ποὺ τὶς κρατᾶμε στὰ χέρια ἢ τὶς τοποθετοῦμε σὲ **κηροπήγια (μανουάλια)**.

Μέσα στὸ Ἱερὸ καίει ἀδιάκοπα ἓνα κανδήλι, τὸ **Ἀκοίμητο Φῶς**: Εἶναι τὸ **Φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ**, ποὺ φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὸ δρόμο τῆς Ἀρετῆς.

Ὁ Ἀρχιερέας κρατᾶει **Δικηροτρίκηρα**, μὲ τὰ ὁποῖα εὐλογεῖ τὸ λαό. Τὰ δικηροτρίκηρα εἶναι δυὸ κηροπήγια, ἓνα μὲ δυὸ κηριά, καὶ ἄλλο μὲ τρία. Τὸ πρῶτο σημαίνει τὶς δυὸ φύσεις τοῦ Χριστοῦ (Θεία καὶ Ἀνθρώπινη) καὶ τ' ἄλλο τὴν Ἀγία Τριάδα (Πατέρα — Υἱὸ — Ἅγιο Πνεῦμα).

Κώδωνες : Κώδωνες ἢ Καμπάνες (¹) χρησιμοποιοῦνται στὶς Ἐκκλησίες, γιὰ νὰ καλοῦν τοὺς πιστοὺς ἢ νὰ διαλαλοῦν μὲ τὸ μελωδικὸ τους ἤχο τὴν ἀγαλλίαση τῆς Ἐκκλησίας στὶς ἐπίσημες τελετές. Στὴν ἀνατολικὴ Ἐκκλησίᾳ ἄρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὸν 9ο αἰῶνα. Πρῶτα τοὺς πιστοὺς τοὺς προσκαλοῦσαν ἄνθρωποι τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ναοῦ, οἱ **λαοσυνάχτες** ἢ **θεοδρόμοι**, ποὺ χτυποῦσαν τὶς θύρες τῶν πιστῶν.

1) Ὠνομάστηκαν καμπάνες, γιατί γιὰ πρώτη φορὰ γίνηκαν ἀπ' τὸν περίφημο χαλκὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἐπαρχίας Campana. Κατασκευάζονται ἀπὸ μῖγμα χαλκοῦ καὶ ἄλλων μετάλλων καὶ ἔχουν σχῆμα ἀπιδιοῦ, καὶ μέγεθος καὶ βάρος μικρὸ ἢ μεγάλο καὶ κάποτε τεράστιο.

Ἐργότερα εἶχαν πλατεῖα σίδερὰ, ἁγιοσίδερὰ, ποὺ τὰ χτυποῦσαν μὲ σφυρί (καθὼς γίνεται καὶ σήμερα σὲ μερικὰ μοναστήρια) κι ἐσύναζαν τοὺς πιστοὺς.

Οἱ κληρικοὶ ἔξω φοροῦν στολὴ μαύρη, ποὺ δείχνει σοβαρότητα κι ἀξιοπρέπεια, μὲ σχῆμα σταθερὸ
V. Ἱερὰ ἄμφια κι ὁμοιόμορφο. Στὴν κεφαλὴ φοροῦν μαῦρο κάλυμμα, ποὺ τὸ λένε **καλυμμαύχι**, γιατί σὲ παλαιότερη ἐποχὴ ἀπλωνόταν πρὸς τὰ πίσω κι ἐκάλυπτε τὸν αὐχένα.

Στὴ λειτουργία οἱ κληρικοὶ φοροῦν ἄλλα ἐνδύματα, ἰδιαίτερα καὶ λαμπρά, ποὺ λέγονται **Ἱερὰ Ἄμφια**. Στὰ παλιὰ χρόνια τὰ ἱερὰ ἄμφια ἦσαν ὁλόλευκα, μὲ Σταυροὺς καὶ γραμμὲς κόκκινες. Σήμερα τὰ Ἱερὰ Ἄμφια εἶναι πολύχρωμα, μεταξωτὰ καὶ χρυσοκέντητα ἢ χρυσοῦφαντα, μὲ εἰκόνες ἁγίας καὶ μὲ πολύτιμα πετράδια.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραρχία (Ἐπίσκοπος ἢ Μητροπολίτης — Πρεσβύτερος — Διάκονος) διακρίνεται κι ἀπ' τὰ ἰδιαίτερα Ἄμφια, ποὺ φορεῖ.

1. Τοῦ Διακόνου τὰ Ἱερὰ Ἄμφια εἶναι :

α'. Τὸ Στιχάριον : χιτώνας, ὡς τὰ πόδια. μὲ πλατεῖα μανίκια, συνήθως λευκός.

β'. Τὰ Ἐπιμανίκια : (¹) σκεπάζουν τὸ κάτω μέρος τοῦ βραχίονα καὶ δηλώνουν τὴ θεία δύναμη.

γ'. Ὁράριον : Λωρίδα ἀπὸ ὕφασμα, ποὺ τυλίγει τὸν κορμὸ τοῦ διακόνου ἀπ' τὴ δεξιὰ μασχάλῃ ὡς τὸν ἀριστερὸ ὤμο, κι ἀπ' ἐκεῖ κρέμεται ἔμπρὸς καὶ ὀπίσω. Μετὰ τὴ θεία Κοινωνία τὸ Ὁράριο τοποθετεῖται σταυροειδῶς. Δηλώνει τὶς πτέρυγες τῶν Ἀγγέλων.

2. Τοῦ Πρεσβυτέρου τὰ Ἱερὰ Ἄμφια εἶναι :

α'. Στιχάριον : ὡς τοῦ Διάκου.

β'. Ἐπιμανίκια » » »

γ'. Ἐπιτραχήλιον : ἢ περιτραχήλιον. Πλατεῖα λωρίδα ὑφά-

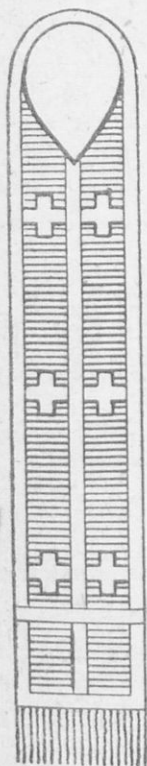
1) Λέξη Λατινικὴ ἐπὶ manus· ἐμεῖς θὰ λέγαμε ἐπιχειρίδες.

πλατειά λωρίδα υφάσματος, που αρχίζει από τον τράχηλο και κρέμεται ως κάτω. Σημαίνει ύποταγή στο Χριστό.

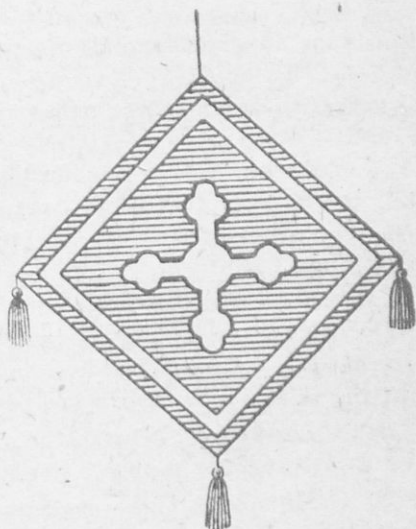
δ'. **Ζώνη** : Λωρίδα υφάσματος, που ζώνει τον ιερέα και φανερώνει τη δύναμη του Ἁγίου Πνεύματος.

ε'. **Ἐπιγονάτιον** : Ὑφασμα τετράγωνο ἢ ρομβοειδές, που κρέμεται ἀπὸ τὴ μιὰ γωνία στὴ ζώνη τοῦ ἱερέα, ἐπάνω στὸν ἀριστερὸ μηρό του. Στὸ ἐπιγονάτιο εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς ἢ Ὁ Ἄγγελος ἢ Ὁ Σταυρός. Εἶναι σημεῖο ἀξιώματος τοῦ πρεσβυτέρου (οἰκονόμος — πρωθιερεὺς — ἀρχιμανδρίτης κ. ἄ.).

στ'. **Ἐπιστήθιος Σταυρός** : Οἱ ἀξιωματοῦ-



Τὸ Ἐπιτραχήλιον



Τὸ Ἐπιγονάτιον

χοι πρεσβύτεροι κρεμοῦν ἀπὸ τὸν τράχηλο, ἐπάνω στὸ στήθος, Σταυρό.

στ'. **Φαιλόνιον** : Ἐπανωφόριο δίχως μανίκια· στερεώνεται στὸς ὤμους τοῦ ἱερέα καὶ σκεπάζει τὸ στήθος καὶ τὰ νῶτα ὡς τὰ πόδια· εἶναι σημεῖο Ἀρετῆς καὶ Δικαιοσύνης.

Χ. Δημητρακοπούλου, « Λειτουργικὴ καὶ Κατήχησις » ἔκδοσις νέα.

3. Τοῦ Ἀρχιερέα (Μητροπολίτη ἢ Ἐπισκόπου ἢ Δεσπότη) τὰ Ἱερὰ Ἄμφια εἶναι :

α'. Στιχάριον, Ἐπιτραχήλιον, Ζώνη, Ἐπιμανίκια, Ἐπιγονάτιον, Σταυρός, καθὼς καὶ τῶν ἀξιωματούχων ἱερέων.

β'. Σάκκος : Ὁ Ἀρχιερέας, ἀντὶ Φαιλονίου, ἔχει Σάκκο, μὲ κοντὰ κι εὐρύχωρα μανίκια, ποὺ φθάνει ὡς τὰ γόνατα. Ἐχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὸ Φαϊλόνιο.

γ'. Ὁμοφόριον (Μέγα καὶ Μικρόν) : Τὸ πρῶτο τὸ φορεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶναι πλατύτερο καὶ κοντότερο ἀπὸ τὸ ὄράριο· περιβάλλει τὸ λαιμό, κάνει ἓνα δίπλωμα στὸ στήθος καὶ κρέμεται ἔμπρὸς κι ὀπίσω. Εἶναι δηλωτικὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀρχιερέα.

Τὸ Μικρὸ Ὁμοφόριο κρέμεται ἀπὸ τὸ λαιμὸ πρὸς τὰ κάτω ἔμπρὸς καὶ μὲ τις δύο του ἄκρες. Τὸ φορεῖ ὁ Ἀρχιερέας τις ὧρες, ποὺ εἶναι ἀφοσιωμένος στὴν ὑπηρεσία τῶν Θείων Μυστηρίων.

δ'. Ἐγκόλπιον : Εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ποὺ μὲ χρυσοῦ ἀλυσίδα στολίζει τὸ στήθος τοῦ Ἐπισκόπου, καθὼς κι ὁ Σταυρός.



Ἡ Μίτρα

ε'. Μίτρα : Ἀντὶ γιὰ καλυμμαῦχι, ἅμα ἱερουργῇ, ὁ Ἀρχιερέας φορεῖ τὴ Μίτρα.

Ἡ Μίτρα εἶναι καλυμμαῦχι χρυσοποίκιλτο καὶ καταστόλιστο μὲ πολύτιμες πέτρες. Σημαίνει τὴν ὑπέρτατη ἐξουσία του. Κατὰ τὴν τέλεση τῶν Μυστηρίων δὲν τὴ φορεῖ.

στ'. Δικανίκιον : (Πατερίτσα - Ποιμαντορικὴ ράβδος) δηλώνει ἀνώτατη ἐξουσία τοῦ Ἐπισκόπου στὴν Ἐκκλησία.

ζ'. Ὁ Μανδύας : Πολυτελέστατο ἄμφιο, ποὺ τὸ φορεῖ ὁ Ἀρχιερέας στὸν ἑσπερινό, ἢ σ' ἄλλες τελετές.

Λειτουργικὰ ὀνομάζονται τὰ βιβλία, ποὺ γράφουν τις
VI. Τὰ Λειτουργικὰ Βιβλία διάφορες εὐχές καὶ παρακλήσεις, ποὺ γίνονται στὴ θεία λειτουργία.
Τὰ σπουδαιότερα εἶναι :

α'. Τὸ Ἅγιο καὶ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο : Εἶναι βιβλίο μὲ ἀσημωμένα ἢ χρυσὰ ἐξώφυλλα, στὸ ὁποῖο περιέχονται τὰ τέσσερα

εὐαγγέλια (τὸ κατὰ Ματθαῖον — τὸ κατὰ Μάρκον — τὸ κατὰ Λουκᾶν — τὸ κατὰ Ἰωάννην).

β'. Ὁ Ἀπόστολος: Βιβλίον, ποὺ περιέχει πράξεις καὶ ἐπιστολὲς τῶν Ἀποστόλων.

γ'. Τὸ Ψαλτήριον: Ἔχει τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ.

δ'. Τὸ Εὐχολόγιον: Γράφει τὶς λειτουργίαι, τὶς ἀκολουθίαι τῶν μυστηρίων, τὴν ἀκολουθία τῶν τελετῶν, εὐχῆς, παρακλήσεις, προσευχῆς.

ε'. Τὸ Τυπικόν: ποὺ ὁρίζει τὴν τάξιν κάθε λειτουργίας.

στ'. Ἡ Ὁκτώηχος: Εἶναι συλλογὴ ἀπὸ διάφορα τροπάρια.

ζ'. Ἡ Παρακλητικὴ: Ἔχει προσευχὰς καὶ δεήσεις.

η'. Τὰ Δώδεκα Μηναιᾶ: Γράφουν τὴν ἀκολουθία τῶν Ἀκινήτων Ἑορτῶν (') ποὺ γίνονται κάθε μῆνα.

θ'. Τὸ Τριώδιον καὶ τὸ Πεντηκοστάριον: ποὺ ἔχουν τὴν ἀκολουθία τῶν Κινήτων Ἑορτῶν τοῦ χρόνου.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΠΟΤΕ ΓΙΝΕΤΑΙ Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Κάθε Χριστιανὸς ἡμπορεῖ, ὅποτε θέλει κι ὅπου βρίσκεται
Περὶ ἑορτῶν νὰ προσεύχεται στὸ Θεό, νὰ τὸν εὐχαριστῇ, καὶ
γενικά. νὰ τὸν παρακαλῇ.

Ἀλλὰ ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός, ποὺ αἰσθάνεται βαθεῖα τὸν ἀδελφικὸ τοῦ σύνδεσμο μ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πρέπει νὰ προσεύχεται καὶ κοινὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Πρέπει καὶ στοὺς ναοὺς μέσα, νὰ ἐνώνῃ τὶς δεήσεις τοῦ μὲ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς.

Ἀλλὰ πότε μπορεῖ νὰ γίνεται τὸ ὁμαδικὸ αὐτὸ καθήκον τῶν Χριστιανῶν;

Ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος ὥριζε τὸ Σάββατο γιὰ ἀνάπαυση καὶ ὁμαδική δοξολογία τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστιανισμὸς ὥρισε τὴν Κυριακή, τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου γιὰ γενικὴ ἐβδομαδιαία ἑορτὴ τῶν Χριστιανῶν.

1) Θὰ ἴδοῦμε ἀμέσως πῶς κάτω γιὰ τὶς ἑορτές.

Καὶ οἱ ἄλλες ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος εἶναι ὠρισμένες γιὰ ἀνάμνηση καὶ τιμὴ :

Δευτέρα : Τῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων.

Τρίτη : Τοῦ Προδρόμου.

Τετάρτη : Τῆς προδοσίας τοῦ Χριστοῦ (νηστεία).

Πέμπτη : Τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Παρασκευή : Τῆς Σταυρώσεως (νηστεία),

Σάββατο : Τῶν Μαρτύρων τῆς Πίστεως.

“Ὅλες αὐτὲς λέγονται ἑβδομαδιαῖες ἑορτὲς.

Ὁρίσθηκαν ἀκόμη κι ἄλλες ἡμέρες γιὰ τιμὴ τῆς μνήμης

Ἑτήσιες ἑορτὲς τῶν Ἀγίων καὶ Μαρτύρων τῆς Πίστεως.

Κάθε ἡμέρα τοῦ χρόνου εἶναι κι ἀνάμνηση τῆς ζωῆς ἢ τοῦ μαρτυρίου ἑνὸς ἢ καὶ πρὸ πολλῶν Ἀγίων.

Φυσικὰ δὲ θᾶταν εὐκολο κάθε ἡμέρα νὰ συγκεντρώνωνται οἱ πιστοὶ στοὺς Ναοὺς. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία ἐχώρισε τίς ἐτήσιες ἑορτὲς σὲ τρεῖς μεγάλες σειρές, ἀνάλογα μὲ τὴ σπουδαιότητα ποὺ ἔχουν :

1. **Δεσποτικὲς ἑορτὲς** : ποὺ γίνονται γι' ἀνάμνηση καὶ τιμὴ τῆς Ζωῆς, τῶν Ἔργων, τοῦ Πάθους καὶ τῆς Δόξης τοῦ Χριστοῦ καὶ **Δεσπότη** μας.

2. **Θεομητορικὲς ἑορτὲς** : ποὺ γίνονται γιὰ τιμὴ καὶ δόξα τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου τῆς **Παναγίας** τοῦ **Μητροῦς**,

3. **Ἑορτὲς τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ** : ποὺ ὠρίσθηκαν γιὰ τιμὴ τῶν θαυμάτων καὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Ὁσίων, τῶν Ἀγίων καὶ τῶν **Μαρτύρων** τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἔτσι ὁ Χριστιανὸς ἔχει τὴν εὐκολίαν νὰ ἐκκλησιάζεται κατὰ τίς Μεγάλες Ἑορτὲς καὶ κατὰ τίς ἄλλες, ὅταν τοῦ εἶναι εὐκολο.

1ο ΔΕΣΠΟΤΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Οἱ Δεσποτικὲς ἑορτὲς ὅλου τοῦ χρόνου, διακρίνονται σὲ *Ἀκίνητες* καὶ σὲ *Κινητὲς*.

Ἀκίνητες ὀνομάζομε ἐκεῖνες, ποὺ γίνονται σὲ ὠρισμένη ἡμερομηνία (π. χ. Γέννηση, 25 Δεβρίου—Βάπτιση, 6 Ἰανουαρίου).

Κινητὲς ὀνομάζομε ἐκεῖνες, ποὺ γίνονται σὲ ὠρισμένη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ἀλλὰ σὲ διαφορετικὴ ἡμερομηνία κάθε χρόνο.

Ἡ ἡμερομηνία αὐτὴ κανονίζεται ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. (Πάσχα, πάντοτε Κυριακὴ—Ἀνάληψη, πάντοτε Πέμπτη, ἀλλὰ σὲ διαφορετικὴ ἡμερομηνία κάθε χρόνο).

Α' Ἀκίνητες Δεσποτικὲς Ἑορτὲς

Ἀκίνητες Δεσποτικὲς Ἑορτὲς εἶναι :

1. Τὰ Χριστούγεννα. Στὶς 25 Δεκεμβρίου ἐορτάζομε τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Ἀπὸ τότε μετροῦμε τὰ χρόνια τῆς χρονολογίας (λέγοντας μετὰ Χριστόν, μ. Χ.) ὥς τὰ 1949 ποὺ ἔχομε σήμερα (¹)· (¹ᵃ).

2. Ἡ Περιτομὴ τοῦ Κυρίου: Τὴν πρώτη τοῦ νέου ἔτους, δηλ. ὀκτὼ ἡμέρες ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα, τὴν ἐορτάζομε γι' ἀνάμνηση τῆς ἡμέρας, ποὺ ὁ Κύριος ἐπῆρε, κατὰ τὶς συνήθειες, ποὺ εἶχαν οἱ Ἰουδαῖοι, τὸ ὄνομα Ἰησοῦς.

Ὁ Κύριος ἦρθε στὸν Κόσμο καί, σὰν τέλειος ἄνθρωπος, ἐδέχθη ὅλους τοὺς τύπους τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

3. Τὰ Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια ἢ Φῶτα. Στὶς 6 Ἰανουαρίου ἐορτάζομε τὴ βάπτισις τοῦ Κυρίου. Στὰ 30 μ.Χ. ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος στὸν Ἰορδάνη ποταμό. Τότε κατέβη τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, σὰν περιστέρα καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ—Πατέρα ἔλεγε: «Αὐτὸς εἶναι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτὸν νὰ ἀκούετε!» Ἐχομε δηλαδὴ στὴν βάπτισις τέλεια ἐμφάνισις τῆς Θεότητος (Θεοφάνεια· Ἐπιφάνεια: Πατὴρ — Υἱὸς — Ἅγιον Πνεῦμα).

Λέγεται καὶ ἐορτὴ τῶν Φώτων, γιὰ πολλοὶ Χριστιανοὶ ἐβαπτίζονταν παλαιὰ αὐτὴ τὴν ἡμέρα, κι ἔτσι ἐγίνονταν πολλοὶ φωτισμοί, ποὺ ὡδηγοῦσαν στὸ δρόμο τῆς Νέας Θρησκείας¹).

4. Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ: Στὶς 2 Φεβρουαρίου. δηλ. 40 ἡμέρες μετὰ τὴ Γέννησις, ἐορτάζομε ἄλλον τύπο, ποὺ ἔκαμαν γιὰ τὸ Χριστὸ — Θεό, σὰν τυπικοὶ κι ἐνάρετοι Ἰουδαῖοι, ποὺ ἦσαν, ἡ Παναγία Μητέρα του κι ὁ Ἰωσήφ. Ὁ Ἰησοῦς ὡδηγήθη

1) Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἐκδ. Δ', σελ. 9—10, βλέπε σχετικὰ.

1α) Τὰ Χριστούγεννα γίνεται ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, καθὼς καὶ στὴν 1η τοῦ ἔτους, ποὺ ἐορτάζεται ἡ Περιτομὴ τοῦ Κυρίου καὶ ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου· ἡ ἴδια λειτουργία γίνεται καὶ στὴν ἐορτὴ τῶν Θεοφανείων. Βλ. στὴ σελ. «Ἡ Θεία Λειτουργία».

2) Στὴν Καινὴ Διαθήκη· σελ. 15—16 βλ. σχετικὰ.

στο Ναό τοῦ Σολομῶντος, ὅπου ὁ προφήτης Συμεὼν εἶχε τὴν τιμὴ καὶ τὴ χάρη νὰ βαστάξῃ στὰ χέρια του τὸ Θεὸ τὸν ἴδιο, καὶ νὰ διαβάσῃ εὐχὲς γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Πλάστη του! (¹).

5. Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος: Στις 6 Αὐγούστου ἐορτάζουμε τὴν ἀνάμνηση τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ποῦ ἔγινε στο ὄρος Θαβώρ, λίγον καιρὸ πρωτότερα ἀπὸ τὰ Πάθη τοῦ Κυρίου.

Ὁ Κύριος ἐμπρὸς στοὺς μαθητὲς του Πέτρο, Ἰάκωβο καὶ Ἰωάννη, μετεμορφώθη. Μὲ πρόσωπο λαμπρὸ, σὰν τὸν ἥλιο καὶ μὲ φορέματα λευκά, σὰν τὸ φῶς, ἐφάνη στο μέσο τοῦ Μωϋσῆ καὶ τοῦ Ἠλία. Κι ἀκούσθη φωνὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ποῦ ἔλεγε: « Αὐτὸς εἶναι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός! αὐτὸν νὰ ἀκούετε » (²).

6. Οἱ ἐορτὲς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ: Ἡ Ἐκκλησία ὥρισε πέντε ἐτήσιες ἐορτὲς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τίς κατέταξε μαζὶ μὲ τίς Δεσποτικές.

α'. Ἡ εὐρεση τοῦ Σταυροῦ: Στις 6 Μαρτίου ἐορτάζουμε τὴν ἡμέρα, ποῦ ἡ Ἁγία Ἐλένη ἠῦρε τὸν Τίμιο καὶ Ζωοποιὸ Σταυρὸ τοῦ Κυρίου (³).

β'. Ἡ ὑψωση τοῦ Σταυροῦ: Στις 14 Σεπτεμβρίου ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν ὑψωση τοῦ Σταυροῦ. Ἡ ἐορτὴ αὐτὴ γίνεται γιὰ διπλὴ ἀνάμνηση. Μία ὑψωση ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο τῶν Ἱεροσολύμων Μακάριο, ὅταν εὐρέθη ὁ Τίμιος Σταυρός. Ἄλλη ὑψωση ἔγινε ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ἡράκλειο. Ὁ Ἡράκλειος ἀνέκτησε ἀπὸ τοὺς Πέρσες τὸν Τίμιο Σταυρὸ στὰ 627 μ.Χ. καὶ τὸν ἔφερε στὴν Κωνσταντινούπολη. Στὰ 629 μ.Χ. τὸν ἐπῆγε στὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν ὑψώσε πανηγυρικά μέσα στο Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως (χτισμένον ἐπάνω στο Γολγοθᾶ ἀπὸ τὴν Ἁγία Ἐλένη).

γ'. Ἡ ἐορτὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως: Τὴν τρίτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν τῆς Μεγάλης Σαρακοστής, ποῦ εὐρίσκεται περίπου εἰς τὸ μέσον τῆς νηστείας, ἡ Ἐκκλησία ὑψώνει μὲ ἐπισημότητα πολλὴ καὶ προβάλλει γιὰ προσκύνηση τὸν Τίμιο Σταυρὸ,

1) Στὴν «Καينὴ Διαθήκη» σελ. 11. βλέπομε τὰ σχετικὰ μὲ τίς προφητεῖες τοῦ Συμεὼν καὶ τίς εὐχαριστίες ποῦ ἔκαμε στο Θεό, γιὰ ὅ,τι εἶδε κ.ά.

2) Στὴν «Καينὴ Διαθήκη» σελ. 78 βλέπε τὰ σχετικὰ.

3) Βλέπε «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» σελ. 65.

για νά δυναμώση τοὺς πιστοὺς. Τότε ψάλλομε: «Τὸν Σταυρόν Σου προσκυνούμεν Δέσποτα καὶ τὴν Ἀγίαν Σου Ἀνάστασιν ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν».

δ'. Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Σημείου τοῦ Σταυροῦ στὰ Ἱεροσόλυμα: Ἡ Ἱερὰ παράδοση ἀναφέρει, πὼς στὴν Ἱερουσαλὴμ (τὸ 350 μ. Χ.) ὅταν ἦταν ἐπίσκοπος ὁ Κύριλλος, ἐφάνη τὸ φωτεινὸ Σημεῖο τοῦ Σταυροῦ σὲ μεγάλες διαστάσεις (ἀπὸ τὸ Γολγοθὰ ὡς τὸ ὅρος τῶν Ἑλαιῶν). Ἡ Ἐκκλησία μας ἐορτάζει αὐτὴ τὴν ἀνάμνηση στίς 7 Μαΐου.

καὶ ε'. Ἡ πρόοδος τοῦ Τιμίου Σταυροῦ: Τὴν 1 Αὐγούστου, μέσα στὴν Ἐκκλησία, γίνεται ἀγιασμὸς ὕδατος καὶ Ὑψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. (Εἶναι αὐτὴ θρησκευτικὴ λιτανεὶα κατὰ παλαιὸ ἔθιμο).

Β'. Κινητὲς Δεσποτικὲς Ἑορτὲς

Κινητὲς Δεσποτικὲς Ἑορτὲς εἶναι οἱ ἐορτὲς, ποὺ ὥρισε ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία γιὰ ἀνάμνηση τῆς Ζωῆς ἢ τοῦ Ἔργου ἢ τοῦ Πάθους ἢ τῆς Δόξης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Οἱ ἐορτὲς αὐτὲς γίνονται σὲ ὠρισμένη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος (π. χ. Τρίτη ἢ Τετάρτη κ.λ.π.) μὰ ὄχι σὲ ὠρισμένη ἡμερομηνία. Ἡ ἡμερομηνία τοὺς κανονίζεται ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα: ἡ μεγαλύτερη ἐορτὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ Α'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (') ὥρισε τὴν ἡμέρα, ποὺ ὀφείλουν ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ὅπου κι ἂν εὕρισκωνται, νὰ ἐορτάζουν τὸ Πάσχα:

Ἐπῆραν γιὰ βάση τὴν Ἑαρινὴ Ἰσημερία, δηλ. τὴν ἡμερομηνία τοῦ ἔαρος, ποὺ ἡμέρα καὶ νύκτα εἶναι ἀπὸ 12 ὥρες.

Τότε ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ἦταν 21 Μαρτίου. Ὡρίσθη λοιπὸν νὰ ἐορτάζεται τὸ Πάσχα «τὴν Πρώτῃ Κυριακῇ, μετὰ τὴν Πανσέληνο, ποὺ θὰ ἐφαινόταν ἔπειτα ἀπὸ τὴν 21 Μαρτίου».

Ἄμα λοιπὸν τύχη νὰ ἔχωμε ἐαρινὴ ἰσημερία στίς 21 Μαρτίου — ἃς εἰποῦμε, καθὼς ἦταν στὴν ἐποχὴ τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου 325 μ. Χ. — θὰ ὑπολογίσωμε πότε θὰ ἔχωμε πανσέληνον καὶ

1) Βλ. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» σελ. 71.

τότε τὴν πρώτη Κυριακή, μετὰ τὴν πανσέληνο, θὰ εἶναι Πάσχα· θὰ προσθέτουμε καὶ τὴ διαφορὰ τοῦ νέου Ἡμερολογίου 13 ἡμέρες. Μ^ο αὐτὴ τὴ βάση ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα δὲ μπορεῖ νὰ κινηθῇ πρὸ πίσω ἀπὸ τὶς 5 Ἀπριλίου καὶ πρὸ πέρα ἀπὸ τὶς 8 Μαΐου (').

Τὸ Πάσχα λοιπὸν εἶναι τὸ Κέντρο, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο κινουῦνται καὶ κανονίζονται οἱ χρονολογίες τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν.

Ἡ σειρά τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν ἀρχίζει Δέκα Κυριακὲς πρὸ τοῦ Πάσχα, δηλ. ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου καὶ τελειώνει ὀκτὼ Κυριακὲς μετὰ τὸ Πάσχα δηλ. τὴν Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πάντων. Διαρκεῖ λοιπὸν δέκα ἐπτὰ ἑβδομάδες μὲ δέκα ὀκτὼ Κυριακὲς. Οἱ ἑορτὲς αὐτὲς δὲν εἶναι ὅλες καθαυτὸ Δεσποτικὲς· ὅμως, ἐπειδὴ ἔχουν σχέση μὲ τὰ ἔργα ἢ μὲ τὶς διδασκαλίες, ἢ μὲ τὰ Πάθη, ἢ μὲ τὴ Δόξα τοῦ Χριστοῦ, γι' αὐτὸ θεωροῦνται Δεσποτικὲς.

Ὁλόκληρη τὴ σειρά τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν θὰ τὴν διαιρέσωμε σὲ τρία μικρότερα μέρη, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ τὶς παρακολουθήσωμε εὐκολώτερα.

α'. Κινητὲς Δεσποτικὲς Ἑορτὲς ὡς τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδι.

β'. » » » τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδος καὶ τοῦ Πάσχα.

γ'. » » » ἔπειτα ἀπὸ τὸ Πάσχα.

Τὸ πρῶτο μέρος τῶν Κινητῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν ἀρχίζει τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου καὶ τελειώνει τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ ΚΙΝΗΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ
=ΑΝΟΙΓΕΙ ΤΟ ΤΡΙΩΔΙΟ=

Ἡ ἀκολουθία, ποὺ γίνεται στὸ διάστημα αὐτὸ γιὰ κάθε ἑορτὴ ἦταν καταρτισμένη, στὰ παλαιότερα χρόνια, ἀπὸ τρεῖς ὕμνους — Τρεῖς Ὁδὲς — (σήμερα εἶναι ἑννέα). Τὸ βιβλίο, ποὺ εἶναι γραμμένες οἱ τρεῖς ὁδὲς αὐτές, λέγεται ἀκόμα Τριῶδιο. Κι ἅμα ἀρχίζουν οἱ γιορτὲς αὐτές, λέμε ἀρχίζει τὸ Τριῶδιο ἢ ἀνοίγει τὸ Τριῶδιο.

1) Καὶ οἱ Καθολικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἔτσι ὑπολογίζουν καὶ κανονίζουν τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα, μὰ παίρνουν βάση ὄχι τὴν 21 Μαρτίου, ἀλλὰ τὴν ἰσημερία κάθε χρονιάς καὶ γι' αὐτὸ ἄλλοτε τυχαίνει νὰ ἑορτάζουμε μαζί κι ἄλλοτε ὄχι.

Οἱ ἑορτὲς τοῦ Πρώτου Μέρους εἶναι :

1. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου : Διαβάζεται ἀπὸ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο, ἡ σχετικὴ περικοπὴ. Ἡ παραβολὴ αὐτὴ μᾶς βεβαιώνει γιὰ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπερηφάνειας· μᾶς δείχνει καθαρὰ ποιά ἀξία ἔχει ἡ ἀληθινὴ μετάνοια· καὶ μᾶς παρουσιάζει τί πετυχαίνει κανένας μὲ τὸ «ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» τοῦ ταπεινοῦ Τελώνη! (1).

2. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου : Ἀκολουθεῖ ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου. Διαβάζεται στὴν ἐκκλησίᾳ σχετικὴ εὐαγγελικὴ περικοπὴ γιὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ποιά ἀξία ἔχει ἡ ἐλίκρινὴς μετάνοια· γιὰ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ τὴ συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ στὸ ἄκουσμα : «Πάτερ, ἡμερτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν Σου καὶ δὲν εἶμαι ἄξιός νὰ ὀνομασθῶ υἱός Σου!». Κι ἀκόμη γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ, πῶς πανηγυρίζουν οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἄγγελοι στὸν οὐρανό, ἅμα «κι ἓνας μονάχα ἁμαρτωλὸς μετανόησεν» (2).

3. Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀποκρέω : Ἐπειτα ἀπ' αὐτὴν ἀπέχομε ἀπὸ κρέας (Ἀπόκρεω). Στὴν Ἐκκλησίᾳ διαβάζεται ἡ περικοπὴ ἀπὸ τὸ «κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο», ποὺ μιλεῖ προφητικὰ γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση καὶ γιὰ τὴ θεία ἀνταπόδοση, στὸν καθένα κατὰ τὰ ἔργα του! «Ἀμὴν—Ἀμὴν, λέγει ὁ Κύριος, τὸ κάθε τι, ποὺ κάνετε καὶ σ' ἓνα μοναχὰ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μου αὐτούς, τοὺς ταπεινοὺς κι ἐλαχίστους, τὸ κάνετε σ' Ἐμὲ τὸν ἴδιο» (3).

4. Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου : Ἡ ἑβδομάδα, ποὺ ἀκολουθεῖ, λέγεται ἑβδομάδα τῆς Τυροφάγου. Οἱ Χριστιανοὶ ἀρχίζουν νὰ νηστεύουν τὸ κρέας καὶ τρώγουν μόνο γάλα καὶ γαλακτερά φαγητά, τυρὶ κι ἄλλα (τυροφάγος).

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἀρχίζει ἡ νηστεία. Κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴ περικοπὴ (ἀπὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο) ποὺ διαβάζεται στὴν Ἐκκλησίᾳ ἐκείνη τὴν ἡμέρα, δίνει τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀκούσωμε πῶς μᾶς συσταίνει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος νὰ νηστεύωμε, μὲ ποιοὺ τρόπους νὰ κάνωμε ἐλεημοσύνη, πῶς νὰ

1) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 37—38. «Εὐαγγ. Λουκᾶ» 81. 9—14.

2) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 40—42 καὶ «Εὐαγγ. Λουκᾶ» 15. 13—32.

3) Βλ. «Εὐαγγ. Ματθαῖον» 25. 31—46.

προσευχώμαστε (Πάτερ ἡμῶν κλπ.) καὶ πῶς νὰ προπαρασκευάζωμε τὴ μέλλουσα εὐτυχία μας⁽¹⁾.

Νηστεία. Ἐπειτα ἀρχίζει ἡ Κεθαρή ἐβδομάδα—ἡμέρες καθαριότητος καὶ προσευχῆς καὶ νηστείας—καὶ ἡ Μεγάλῃ Σαρακοστή. Μᾶς θυμίζει τὶς 40 ἡμέρες τῆς Νηστείας τοῦ Χριστοῦ στὴν ἔρημο, πρὶν νὰ βαφτισθῇ. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Καθαρὰ Δευτέρα, ὡς τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου. Στὸ διάστημα αὐτὸ νηστεύομε κρέας-γάλα-γαλακτερά κι ἐπὶ πλέον ψάρια· μόνο τὴν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἂν τύχη σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, ἐπιτρέπεται ψαροφαγία⁽²⁾·⁽³⁾.

5. Ἡ πρώτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν⁽⁴⁾: Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας: Τὴν ἡμέρα αὐτὴ πανηγυρίζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴ νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας κατὰ τῶν εἰκονομάχων (Αὐτοκράτειρα Θεοδώρα 842 μ. Χ.). Ἀκοῦμε ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ Μάρκο, τὸν τρόπο τῆς ἐκλογῆς τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.

1) Βλ. «Εὐαγγ. Ματθαίου» 6. 1—20.

2) Κι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος ὥρισε νηστείες· κι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἐνήστευε. Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ὥρισε νηστείες *μικρὰς καὶ μεγάλης*.

α'. Μικρὲς Νηστείες: *Τετάρτη:* γιὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Χριστοῦ: *Παρασκευὴ:* γιὰ τὴν Σταύρωσιν. *5η Ἰανουαρίου:* Παραμονὴ Θεοφανείων. *29 Αὐγούστου:* γιὰ τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Προδρόμου. *14 Σεπτεμβρίου:* γιὰ τὴν ὕψωσιν τοῦ Σταυροῦ.

β'. Μεγάλαις Νηστείαις: *Σαρανταήμερο* (Χριστουγέννων: 15 Ν)βρίου—24 Δ)βρίου). *Μεγάλῃ Σαρακοστή:* Καθαρὰ Δευτέρα—Σάββατο Λαζάρου. *Ἁγίων Ἀποστόλων:* Ἐπειτα ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων ὡς 29 Ἰουνίου (Πέτρου καὶ Παύλου). *Δεκαπενταύγουστο:* (Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου) 1—15 Αὐγούστου.

3) *Σκοπὸς τῆς Νηστείας:* Ἡ νηστεία πρέπει νὰ συμβαδίζῃ μὲ τὰ καλὰ ἔργα. Στὴν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶδαμε· πῶς ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ ὁ Προφήτης *Ἠσαΐας* ἐφώνησε: «*Ὅχι μόνο νηστείαις, ἀλλὰ μαζὶ μ' αὐτὰς κι ἀγάπη, ἐλεημοσύνη, ἀλήθεια, συνδρομὴ σ' ἐκείνους, ποὺ πάσχουν*».

Κι ὁ μεγάλος Ἐκκλησιαστικὸς ρητόρας, ὁ *Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος* ἔλεγε κι ἔγραφε καθὼς φαίνεται σὲ σχετικὰ βιβλία:

Νηστεύεις Χριστιανέ; Δεῖξτο μὲ τὰ ἔργα σου! Ποιά ἔργα:—*Ἄμα ἰδῆς φτωχὸ ἐλέησέ τον· ἄμα ἰδῆς ἐχτρὸ σου συμφιλίωσόν σου μαζὶ του· ἄμα ἰδῆς φίλον νὰ εὐτυχῇ, νοιώσῃ σωστὴ χαρὰ.*

Ποιὸ εἶναι τὸ ὄφελος νὰ μὴν τρῶς κρέας κι ὀρνίθες καὶ ψάρια καὶ τὰ δαγκῶναι καὶ νὰ κατατρῶς τὸν πλησίον σου;

Τί καλὸ κάνεις Χριστιανέ, ἄμα ἀπέχῃς ἀπὸ τροφῆς, ἀλλὰ δὲν

6. Ἡ Δευτέρα Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν : Ὁρίσθη γιὰ τὴν τοῦ ὑπερασπιστοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας Γρηγορίου Παλαμᾶ (¹). Στὴν Ἐκκλησίᾳ ἀκοῦμε ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου τὸ : «ἀφώνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι» τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν παραλυτικό, ποὺ τὸν κατέβασαν ἐμπρὸς του ἀπὸ τῆ στέγῃ (²).

7. Ἡ Τρίτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν : Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Εἴπαμε τὰ σχετικὰ στὶς ἐορτὲς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἀκοῦμε ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου τὴν πρόσκληση τοῦ Κυρίου : «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀκολουθήτω μου» (³).

Ἡ Τετάρτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν : Ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Ἰωάννου, Συγγραφέως τῆς Κλίμακος (⁴). Ἀπὸ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Μάρκου (⁵) μαθαίνομε «πόσο μεγάλη εἶναι τὰ ἔργα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας»· κι ἀκοῦμε τὴν προειδοποίησιν τοῦ Χριστοῦ, πὼς «Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων καὶ ἀποκτενοῦσιν (θα φονεύσουν) αὐτὸν καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται».

Ἡ Πέμπτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν : Κατὰ τὴν Κυριακὴ αὕτῃ ἀκοῦμε ἀπὸ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Μάρκου (⁶) τὸ

ἀπέχεις ἀπὸ ἁμαρτίας :

Τί ὠφελεῖσαι νὰ μένης ὅλη τὴν ἡμέρα νηστικός, μὰ νὰ χάνεσαι μέσα στ' ἀκόλαστα θεάματα :

Τί νομίζεις πὼς κάνεις, ἅμα κόβης τὴν τροφὴ ἀπὸ τὸ σῶμα μοῖναχά, μὰ προσφέρνεις στὴν ψυχὴ σου παράνομες τροφές :

Ὅποιος δὲ νηστεύει ἀπὸ ἀσθένεια μπορεῖ νὰ συχωρεθῇ· μὰ ὅποιος δὲ διώρθωσε τὰ ἁμαρτήματά του τί ἀπολογία θαύρη :

Ἡ νηστεία βοηθᾷ πολὺ στὸν ἀγῶνα, ποὺ χρειάζεται γιὰ ν' ἀποφύγῃ κανένας τὶς κακὲς σκέψεις καὶ τὶς κακὲς πράξεις.

4) Κατὰ τὶς πέντε Κυριακὲς τῶν νηστειῶν γίνεται ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

1) Στὰ μέσα τοῦ Ιου αἰῶνα· ἔζησε [πολὺν καιρὸ στὴν αὐλὴ τοῦ Βυζαντίου· ἔπειτα ἀποσύρθη στὸν Ἀθῶ. Ἦταν διάσημος Θεολόγος κι ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα.

2) «Καινὴ Διαθήκη» σελ. 23—24 «κατὰ Μᾶρκον» Β'. 1—13.

3) «Εὐαγ. Μάρκου» 4=34—38 καὶ Θ'=1.

4) Εἶναι ἔργο ἀσκητικὸ αὐτό, ποὺ δείχνει πόσο εὐκόλῃ μπορεῖ κανένας, σὰν αὐτὸν βαθυδαίς κλίμακος, νὰ φτάσῃ στὴν ἀνώτερη Ἀρετὴ.

5) «Μάρκου» Θ'=17—35

6) «Μάρκου» Ι'=43—45.

θαυμάσιο, δίδαγμα τοῦ Κυρίου: «ὅποιοι θέλει νὰ εἶναι πρῶτος, ἄς γίνη δοῦλος ὅλων».

Καὶ δυὸ ἄλλα σπουδαῖα μνημονεύονται τὴν ἑβδομάδα, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴν Κυριακὴ αὐτῇ.

Τὴν ἑσπέρα τῆς **Τετάρτης** (ὁρθρος τῆς Πέμπτης) ψάλλεται ὁ **Μέγας Κανὼν**, ἔξοχο ποίημα τοῦ Ἐπισκόπου Κρήτης Ἀνδρέα (713 μ.Χ.). Ἀπαρτίζεται ἀπὸ 280 τροπάρια καὶ γίνεται ὁλοφάνερο, μὲ παραδείγματα παρμένα ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἱστορίαν, πῶς ἀμοίβεται ἡ ἀρετὴ καὶ πῶς τιμωρεῖται ἡ κακία.

Καὶ τὴν ἑσπέρα τῆς **Παρασκευῆς** (ὁ ὁρθρος τοῦ Σαββάτου) ψάλλεται ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος. (Ποίημα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σεργίου). Ἀπαρτίζεται ἀπὸ 24 τμήματα «Ὁΐκους», ποὺ καθένα ἀρχίζει μὲ ἓνα ἀπὸ τὰ 24 τμήματα τοῦ Ἀλφαβήτου· ψάλλονται καὶ χωριστὰ ἀπὸ 6 κάθε Παρασκευῇ. Μᾶς θυμίζει τὴ σωτηρίαν τῆς Κων)πόλεως ἀπὸ ἐχρικές ἐπιθέσεις· ὁμολογεῖ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀφιερώνει τὴν τιμὴν τῆς σωτηρίας στὴν Παναγίαν, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ πασίγνωστο:

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὥς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια,
ἀναγράφω Σοι, ἡ πόλις Σου, Θεοτόκε!
Ἄλλ' ὥς ἔχουσα τὸ Κράτος ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω Σοι: Χαῖρε Νύμφη Ἀνύμφευτε!» (¹)

10. Τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου: Ἐορτάζεται ἡ ἀνάμνηση τοῦ μεγάλου θαύματος, ποὺ ἔκαμε ὁ Κύριος· ὅταν ἐφώναξε στὸν τετραήμερο νεκρὸ Λάζαρο τό: «Λάζαρε, Δεῦρο ἔξω!» καὶ τὸν ἀνέστησε! (²).

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΚΙΝΗ
ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ
=ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ-ΠΑΣΧΑ=

Περιλαμβάνει τὶς ἐορτὲς τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος καὶ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Οἱ ἐορτὲς αὐτὲς εἶναι:

1. Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων: (Ἐκτὴ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν).

1) Βλ., «Ἐκκλ. Ἱστορία» σελ. 100—104.

2) Βλ. «Καينὴ Διαθήκη» σελ. 30—31.

Τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἐορτάζομε χαρμόσυνα στὶς Ἐκκλησίες τῆ θριαμβευτικῆ εἵσοδο τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν ἀποθεωτικὴ ὑπόδοχή, ποὺ τοῦ ἔκαμε ὁ λαὸς μὲ τὰ Βαῖτα τῶν Φοινίκων καὶ μὲ τὸ «Ψαννά! τῷ Υἱῷ Δαβὶδ. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου! Ψαννά ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ».

Ἡ σχετικὴ περικοπὴ ἀπὸ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννη, ποὺ ἀκοῦμε τὴν ἡμέρα αὐτὴ στὶς ἐκκλησίες, περιγράφει ἀριστοτεχνικὰ τὴ θριαμβευτικὴ εἵσοδο (¹)

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀρχίζει καὶ ἡ τελευταία πράξη τοῦ Θεοῦ δράματος. Οἱ ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος αὐτῆς τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης ἐβδομάδος τῶν φρικτῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, εἶναι ἡμέρες νηστείας, προσευχῆς καὶ περισυλλογῆς γύρω ἀπὸ τὸ θεῖο δράμα, ποὺ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὴ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ τύπος, ὁ ἡμερήσιος κι ὁ περιοδικὸς, κάθε ἀνεπτυγμένου λαοῦ, δίδει τὶς ἡμέρες αὐτὲς ἄφθονες περιγραφὰς γιὰ τὶς λεπτομέρειες τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου. Οἱ κληρικοὶ εὐρίσκονται στὸ σπουδαιότερο στάδιο τοῦ κηρύγματος. τοὺς καὶ οἱ ναοὶ γεμίζουν ἀπὸ πιστοὺς. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ψάλλονται τὰ μελωδικότατα τροπάρια:

«Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς καὶ μακάριος ὁ δοῦλος, ὃν εὐρήσει γοηγοροῦντα· ἀνάξιος δὲ πάλιν, ὃν εὐρήσει ραθυμοῦντα. Βλέπε οὖν ψυχὴ μου, μὴ τῷ ὕπνῳ κατενεχθῆς, ἵνα μὴ τῷ θανάτῳ παραδοθῆς, καὶ τῆς Βασιλείας ἔξω κλεισθῆς· ἀλλ' ἀνάνηψον κραζούσα Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος εἰ ὁ Θεός, διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς» (²).

«Τὸν Νυμφῶνά σου βλέπω, Σωτήρ μου, κεκοσμημένον καὶ ἐνδυμα οὐκ ἔχω, ἵνα εἰσέλθω ἐν αὐτῷ. Λάμπρυνόν μου

1) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 43 — 45. Εὐαγγέλιον «κατὰ Ἰωάννη» IB' = 1 — 18. Τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων τρώμε ψαρικά, ὅπως κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

2) Τὸ τροπάριον αὐτὸ μᾶς θυμίζει, πὼς ἔρχεται ὁ Κύριος σὲ ὥρα ἀνέλπιστη· ἅς τὸ γνωρίζωμὲ κι ἅς μὴν εἴμαστε ξένοιαστοι· ἅς περιμένωμε κάνοντας διαρκῶς καλὰ ἔργα κι ἐλπίζοντας στὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου.»

τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς, Φωτοδότα καὶ σῶσόν με! ». (¹)

Κάθε ἡμέρα ἔχει δική της μεγάλη Ἀκολουθία, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀνάμνηση τῶν ὁσων ἐγίναν κατὰ τὶς Μεγάλες ἐκεῖνες Ἡμέρες. Θὰ ἔπρεπε πολὺ πρωτὶ, στὸν ὄρθρο κάθε μιᾶς, ἀπὸ τὶς Μεγάλες αὐτὲς Ἡμέρες, νὰ παρακολουθῇ καθέννας στοὺς Ναοὺς τὴν ἀκολουθία. Ὅμως αὐτὸ δὲ θὰ ἦτο εὐκόλο γιὰ τοὺς πολλοὺς· καὶ γι' αὐτὸ ὥρισε ἡ Ἐκκλησία μας νὰ γίνεταὶ ἡ σχετικὴ ἀκολουθία ἀπὸ τὴν προηγούμενη νύκτα (ὄλονυκτία), Ἐκεῖνο, ποὺ ἐγίνε τὴν Τρίτῃ τὸ ἀκοῦμε τὴ νύκτα τῆς Δευτέρας κ. ο. κ.

1) Ἡ Μεγάλῃ Δευτέρα: Φέρνομε στὴν ἀνάμνησή μας τὸν πάγκαλο Ἰωσήφ, ποὺ ἡ ἱστορία τοῦ ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Χριστοῦ. Ἐπωλήθη γιὰ 30 ἀργύρια, ἐφυλακίσθη, ἐδοξάσθη). Ἐνθυμούμεθα τὴν κατάρρα τῆς συκιάς καὶ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ: Καὶ σεῖς ἂν θάχετε πίστη, θὰ κάμετε ὄχι μοναχὰ αὐτό, πρὺ ἔκαμα ἐγὼ στὴ συκιά· ἀλλὰ κι ἂν εἰπῆτε στὸ βουνὸ σήκω καὶ πέσε στὴ θάλασσα, θὰ πέσῃ! Ἀκόμη ἐνθυμούμεθα τὴν πρώτη ἐπίθεση, ποὺ τοῦ ἔκαμαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Πρεσβύτεροι ἀπὸ τὸ φθόνο τοὺς καὶ ἀκοῦμε τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ποὺ τοὺς εἶπε, πὼς ἡ προστασία τοῦ Θεοῦ θ' ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτοὺς καὶ θὰ δοθῇ σ' ἄλλο λαό, ποὺ θ' ἀξίζη (²).

3) Ἡ Μεγάλῃ Τρίτῃ: Ἔχομε τὴν ἀνάμνηση τῆς Μεγάλῃς ἐντολῆς ποὺ ἔδωκε ὁ Χριστὸς μέσα στὸ Ναό: «Ἀγάπα Κύριον τὸν Θεόν σου, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν».

Ἀκοῦμε τὸν δριμύτατο καὶ καυστικὸ ἔλεγχο, ποὺ ἔκαμε στοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους μὲ τό: «Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ» κλπ. (³).

1) «Στὸ τροπάριο αὐτὸ ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ μὲ συντριβή, πὼς δὲν ἔχει κατάλληλο ψυχικὸ ἔνδυμα, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ παρασταθῇ στὶς τελετὲς τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ παρακαλεῖ τὸν Κύριο νὰ φέρῃ μὲ ἐπιείκεια, νὰ τοῦ λαμπρύνῃ τὴν ψυχὴ του καὶ νὰ τὸν δεχθῇ».

2) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 46.

3) «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 47 — 49.

• Ακοῦμε τὸ μελωδικὸ ποίημα τῆς **Κασσιανῆς** γιὰ τὴν ἁμαρτωλὴ, ποὺ μετενόησε καὶ ἐσυγχωρέθη (¹).

4) **Ἡ Μεγάλῃ Τετάρτῃ**: Γίνεται ἀνάμνηση 1) τῆς ἁμαρτωλῆς γυναίκας, ποὺ ἄλειψε μὲ μύρο τὰ πόδια τοῦ Κυρίου· 2) τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς ἐρήμην καταδίκης τοῦ Κυρίου.

5) **Ἡ Μεγάλῃ Πέμπτῃ**: (²) Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔχομε τὴν ἁ-

1) « Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις, περιπεσοῦσα γυνὴ τὴν Σὴν αἰσθომένη Θεότητα μυροφόρου ἀναλαβοῦσα τάξιν ὁδυρομένη μύρα σοι πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ κομίζει.

Οἱμοι, λέγουσα,
ὅτι νύξ μοι ὑπάρχει,
οἶστρος ἀκολασίας,
ζοφώδης τε καὶ ἀσέληνος
ἔρως τῆς ἁμαρτίας!

Δέξαι μου
τὰς πηγὰς τῶν δακρῶν,
ὁ νεφέλαις διεξάγων
τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ·
κάμφθητί μοι
πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας,
ὁ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς.
τῇ ἀφάτῃ Σου κενώσει.

Καταφιλήσω
τοὺς ἀχράντους Σου πόδας
ἀποσμήξω τούτους δὲ πάλιν,
τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βοστρύχοις.

Ὡν ἐν τῷ Παραδείσῳ, Εὖα τὸ δειλινό,
κρότον τοῖς ὠσὶν ἤχηθεῖσα
τῷ φόβῳ ἐκρύβη,

Ἀμαρτιῶν μου τὰ πλήθη
καὶ κριμάτων Σου ἀβύσσους
τίς ἐξιχνιάσει;
Ψυχασώστα, Σωτήρ μου,
μὴ μέ, τὴν Σὴν δούλην, παρίδης
ὁ ἀμέτρητον ἔχων τὸ ἔλεος».

Δηλ. Ἡ Κασσιανὴ παίρνει τὴ θέση τῆς γυναίκας, ποὺ ἔπεσε σὲ πολλές ἁμαρτίες, μὰ, σὰν ἐνόησε πάλι τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, μετανοεῖ μὲ κλάματα· παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ δεχτῇ τὶς πηγὰς τὰ δάκρυά της καὶ νὰ εὐσπλαχνισθῇ τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδιάς της· δίνει ὑπόσχεση νὰ φιλήσῃ τὰ πόδια τοῦ Κυρίου καὶ νὰ τὰ καθάρσῃ μὲ τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς της. — Διακρίπτει σὲ μιὰ στιγμή (ἴσως ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοφίλου — βλέπε Βυζ. Ἱστορία) καὶ προσθέτει: — Ποιὸς θὰ ἐξιστορίσῃ, Κύριε τὶς ἁμαρτίες μου; Σὺ, Κύριε, ποὺ ἔχεις ἀμέτρητὴ τὴν ἐλεημοσύνη, μὴ μ' ἐγκαταλείψῃς τὴν ἁμαρτωλὴν = Ἰδὲ «*Eῡαγ. κατὰ Λουκᾶν*» Z' 38 — 39.

2) Γίνεται ἡ *Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου*. Στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο παρασκευάζεται τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὸ Ἅγιο Μύρο — Ἰδὲ Κατήχηση σελ. 42.

νάμνηση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ἀκοῦμε, ὠραιότατο τροπάριο (κάθισμα) γιὰ τὸ θεῖο ὑπόδειγμα τῆς Ἀγάπης, ποῦ ἔδωσε ὁ Κύριος, πλύνοντας τὰ πόδια τῶν μαθητῶν:

«Ὅτε οἱ ἔνδοξοι μαθηταὶ ἐν τῷ νιπτῆρι τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἐφωτίζοντο, τότε Ἰούδας ὁ δυσσεβής, φιλαργυρίαν νοσήσας, ἐσκοτίζετο, καὶ ἀνόμοις κριταῖς, Σέ, τὸν δίκαιον κριτήν, παραδίδωσι. Βλέπε χρημάτων ἐραστά, τὸν διὰ ταῦτα ἀγχόνῃ χρησάμενον· φεῦγε ἀκόρεστον ψυχὴν, τὴν Διδασκάλῳ τοιαῦτα τολμήσασαν. Ὁ περὶ πάντας ἀγαθός, Κύριε, Δόξα σοι» (¹).

Ἀκοῦμε τὰ 12 Εὐαγγέλια δηλ. 12 εὐαγγελικὲς περικοπές, ποῦ περιγράφουν πῶς ἔγινε ἡ σύλληψη, ἡ διαδικασία, ἡ καταδίκη, ἡ Σταύρωση κι ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὸ Θεῖο δρᾶμα (²).

Ἀκοῦμε ἀκόμη, μετὰ τὸ δ' Εὐαγγέλιο, τὸν θαυμάσιο Ὑμνο «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου», ποῦ ἐξιστορεῖ τὰ φρικτὰ Πάθη τοῦ Κυρίου (³).

Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου
ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας.
Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται
ὁ τῶν Ἀγγέλων Βασιλεὺς
Ψευδῇ πορφύραν περιβάλλεται
ὁ περιβάλλον τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις.
Ράπισμα κατεδέξατο
ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ.
Ἦλοις προσηλώθη ὁ νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας,
Λόγχῃ ἐκεντήθη ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου.
Προσκυνοῦμεν Σοῦ τὰ Πάθη, Χριστέ.
Δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν Σου Ἀνάστασιν.

6) Ἡ Μεγάλῃ Παρασκευή: Γίνεται ἡ ἀνάμνηση:

1) Τῆς τελειωτικῆς καταδίκης τοῦ Κυρίου. Μὲ συντριβὴ με-

1) Δηλ. παρακαλοῦμε νὰ μᾶς φυλάξῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν κακία τοῦ Ἰούδα, ποῦ ἀπὸ τῆ φιλαργυρία του σκοτίστηκε καὶ πρόδωκε τὸν Κύριο — τὴ στιγμὴ, ποῦ οἱ ἄλλοι μαθητὲς ἐφωτίζοντο ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου μπρὸς στὸ νιπτῆρα τοῦ Δείπνου — κι ἔπειτα ἀπαγχονίσθη!

2) Δηλ. 5 ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου, 4 ἀπὸ τοῦ Ματθαίου, 2 ἀπὸ τοῦ Μάρκου, 1 ἀπὸ τοῦ Λουκᾶ.

3) Βλ. «Καينὴ Διαθήκη» σελ. 64 — 65.

γάλη φέρνομε στὸ νοῦ μας τὰ ὅσα ὑπόφερε ὁ Κύριος: τοὺς ἔμπυσμούς, τὰ ραπίσματα, τοὺς ἔμπαιγμούς, τὰ μαστιγώματα, τὴ χλαμῦδα, τὸν ἀκάνθινο στέφανο καὶ πρὸ πάντων τὸ μαρτύριο τοῦ σταυρικοῦ θανάτου! (ὥρα 3 μ. μ.).

Καὶ 2) Τῆς κηδείας (κατὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου) ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸν Νικόδημο.

Οἱ σημαῖες κρέμονται μεσίστιες, οἱ φρουροὶ φρουροῦν μὲ τὰ ὅπλα ὑπὸ μάλης. Εἶναι ἡμέρα θρησκευτικοῦ πένθους καὶ ἀργίας καὶ νηστείας.

Τὴν ἑσπέρα ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὠραιότατα καὶ μελωδικότατα τροπάρια καὶ ἀπὸ πολλὰ ἔξοχα ἐγκώμια, χωρισμένα σὲ **τρεῖς στάσεις** (¹).

7) **Τὸ Μέγα Σάββατο**; τὴν ἡμέρα αὕτῃ ἀναλογιζόμεθα τὴν φρούρηση καὶ τὴ σφράγιση τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου. **Ἡ ζωὴ τοῦ Κόσμου κατετέθη στὸν Τάφο!** . . . Τὸ πρῶτ' γίνεται ὁ ἑσπερινὸς καὶ ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἐπειτα ψάλλεται ὁ προφητικὸς στίχος: «**Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν**», καὶ διαβάζεται ἡ ἀναστάσιμη εὐαγγελικὴ περικοπὴ τοῦ Ματθαίου (²). Οἱ ἱερεῖς ἀλλάζουν τὰ πένθιμα ἄμφιά τους, ἡ ἐκκλησία ἀρχίζει νὰ λαμπροστολίζεται· οἱ κώδωνες κτυποῦν χαρμόσυνα· οἱ σημαῖες ἀνυψώνονται· οἱ φρουροὶ δὲν ἔχουν πιά τὸ ὅπλο ὑπὸ μάλης· οἱ σάλπιγγες σαλπίζουν χαρμόσυνα ἐμβατήρια. Ἐγινε ἡ ἐπίσημη προαναγγελία τῆς Ἀναστάσεως ἢ ἡ **Πρῶτη Ἀνάστασις**, καθὼς λέμε.

8) **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα**: Τρεῖς ἡμέρες ἔμεινε στὸν Τάφο ὁ Κύριος. Γιὰ τὸν ὑπολογισμό πρέπει νὰ ξέρωμε, πὼς οἱ Ἰουδαῖοι ὑπελόγιζαν τὸ ἡμερονύκτιο ἀπὸ τὴ δύση τοῦ ἡλίου μίαν ἡμέρας ὡς τὴ δύση τῆς ἄλλης. Λοιπὸν ἀπὸ τίς 3 τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς ὡς τὴ δύση εἶναι ἡ **πρῶτὴ ἡμέρα**. Ἀπὸ τὴ δύση τῆς Παρασκευῆς ὡς τὴ δύση τοῦ Σαββάτου εἶναι ἡ **δευτέρα ἡμέρα**· κι ἀπὸ τὴ δύση τοῦ Σαββάτου ἀρχίζει ἡ **τρίτῃ ἡμέρα**, στὸ διάστημα τῆς ὁποίας **Ἀνέστη ὁ Κύριος**. Ἀμέσως μετὰ τὸ μεσονύκτιο τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακὴν, ἐορτάζομε τὴν

1) Βλέπε «**Καὶνὴ Διαθήκη**» στὴ σελ. 60 — 69. Περιγραφὲς καὶ Τροπάρια.

2) Βλ. «**Εὐαγγ. Ματθαίου**» κεφ. 28.

Ἀνάστασις. Διαβάζεται ἡ σχετικὴ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου (1). Ἐπειτα ὁ ἱερεὺς θυμιατίζει καὶ ἀναφωνεῖ:

« Δόξα τῇ Ἀγίᾳ καὶ Ὁμοουσίῳ καὶ Ἀδιαιρέτῳ
καὶ Ζωοποιῷ Τριάδι

πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς Αἰῶνας τῶν Αἰώνων, Ἀμήν ».

Καὶ ἀμέσως ψάλλεται τό :

« Χριστὸς Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
θανάτῳ θάνατον πατήσας,
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
Ζωὴν χαρισάμενος ! »

Καὶ πολλὰ ἄλλα τροπάρια ψάλλονται, ποὺ εἶναι γεμάτα χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, γιὰ τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς γίνεται ὁ Ἑσπερινὸς ἢ Δευτέρα Ἀνάστασις ἢ Ἀγάπη. Ἀκοῦμε τότε, σὲ πολλές γλώσσες, τὴν Εὐαγγελικὴν περικοπὴν τοῦ Ἰωάννη, ποὺ μᾶς περιγράφει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητὲς τοῦ μετὰ τὸ κήρυγμα τῆς Ἀγάπης : « Εἰρήνη Ὑμῖν » (*).

Οἱ τελετὲς καὶ οἱ γιορτὲς τοῦ Πάσχα εἶναι οἱ ἐπισημότερες στὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ γίνονται πολὺ λαμπρά. Γι' αὐτὸ λέμε καὶ Λαμπρὴ ἢ Λαμπρὰ τῇ Μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναστάσεως.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΚΙΝΗ-
ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ
= ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΣΧΑ =

Τὸ τρίτο μέρος τῶν Κινή-
τῶν Δεσποτικῶν ἐορτῶν ἀρχί-
ζει ἀπὸ τῆ Δευτέρας τοῦ Πάσχα
καὶ φθάνει ὡς τὴν Κυριακὴν τῶν

Ἀγίων Πάντων καὶ εἶναι :

1) Ἡ Ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου : Ὁλόκληρη ἡ ἑβδομάδα, ἀπὸ τῆ Δευτέρας τοῦ Πάσχα καὶ ἔπειτα, λέγεται ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου ἢ Διακαινήσιμος : τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔμεινε ἀπὸ πολὺ παλιὰ καὶ σημαίνει, ὅτι μετὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Ἀναστάσεως (**) ἀρχίζει νέα ζωὴ.

Στὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια εἶχαν αὐτὴ τὴν ἑβδομάδα τὴν πρώτην τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Χρόνου.

1) Εὐαγγ. « Κατὰ Μάρκον » 1 ΣΤ' = 1 — 8.

2) Βλ. « Καινὴ Διαθήκη » σελ. 71 — 85 καὶ Εὐαγγ. « Κατὰ Ἰωάννην » Κ'. 19 — 26.

3) « Ἀναστάσεως ἡμέρα δι' ἧς πάντα γέγονε καινὰ », λέγει ἓνα τροπάριο.

καί γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα — ἀκόμη καὶ τώρα — ἀρχίζει ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὴν ἀρχή του: 'Εν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος» (1).

2) Ἡ ἐορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς: Τὴν Παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου εἶναι ἡ ἐορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἡ ἐορτὴ αὕτῃ εἶναι ἀφιερωμένη στὴν ἀνάμνηση τῶν θαυμάτων μετὰ ταῖς λαματικά νερά τοῦ ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ποὺ βρίσκονται στὶς Βλαχέρνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Μπαλουκλή). Ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι γνωστὸς μετὰ τὸ ὄνομα Ζωοδόχος Πηγὴ· τὸ νερὸ, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ ναὸ, εἶναι τὸ περιφημότερο ἁγίασμα τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

3) Ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ ἢ Ἀντίπασχα: Γίνεται ἡ λειτουργία τοῦ Πάσχα. Ἀκοῦμε ἀπὸ τὴν Εὐαγγελικὴν περικοπὴν τὰ λόγια τοῦ Κυρίου πρὸς τὸ Θωμᾶ: «Φέρε, Θωμᾶ, τὸν δάκτυλόν σου καὶ ἴδε τὰς χεῖρας μου· καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου καὶ μὴ γίνου ἄπιστος. ἀλλὰ πιστός». Καὶ τότε: «Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες!» (2)

4. Ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων: Τὴν ἐορτάζομε γιὰ τιμὴν τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Νικοδήμου καὶ τῶν Μυροφόρων γυναικῶν, ποὺ ἀξιώθηκαν νὰ μάθουν πρῶτες τὴν Ἀνάστασιν καὶ νὰ ἰδοῦν πρῶτες τὸν Σωτῆρα (3).

5. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου: Ἀκοῦμε ἀπὸ τὴν Εὐαγγελικὴν περικοπὴν τὰ λόγια, ποὺ εἶπε ὁ Κύριος σ' ἐκεῖνον, ποὺ ἐθεράπευσε: Ἰδε ἔγινες ὑγιής, μὴ ἁμαρτάνης πλέον, διὰ νὰ μὴ σοῦ γίνῃ τίποτε χειρότερον (4).

6. Ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος: Εἶναι πολὺ ὥραία ἡ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τῆς ἡμέρας αὐτῆς· καὶ εἶναι θαυμάσιος ὁ ὀρισμὸς, ποὺ δίνει ὁ Κύριος γιὰ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ: «Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (5).

7. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ: Ἐνθουμούμεθα τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ γεννημένου Τυφλοῦ κι ἀκοῦμε, στὴ σχετικὴ Εὐ-

1) «Εὐαγ. κατὰ Ἰωάννην» Α'. 1 — 17.

2) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 76 καὶ «Εὐαγγ. Ἰωάννου» Κ=19—31.

3) Εὐαγγ. Μάρκου 15=43—47 καὶ 16=1—8.

4) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 26—27 καὶ «Εὐαγγ. Ἰωάνν.» 5=1—15.

5) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 33—35 καὶ «Εὐαγγ. Ἰωάνν.» 4=5—42.

αγγελική περικοπή, τὸ θεραπευμένο τυφλὸ νὰ λήη μὲ θάρρος καὶ μὲ παρρησία: «Ὁ Θεὸς ἀμαρτωλοῦ οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐὰν τις θεοσεβῆς ἢ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει» (¹).

8. Ἡ ἐορτὴ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου: Στις 40 ἡμέρες ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου — ἡμέρα Πέμπτη — ἐορτάζομε τὴν ἀνάμνησιν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου. Ἀνελήφθη ἐνδόξως ὁ Κύριος, ὅπου πρῶτα ἔδωκε στοὺς μαθητὲς τοῦ τὴν ἐπαγγελίαν (ὑπόσχεσιν) νὰ τοὺς στείλῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (²).

9. Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πατέρων: Ἐορτάζεται γιὰ τιμὴ καὶ μνήμην τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου.

10. Τὸ Ψυχασάββατο: Ἐπικράτησε παλιὰ συνήθεια νὰ γίνωνται γενικὰ μνημόσυνα γιὰ τοὺς νεκροὺς σὲ τρία Σάββατα κατὰ σειρά (πρὸ τῶν Ἀπόκρεω — πρὸ τῆς Τυροφάγου — πρὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας) καὶ σ' αὐτὸ τὸ Σάββατο, ποὺ εἶναι πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς.

11. Ἡ ἐορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς: Τὴν 50ῇ ἡμέρᾳ ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν ἐορτάζομε τὴν Ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στοὺς Μαθητὰς τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἴδρυσιν τῆς Πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. (³).

12. Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων: Ἐορτάζεται γιὰ ἀνάμνησιν καὶ τιμὴ συνολικὰ ὄλων τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Μαρτύρων, οἱ ὅποιοι μὲ τοὺς ἀγῶνες, μὲ τὸ θάρρος, μὲ τὰ μαρτύριά τους καὶ μὲ τὴν πίστη τους γενικὰ, ἐστερέωσαν τὴν Χριστιανικὴ Θρησκείαν. Ἀκοῦμε τὴν ἡμέρα αὐτὴ τὴν Εὐαγγελικὴν περικοπὴν τοῦ Ματθαίου, ποὺ ἔχει τὴν πιὸ θαυμαστὴν πρόσκλησιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Κυρίου γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῆς ἀλήθειας: «Ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. — καὶ «Πᾶς, ὃς ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει». (⁴)

1) «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 28—29 καὶ «Εὐαγγ. Ἰωάνν.» Θ' = 1—38.

2) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 76-77 καὶ «Πράξεις Ἀποστόλων» Α. 9-12

3) Βλέπε «Ἐκκλησ. Ἱστορία» σελ. 7—10.

4) Βλέπε «Εὐαγγ. Ματθαίου Γ'» 32—38 καὶ ΙΘ'. 27—30.

2ο ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

(ΑΚΙΝΗΤΕΣ)

Ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει πολλές ἐορτές, γιὰ τιμὴ τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ—ποῦ ἐγέννησε (ἔτεκε) τὸ Θεὸ—Θεομητορικὲς ἐορτές—ἡ Ἑορτὴ τῆς Θεοτόκου. Σπουδαιότερες εἶναι:

1. Τὰ Γενέθλια ἢ Γέννηση τῆς Θεοτόκου: Ἡ ἐορτὴ αὐτὴ γίνεται στὶς 8 Σεπτεμβρίου. Τιμᾶμε τότε τὴ γέννηση τῆς Μαρίας, τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας. (¹)

2. Τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου: Στὶς 21 Νοεμβρίου ἐορτάζουμε τὴν εἰσοδὸ τῆς Παναγίας στὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, καὶ τὴν ἀφίερωσή της στὸ Θεό. (²)

3. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου: Στὶς 25 Μαρτίου γίνεται ἡ ἀνάμνηση τῆς ὥραίας ἀγγελίας (Εὐαγγελισμοῦ) πρὸς τὴν Μαρία, γιὰ τὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ. (³) Ἡ 25ῃ Μαρτίου εἶναι ἡμέρα μεγάλης χαρᾶς γιὰ τὸ Χριστιανισμό. Ἰδιαίτερα γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες ἔχει κι ἄλλη σημασία: ἀνάτειλε ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, στὰ 1821, ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας μας ἀπὸ τὴ μακροαῖωνη σκλαβιά μας.

4. Ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου: Ἀπὸ τὴν 1 Αὐγούστου ἀρχίζει 14ήμερη νηστεία καὶ στὶς 15 Αὐγούστου γίνεται ἀνάμνηση τοῦ θανάτου (τῆς Κοιμήσεως) τῆς Θεοτόκου. (⁴).

3ο ΕΟΡΤΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

Τρίτο εἶδος ἐορτῶν εἶναι οἱ ἐορτὲς ἀνθρώπων, ποὺ μὲ τίς γνώσεις τους, μὲ τὴ διδασκαλία τους, μὲ τὴ θερμὴ τους πίστη, μὲ τὴν αὐταπάρνηση, ποὺ ἔδειξαν ἔμπρὸς στοὺς διώκτες τους, ἔμπρὸς στὰ βασανιστήρια, στὰ θηρία, στὰ μαρτύρια, ἐσυνετέλεσαν στὸν θρίαμβο τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἐορτὲς εἶναι:

1. Τῶν Ἀποστόλων—Ἰσαποστόλων—Εὐαγγελιστῶν.

Ἀποστόλου Φιλίππου

15 Ν)βρίου

1) Βλέπε «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 3.

2) Βλέπε «Καὶνὴ Διαθήκη» Σελ. 3—4.

3) Βλέπε «Καὶνὴ Διαθήκη» Σελ. 4—5.

4) Βλέπε «Καὶνὴ Διαθήκη» Σελ. 5.

Ἀνδρέου Πρωτοκλήτου	30 »
Πέτρου καὶ Παύλου	29 Ἰουνίου
Δώδεκα Ἀποστόλων	30 »
Κωνσταντίνου—Ἑλένης	21 Μαΐου
Βαρθολομαίου—Βαρνάρα	11 Ἰουνίου
Τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ ἄλλων.	

2. Τῶν Μαρτύρων τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως

Ἀγίου Δημητρίου	26 Ὀκτωβρίου
» Γεωργίου	23 Ἀπριλίου
» Παντελεήμονος	27 Ἰουλίου
» Στεφάνου	27 Δεβρίου
» Αἰκατερίνης	25 Νοβρίου κ. ἄ.

3. Ἑορτὲς ὁσίων καὶ Μεγάλων Ἀσκητῶν

Ἀγίου Ἀντωνίου	17 Ἰανουαρίου
Ἀγίας Εὐφροσύνης	25 Σεπ(τ)βρίου κ. ἄ.

4. Ἑορτὲς Μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ διδασκάλων

Μεγάλου Βασιλείου	1 Ἰανουαρίου
Ἀθανασίου - Κυρίλλου	18 Ἰανουαρίου
Τριῶν Ἱεραρχῶν	30 Ἰανουαρίου κ. ἄ.

5. Ἑορτὲς Θαυματουργῶν Ἀγίων

Τοῦ Ἀγίου Νικολάου	6 Δεκεμβρίου
» » Σπυρίδωνος	12 Δεκεμβρίου κ. ἄ.

6. Ἑορτὲς Ἀγίων Προφητῶν

Τοῦ Προφήτου Ἱερεμίου	6 Μαΐου
» » Ἡλίας	20 Ἰουλίου
» Ἰωάννου Προδρόμου	7 Ἰανουαρίου, 24 Ἰουνίου, 29 Αὐγούστου κ. ἄ.

7. Ἑορτὲς γιὰ Τιμὴ τῶν Ἐπουρανίων Δυνάμεων 8 Νοεμβρίου.

8. Ἑορτὲς διαφόρων Ἀγίων (εὕρεση λειψάνων—ἀνακομιδὴ λειψάνων).



Οἱ Ἅγιοι
Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη



Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες



Ἅγιος Ἀθανάσιος



Ἅγιος Ἀντώνιος



Ἅγιος Βασίλειος



Οἱ Ἀπόστολοι
Πέτρος καὶ Παῦλος



Ἀπόστολος Ἀνδρέας



Ἅγιος Φίλιππος

9. Ἑορτὲς τοπικῶν Ἀγίων, νεομαρτύρων καὶ Πολιούχων.
(Γρηγορίου Ε΄. 10 Ἀπριλίου κ.ἄ.) Πολιοῦχοι: Ἅγιος Διονύσιος
Ἀθηνῶν (3 Ὀκτωβρίου), Θεσ)νίκης Ἅγιος Δημήτριος (26 Ὀ-
κτωβρίου), Πατρῶν Ἅγιος Ἀνδρέας (30 Νοεμβρίου), Κερκύρας
Ἅγιος Σπυρίδων (12 Δ)βρίου), Κεφαλληνίας Ἅγιος Γεράσιμος
(16 Αὐγούστου καὶ 20 Ὀκ)βρίου) κ.ἄ.

10. Τὴν Ἑορτὴ τῶν Ἀγίων Πάντων, καθὼς εἴπαμε στὰ
προηγούμενα.

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε : Οἱ ἀληθινοὶ προσκυνητὲς θὰ προσκυνοῦν τὸ Θεὸ μὲ τὸ Πνεῦμα τους, ὅπου κι ἂν βρίσκωνται.

Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα, ὅπου κι ἂν στέκεται, κι ὅπου κι ἂν βρίσκεται, νὰ εὐχαριστήσῃ ἢ νὰ δοξολογήσῃ ἢ νὰ παρακαλέσῃ τὸν Οὐράνιο Πατέρα. Καὶ ἔχει νὰ εἶναι βέβαιος, πὼς Ἐκεῖνος, ποῦ εἶναι πανταχοῦ παρὼν, θὰ τὸν ἀκούσῃ.

Ὅμως στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἀνεπτύχθηκαν οἱ λόγοι ποῦ ἐπιβάλλουν τὴν κοινή, τὴν ὁμαδική πνευματικὴ λατρεία.

Εἶναι αὐτονόητο, πὼς, ὅπου γίνεται συγκέντρωση, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ σύστημα· πρέπει νὰ κρατῇ καὶ νὰ βασιλεύῃ τάξη. Καὶ μάλιστα σὲ συγκεντρώσεις πνευματικὲς, ἢ τάξῃ καὶ ἢ σοβαρότητα εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση, γιὰ νὰ ἐμπνεύσῃ σεβασμὸς, νὰ προκαλέσῃ προσοχή, νὰ φέρῃ ὠφέλεια.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐπεκράτησαν ὥρισμα ὅροι τύποι λατρείας, ἀνάλογα μὲ τὶς διάφορες περιστάσεις τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίαι καὶ οἱ λειτουργίαι. Καὶ χωρίζονται σέ :

Τακτικὲς Ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίαι καὶ σὲ Ἑκτακτες.

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ὥρισε συχνότερες προσευχάς : α) τὸ Μεσονυκτικόν, β) τὸν Ὁρθρὸν, γ) τὶς Ὁρὲς, δ) τὸν Ἑσπερινόν, ε) τὸ Ἀπόδειπνον.

Οἱ προσευχὲς αὐτὲς ἀπαρτίζονται ἀπὸ τροπάρια, ψαλμοὺς, περικοπὲς τῆς Ἀγίας Γραφῆς, εὐχὲς, δεήσεις καὶ ὕμνους· κι ἔπρεπε νὰ γίνωνται στὰ χρονικὰ διαστήματα, ποῦ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς κάθε μιᾶς.

Ἀργότερα ἡ Ἐκκλησία ὥρισε ὑποχρεωτικές τὶς ἀκολουθίες στὰ διαστήματά τους, μόνο γιὰ τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς ἀσκητές· καὶ ἐσυντόμευσε σὲ δυὸ τὰ διαστήματα γιὰ τοὺς κληρικούς, πρῶτ' καὶ ἀπόγευμα, πού ὁ ἱερέας πρέπει νὰ προσευχήθῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὸ λαό.

II. ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Ἐκτακτες ἀκολουθίες εἶναι ἐκεῖνες, πού τὶς ἐπιβάλλει κάποια περιοδική ἢ ἀσυνήθιστη ἢ

ἑκτακτὴ ἀνάγκη. Ἐκτακτες ἀκολουθίες εἶναι:

1) Τὰ μυστήρια: βάπτισμα—χρῖσμα—ἐξομολόγηση—γάμος—εὐχέλαιο (').

2) Οἱ τελετὲς τῆς Ἐκκλησίας: Ἀγισμοί—ἐγκαίνια—λιτανεῖες—δοξολογίες—παρακλήσεις.

3) Ἐκτακτα περιστάτικα τῆς ζωῆς: κηδεῖες—μνημόσυνα.

Οἱ ἑκτακτες ἀκολουθίες ἀπαρτίζονται ἀπὸ σχετικές εὐχές—δεήσεις—τροπάρια—περικοπές τῆς Ἀγ. Γραφῆς, πού ὅλες εἶναι γραμμένες στὸ λειτουργικὸ βιβλίον «Εὐχολόγιο».

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Ἀπὸ τὴν Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης γνωρίζομε τὶς τελετές, πού ἐγίναν κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο:

1. Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

«Λάβετε φάγετε—εἶπε ὁ Κύριος,

κόβοντας καὶ μοιράζοντας τὸν ἄρτο—τοῦτο μού ἐστὶ τὸ Σῶμα».

Καὶ ἔπειτα:

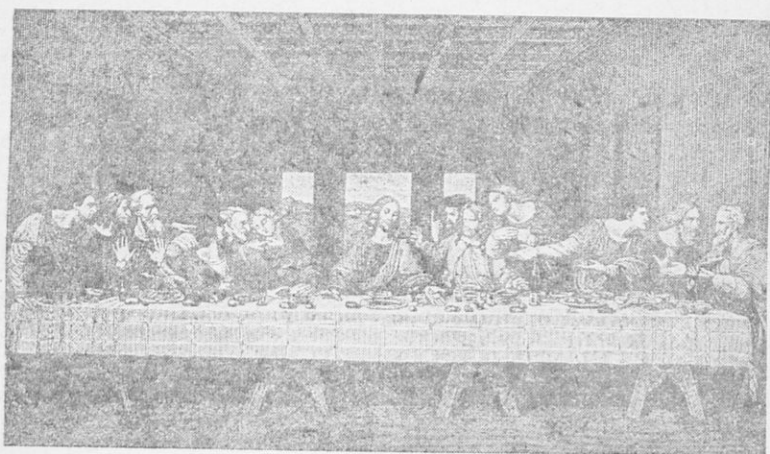
«Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες—εἶπε, προσφέροντας τὸ ποτήρι μὲ τὸν οἶνο—τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου!»

Καὶ ἦταν συνδεδεμένη ἡ τελετὴ αὐτὴ μὲ τὴν αὐστηρὴ καὶ ὀλιγόλογη σύσταση:

«Αὐτὸ νὰ κάνετε καὶ σεῖς στὴν ἀνάμνησή μου!»

Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, ὅσες φορές ἐσυγκεντρώνονταν, ἐλάβαιναν μερίδιο—μεταλάβαιναν—ἀπὸ κοινὸ

1) Ἡ «Θεία Εὐχαριστία» καὶ ἡ «Ἱερωσύνη» γίνονται σὲ τακτικές λειτουργίες, καὶ μόνο σ' ἐπείγουσα ἀνάγκη γίνεται ἑκτακτὰ ἡ «Θεία Εὐχαριστία».



Μυστικός Δείπνος

ποτήρι ἄρτο καὶ οἶνο, μὲ τὴν πεποιθήση, πὼς μετελάμβαναν αὐτὸ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου! Καὶ ἦταν αὐτὸ ὑπέρτατη χαρὰ τους, γιατί ἐπρόσφερναν στὴν ἀνάμνηση τοῦ Κυρίου, μιὰ θυσία δίχως αἷμα, μιὰ ἀναίμακτη θυσία!...

Τὴν τελετὴ αὐτὴ, οἱ Ἀπόστολοι κι οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, τὴν ἐπισημοποιοῦσαν, μὲ προσευχές, μὲ δεήσεις μ' ἀνάγνωση ἀπὸ τίς Γραφές καὶ μὲ ἐρμηνεῖες καὶ διδασκαλίες.

Ἔτσι σιγὰ—σιγὰ διεμορφώθησαν οἱ «Λειτουργίες».

Πρῶτη καὶ ἀρχαιότερη εἶναι ἡ «Λειτουργία τοῦ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοῦθεοῦ», πού τὴν ἔγραψε ὁ ἴδιος.

Συντομώτερη εἶναι «ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου», πού τὴν ἔγραψε ὁ ἴδιος (380 μ. Χ.).

Κι ἀκόμα συντομώτερη εἶναι «ἡ Λειτουργία Ἰωάννου Χρυσόστομου» πού ἔγγράφη ἀπὸ τὸν ἴδιο (στὰ 400 περίπου μ.Χ.).

Ἡ πρώτη γίνεται μόνο στὴ μνήμη τοῦ συγγραφέως τῆς τοῦ Ἰακώβου (23 Ὀκτωβρίου).

Ἡ δεύτερη γίνεται μόνο δέκα φορές τὸ χρόνο (5 Κυρ. Μεγ. Τεσσαρακοστῆς—Μεγάλῃ Πέμπτῃ—Μέγα Σάββατο—Παραμονὴ Χριστουγέννων—Παραμονὴ Θεοφανείων—Ἀγίου Βασιλείου).

Ἡ τρίτη ἐπεκράτησε μὲ τὸν καιρό, καὶ εἶναι ἡ συνηθισμένη

λειτουργία τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὑπάρχει καὶ τετάρτη: «ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων», ποὺ γίνεται κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῇ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ, Μεγάλῃ Τρίτῃ καὶ Μεγάλῃ Τετάρτῃ (¹).

Εἶπαμε, πὼς στὴ συνηθισμένη χρῆση εἶναι ἡ Λειτουργία, 2. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ τοῦ Χρυσοστόμου, ποὺ δὲν ἔχει ἄλλ-
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ λωστε καὶ διαφορὲς ἀπὸ τὶς ἄλλες, παρὰ μόνο τῇ συντομίᾳ. Θὰ ἐρμηνεύσωμε λοιπὸν αὐτὴ.

Οἱ Χριστιανοί, ἀμέσως ἀπὸ τὶς πρῶτες ἡμέρες τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἔκαναν, καθὼς εἶπαμε, στὶς συγκεντρώσεις τοὺς τῇ
Πρῶτοι Χριστιανοί. Κατη- νικῆς Ἐκκλησίας, ἔκαναν, καθὼς εἶ-
χοῦμενοι—Πιστοί. παμε, στὶς συγκεντρώσεις τοὺς τῇ
Θεῖα Μετάληψη—ἡ Ἀναίμακτη Θυσία ἡ Θεῖα Εὐχαριστία.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες, θαυμάζοντας τὴν ἀγάπην τῶν Χριστιανῶν καὶ παρακολουθώντας τὶς τελεεῖς τοὺς, κι ἀκούοντας τὸ θεῖο κήρυγμα, ἐμπνέονταν κι ἀσπάζονταν τὴ νέα θρησκεία!

Αὐτοὶ ἔπρεπε: νὰ μάθουν πρῶτα τὰ δόγματα—τὸ τί ἐπίστευε ἡ Νέα θρησκεία· νὰ μάθουν τὰ καθήκοντά τοὺς· νὰ βαπτισθοῦν. Καὶ τότε θὰ ἐγίνονταν τέλειοι Χριστιανοί. "Ὅσοι εὐρίσκονταν σ' ἐκεῖνο τὸ στάδιο, ἐλέγονταν Κατηχοῦμενοι. Ἀμα τὸ ἐπερνοῦσαν, ἐγίνονταν Πιστοί. "Εἴτσι εἶχαμε δυὸ τάξεις Χριστιανῶν: τοὺς Κατηχοῦμενους καὶ τοὺς Πιστοὺς.

Οἱ κατηχοῦμενοι δὲν ἔμπορῶσαν νὰ μείνουν σὲ ὁλόκληρῇ τῇ Θεῖᾳ Λειτουργίᾳ· δὲν ἔμπορῶσαν νὰ μείνουν στὴν Ἀναίμακτη Θυσία! Σ' αὐτὴ, μόνον οἱ πιστοὶ θὰ ἐλάβαιναν μέρος.

"Εἴτσι ἡ λειτουργία ἐξεχώρισε σὲ δυὸ μέρη:

α) Στὸ πρῶτο μέρος, ποὺ ἐπαρακολουθοῦσαν γενικὰ ὅλοι οἱ Χριστιανοί, Κατηχοῦμενοι καὶ Πιστοί.

καὶ β) Στὸ δεύτερο μέρος, ποὺ ἦταν συνέχεια τοῦ πρώτου,

1. Λέγεται «Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων», γιατί τὰ *Τίμια Δῶρα*, ποὺ χρησιμοποιοῦνται σ' αὐτὴ, εἶναι προηγιασμένα ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς προηγούμενης Κυριακῆς. Εἶναι ἔργο τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέα *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*.

μά ὅμως ἐγινόταν μόνο ἐμπρός στοὺς πιστοὺς, ἐνῶ οἱ κατηχοῦ- μένοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ φύγουν.

Στὴν ἐποχὴ μας δὲν ὑπάρχει οὐτὸ τὸ ξεχώρισμα.

Ἡ λειτουργία ὅμως δὲν ἄλλαξε· κι ἀκοῦμε συχνὰ στὶς Ἐκκλησίες τὸ: «ὅσοι οἱ κατηχοῦμενοι προέλθετε» (¹), ποὺ λέγεται μόνο γιὰ ἱστορικοὺς λόγους. Τίποτε ἄλλο δὲν ξεχωρίζει τὴ σημερινή λειτουργία ἀπὸ τὴν παλαιά.

Γιὰ νὰ παρακολουθήσωμε εὐκολώτερα τὴν ἐρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας, τὴ διαιροῦμε σὲ δέκα στάδια ἢ διαστήματα(²)

α) Προοίμιο.

στ) Μεγάλῃ εἴσοδο.

β) Μικρὴ εἴσοδο.

ζ) Ὁμολογία τῆς πίστεως.

γ) Ἀπόστολος· Εὐαγγέλιο

η) Τίμια Δῶρα - ἁγιασμός.

δ) Ἐκτενὴς δέηση.

θ) Θεία Κοινωνία.

ε) Εὐχὲς γιὰ τοὺς πιστοὺς.

ι) Ἀπόλυση.

Ἡ Λειτουργία ἀρχίζει μὲ τὴν ἐκφώνηση, ποὺ κάνει ὁ Διάκος:

«Εὐλόγησον Δέσποτα!»

α'. Προοίμιο

Ὁ λειτουργὸς ἱερέας ἀπαντᾷ: «Εὐ- λογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς Αἰῶνας τῶν Αἰώνων».

Οἱ ψάλτες, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὸ λαὸ ψάλλουν: Ἀμήν!

Ἐπειτα ὁ Διάκος κάνει διάφορες δεήσεις, τὴ μιὰ συνέχεια στὴν ἄλλῃ: Μεγάλῃ Συναπτῇ (³) ὀνομάζουν στὴν ἐκκλησία αὐ- τὲς τὶς εὐχὲς.

Ἐπειτα ἀπὸ κάθε τέτοια σειρὰ εὐχῶν, οἱ ψάλτες ψάλλουν τὰ Ἀντίφωνα δηλ. στίχους ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή· ἕνα ψάλλει ὁ δεξιὸς ψάλτης, ἄλλον ὁ ἀριστερός, ἔπειτα λέει εὐχὲς ὁ Διά- κος, καὶ ἀντίφωνα οἱ ψάλτες (⁴).

Ἐπειτα ὁ Διάκος λέει τὴ Μικρὴ Συναπτῇ (δηλ. σειρὰ ἀπὸ λίγες εὐχὲς).

1) Προέλθετε=ἐξέλθετε—φύγετε,

2) Οἱ Κατηχοῦμενοι παρακολουθοῦσαν ὡς τὰ τέσσερα. Ἐπειτα ἄκουαν τὸ: «Οἱ Κατηχοῦμενοι προέλθετε» κι ἔφευγαν. Οἱ πιστοὶ ἔμεναν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

3) Δηλ. μονοκόμματη—πολλὲς δεήσεις στὴ σειρὰ.

4) Ἀντίφωνα (=ἀκούονται φωνὲς ἀπ' ἀντίθετα μέρη).

Ἐπειτα ψάλλονται οἱ Μακαρισμοὶ (1) ἄν εἶναι Κυριακὴ ἢ ἑορτὴ Ἁγίου.

Ἄν εἶναι Δεσποτικὴ ἢ Θεομητορικὴ ἑορτὴ δὲν ψάλλονται οἱ Μακαρισμοί, ἀλλὰ ἄλλη σειρὰ ἀπὸ Ἀντίφωνα.

Ὡστε στὸ Προοίμιο ἔχομε :

Ἐκφώνηση τοῦ Διάκου, Εὐλογία τοῦ Λειτουργοῦ, Μεγάλῃ Συναπτῇ, Ἀντίφωνα, Μικρῇ Συναπτῇ, Μακαρισμούς.

Ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ "Ἅγιο Βῆμα (ἢ Ἱερὸ) ἕνας Διάκος ἢ καὶ παιδιὰ μὲ θυμιατὸ καὶ λαμπάδες· ἀκολουθεῖ Διάκος, ποὺ κρατεῖ μὲ τὰ δυὸ τοῦ χέρια τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο ὑψωμένο ἐπάνω ἀπὸ τὸ πρόσωπό του· ἀκολουθοῦν οἱ ἱερεῖς, ποὺ λειτουργοῦν· κι ὅλη ἡ συνοδεία βγαίνει ἀπὸ τὴ βορεινὴ μικρὴ πύλη τοῦ Εἰκονοστασίου, προχωρεῖ καὶ στέκεται στὸ μέσο τοῦ Ναοῦ.

Ὁ Διάκος ὑψώνει πρὸ ἐπάνω τὸ Εὐαγγέλιο καὶ λέει : « Σοφία ! Ὁρθοί ! » Δηλ. τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ εἶναι σοφία ! σηκωθῆτε ὀρθοί ! ἀπὸ σεβασμό.

Ἐπειτα προχωρεῖ ὅλη ἡ συνοδεία μὲ τὴν ἴδια τάξη· ἀνεβαίνει στὴ σολέα καὶ πηγαίνει μέσα στὸ "Ἅγιο Βῆμα· τὰ παιδιά ποὺ κρατοῦν λαμπάδες, συνοδεύουν ὡς τὴν Ὁραία Πύλη καὶ μπαίνουν ἀπὸ τὶς πλάγιες. Ὅπου δὲν ὑπάρχουν διάκοι καὶ

1) Οἱ Μακαρισμοὶ εἶναι : (Ματθ. Ε'. 3—12).

1. « Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ».
2. « Μακάριοι οἱ πενθοῦντες· ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται ».
3. « Μακάριοι οἱ πρᾶεῖς· ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν ».
4. « Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται ».
5. « Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται ».
6. « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁρνοῦνται ».
7. « Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται ».
8. « Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ».
9. « Μακάριοι, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἰπῶσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνεκεν ἑμοῦ ».
10. « Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς Οὐρανοῖς ».

πολλοί ἱερεῖς ἀρκεῖ καὶ ἓνας μόνο ἱερεὺς.

Ψάλλονται ἔπειτα διάφορα τροπάρια κι εὐχές καὶ τὸ τρισάγιο: «Ἅγιος ὁ Θεὸς — Ἅγιος Ἰσχυρὸς — Ἅγιος Ἀθάνατος — Ἐλέησον ἡμᾶς».

Ὡστε κατὰ τὸ στάδιο αὐτό, περιφέρεται τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τὸ Ἅγιο Βῆμα στὸν κυριῶς Ναὸ καὶ πάλι στὸ Ἅγιο Βῆμα καὶ ψάλλεται τὸ Τρισάγιο.

Διαβάζεται ἔπειτα μιά, πάντοτε ὠρισμένη, περικοπὴ ἀπὸ τὴν Πράξεις ἢ ἀπὸ τὴν Ἐπιστολὴν τῶν Ἀποστόλων. Ἐπειτα ὁ Διάκος ἀνεβαίνει στὸν Ἀμβωνα καὶ διαβάζει ὠρισμένη πάλι περικοπὴ ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο. Ἄν δὲν ὑπάρχη Διάκος λέει τὸ εὐαγγέλιο ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς Ὠραίας Πύλης. Καὶ στὴ συνέχεια γίνεται, ἢ ἀπὸ κληρικό ἢ ἀπὸ λαϊκό, τὸ θεῖο κήρυγμα.

Ὡστε στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Λειτουργίας ἀκούμε Ἀπόστολο — Εὐαγγέλιο — καὶ Θεῖο Κήρυγμα.

Ἀκολουθεῖ ἔπειτα μιά μεγάλη σειρὰ ἀπὸ εὐχές, ποὺ λέει Διάκος, γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς κι ὀρθοδόξους Χριστιανούς, γιὰ τὸν κληρὸ - τὸ λαὸ - τὸ στρατὸ - τὸ στόλο - τοὺς ἐργάτες καὶ ὑπέρτερες τοῦ ναοῦ — τοὺς ἀποθανόντας προπάτορας — γιὰ ἐκείνους, ποὺ διδάσκονται (κατηχοῦνται) νὰ γίνουν Χριστιανοὶ κ. ἄ.

Στὸ σημεῖο αὐτό, πάλιν ἀποχωροῦσαν οἱ Κατηγούμενοι καὶ ἡ Λειτουργία ἐπρωχωροῦσε μόνον μὲ τοὺς Πιστοὺς.

Ἀπὸ τὸ στάδιο αὐτὸ ἀρχίζει τὸ κυριώτερο μέρος τῆς Λειτουργίας. Πρόκειται ν' ἀρχίσουν οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴν τέλεση τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Εἶναι τὸ σημεῖο, ποὺ ἀποχωροῦσαν, καθὼς εἴπαμε, στὴν παλιὰ ἐποχὴ, οἱ κατηγούμενοι κι ἔμεναν οἱ πιστοί. Ἀπὸ κούραση ἢ ἀπὸ ἄγνοια φυσικά, πολλοὶ Χριστιανοὶ καὶ σήμερα ἀποχωροῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἅμα ἀκούσουν τὸ Εὐαγγέλιο. Φεύγουν καὶ χάνουν τὴν ἱερώτερη στιγμή τῆς Λειτουργίας· χάνουν αὐτὴ τὴ βάση της! Τὸ ἄτοπο αὐ-

τὸ ἐγίνετο φαίνεται καὶ στὰ πρῶτα χρόνια. Ἴδου τὶ γράφει κά-
που ὁ ἱερός Χρυσόστομος γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα :

« Τί κακὸ κάνεις Χριστιανέ μου ; Δίπλα στήν Ἀγία Τρά-
» πεζα στέκεται ὁ Χριστός, περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς ἁ-
» γίους Ἀγγέλους ! δεξιὰ σου καὶ ἀριστερά σου, ἐμπρός
» κι ὀπίσω σου στέκουν ὅλοι οἱ ἀδελφοί σου - οἱ Χριστι-
» νοὶ - καὶ λειτουργοῦνται ! καὶ σὺ φεύγεις ;
» Ἄμα σὲ προσκαλέσουν σὲ κανένα δεῖπνο, δὲν ἔχεις τὸ
» θάρρος ν' ἀποχωρήσης, ἅμα τελειώσης τὸ φαγητό σου
» καὶ χορτάσης ! Ἐδῶ, ποὺ γίνεται τὸ ἱερώτερο μυστήριο
» καὶ δὲν ἐτελείωσε ἡ ἱερὰ τελετή, τάφηνες ὅλα στὴ μέση
» καὶ φεύγεις ; Πῶς πρέπει νὰ συχωρεθῇ αὐτὸ τὸ πρᾶμα ;
» Ὅσοι φεύγουν πρὶν νὰ τελειώσῃ ἡ Θεία Εὐχαριστία, μι-
» μοῦνται τὸν Ἰούδα, ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο,
» προτοῦ νὰ τελειώσῃ — τὴν τελευταία ἐκείνη νύκτα —
» ἐνῶ οἱ ἄλλοι μαθητὲς ἔτρωγαν κι ἄκουαν τὸν Κύριο ! »

Στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Λειτουργίας ὁ Διάκος κάμνει μεγα-
λόφωνα εὐχὲς στὸ Θεό, ζητώντας τὴν προστασία Του γιὰ
τοὺς Πιστοὺς. Τὸ ἴδιο, μὰ χαμηλόφωνα, κάμνει κι ὁ Λειτουργ-
γὸς στὸ Ἅγιο Βῆμα, παρακαλώντας τὸν Θεὸ νὰ δεχθῇ τὰ Τί-
μια Δῶρα (τὸν Ἄρτο καὶ τὸν Οἶνο), ποὺ ἐπρόσφεραν μὲ ἁ-
γνότητα οἱ Χριστιανοί, διὰ νὰ γίνῃ ἡ Θεία Εὐχαριστία.

Εὐχὲς λοιπὸν γιὰ τοὺς Πιστοὺς γίνονται στὸ στάδιο αὐτὸ
καὶ προετοιμασία γιὰ τὸ Μεγάλον Μυστήριο.

Τὰ Τίμια Δῶρα, ποὺ ὡς τώρα ἦσαν τοποθετημένα στήν
Προσκομιδῇ, πρέπει τώρα νὰ μεταφερθοῦν
στ' Ἁγία Τράπεζα σὲ τὴν Ἁγία Τράπεζα ὅπου θὰ γίνῃ τὸ Με-
γάλον Μυστήριο.

Ἡ μεταφορὰ γίνεται μὲ πολλὴ σεμνοπρέπεια. Ὁ Ἱερεὺς
παρακαλεῖ μὲ κατανυκτικὴ εὐχὴ τὸ Θεὸ νὰ τὸν συγχωρήσῃ,
νὰ τὸν ἐξαγνίσῃ καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἄξιο νὰ ἐκτελέσῃ τὸ Μυστή-
ριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, οἱ ψάλτες ψάλλουν τὸν Χερουβι-
κὸν Ὕμνον. « Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ τῇ
ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον Ὕμνον προσάδοντες, πᾶσαν
τὴν βιωτικὴν ἀπαθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὁ-
Χ. Δημητράκοπούλου, « Λειτουργικὴ καὶ Κατήχησις » ἔκδοσις νέα. 4

λων ὑποδεξόμενοι, ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν, ἀλληλούϊα».

Δηλ. Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί, ποῦ μέ μυστηριώδη τρόπο παριστάνομε τὰ Χερουβὶμ (= τοὺς πρὸ ἀνώτερους ἀγγέλους) καὶ ψάλλομε ἀκόμη στὴ ζωοποιό (= ποῦ δίνει ζωὴ) Τριάδα τὸν Τρισάγιον ὕμνον ("Ἄγιος — Ἄγιος — Ἄγιος, Κύριος Σαβαώθ (1) ἃς ἀφήσωμε μακριὰ κάθε σκέψη τῆς ζωῆς, διὰ νὰ ὑποδεχθῶμε τὸν Βασιλέα ὅλου τοῦ κόσμου, (τὸ σῶμα του καὶ τὸ αἷμα του) ποῦ τὸν περιστοιχίζουν ἀόρατα οἱ ἀγγελικὲς τάξεις. Ἀλληλούϊα (*).

"Ἐπειτα διακόπτουν οἱ ψάλτες· γίνεται ἀπόλυτη σιγή· ὁ Διδᾶκος κρατᾷ τὸν Ἅγιο Δίσκο καὶ ὁ ἱερεὺς τὸ Ἅγιο Ποτήρι (ἢ καὶ τὰ δυὸ μαζί ὁ ἱερεὺς ἂν δὲν ὑπάρχη διᾶκος)· ἀκολουθοῦν ὅσοι κληρικοὶ λειτουργοῦν· ἔμπρὸς κι ὀπίσω συνοδεύουν παιδιὰ μέ λαμπάδες· ἡ πομπὴ βγαίνει ἀπὸ τὴ Βορεινὴ μικρὴ Πύλη καὶ προχωρεῖ· ὁ Διδᾶκος λέει: «Πάντων ἡμῶν μνησθεῖν ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν» (*).

"Ἐπειτα ὁ τιτλοῦχος ἱερεὺς κάμνει διάφορες εὐχές γιὰ τὸ Κράτος καὶ γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς ζωντανοὺς καὶ νεκρούς. Εἰσέρχονται ὅλοι οἱ κληρικοὶ ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη καὶ τοποθετοῦν τὰ τίμια Δῶρα στὴν Ἁγία Τράπεζα. Ἄν λειτουργῇ Δεσπότης, ἡ τελετὴ γίνεται μεγαλοπρεπέστερη· ὑποδέχεται αὐτός, ἔμπρὸς στὴν Ὁραία Πύλη, τὰ τίμια Δῶρα καὶ κάμνει ὁ ἴδιος τίς διάφορες εὐχές.

"Ἐπειτα ὁ Διδᾶκος βγαίνει στὸν κυρίως ναὸ κι ἐκεῖ ἔμπρὸς στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, κάμνει διάφορες δεήσεις· τὸ ἴδιο κάμνει κι ὁ ἱερεὺς στὴν Ἁγία Τράπεζα.

Στὸ στάδιο αὐτὸ λοιπὸν γίνεται ἡ Μεγάλῃ Εἵσοδο τῶν Τιμίων Δώρων, καὶ διάφορες σχετικὲς δεήσεις κι εὐχές.

Ὁ ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς, ποῦ λειτουργοῦν, βγαί-

1) Σαβαώθ = Θεός.

2) Ἀλληλούϊα = Δόξα σοι ὁ Θεός.

3) Δηλ. «Εὐχομαι νὰ σᾶς ἐνθυμηθῇ ὁ Θεός, ὁ Κύριος, ὅλους στὴ βασιλεία του καὶ τώρα καὶ πάντοτε».

ζ'. *Ἡ ὁμολογία τῆς
Πίστεως*

νει ἔμπρὸς στὴν Ὁραία Πύλη καὶ παραγ-
γέλνει « Εἰρήνη πᾶσι » (εἰρήνη σ' ὅλους)·
ὁ διᾱκος λέει: Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα

ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν»· δηλ. ἃς ἔχωμε ἀγάπη μεταξύ μας,
διὰ νὰ ὁμολογήσωμε μὲ ὁμόνοια, πὼς πιστεύωμε: « Πατέρα,
Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα »· « Τριάδα Ὁμοούσιον καὶ ἀχώρι-
στον » προσθέτει ὁ ψάλτης. Κι ἀμέσως ἓνας ἀπὸ τοὺς ψάλτες
ἢ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς λέγει τὸ Σύμβολον — τὴν ὁ-
μολογίαν πίστεως (Πιστεύω...) (¹)

Τώρα εἶναι τὸ σπουδαιότερο σημεῖο τῆς Θείας Λειτουργί-
ας· ὁ Διᾱκος παραγγέλλει: « Στῶμεν κα-
λῶς! Στῶμεν μετὰ φόβου! Προσχωμεν
τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέ-
ρειν (²). Ὁ λειτουργὸς χαμηλόφωνα κάμνει πολλὰς προσευχὰς
στοὺς Πατέρες καὶ στοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξαιρε-
τικά στὴ Θεοτόκῳ· κι ἔπειτα παρακαλεῖ μὲ τίς πιὸ κατανυκτι-
κὲς δεήσεις τὸ Θεὸ νὰ στείλῃ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ μετα-
βάλῃ τὸν Ἄρτο σὲ Τίμιον Σῶμα καὶ τὸν Οἶνο σὲ Τίμιον Αἷμα
τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀμέσως ἔπειτα, ἅμα τελειώσῃ τίς εὐχὲς, κάμνει τὴν ἀνα-
παράσταση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Παίρνει ἀπὸ τὸν Ἅγιο Δί-
σκο τὸν ἁγιασμένο Ἄρτο καὶ τὸν τοποθετεῖ μέσα στὸ Ἅγιο
Ποτήρι, λέγοντας μεγαλόφωνα καὶ κατανυκτικά τό: « Λάβετε
φάγετε· τοῦτό μου ἔστι τὸ Σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν (³).

Ἐπειτα χύνει μέσα στὸ Ἅγιο Ποτήρι τὸ ἁγιασμένο Οἶνο
καὶ λέει: « Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ Αἷμά μου,
τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνό-
μενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν » (⁴).

1) Ἰδὲ ἐ'Εκκλ. Ἱστορία» σελ. 72 — 73 καὶ Κατήχησις σελ. 68 — 70.

2) Δηλ. ἃς σταθοῦμε σὲ προσοχή! ἃς σταθοῦμε μὲ φόβο! ἃς προ-
σέξωμε νὰ προσφέρωμε εἰρηνικά τὴν πνευματικὴν μας θυσία.

3) Δηλ. Λάβετε καὶ φάγετε· αὐτὸς ὁ ἄρτος εἶναι τὸ δικό μου Σῶ-
μα, ποῦ θυσιάζεται γιὰ τίς ἁμαρτίες σας.

4) Δηλ. Πίετε ἀπὸ αὐτοῦ ὅλοι οἱ Πιστοί· αὐτὸ εἶναι τὸ Αἷμα μου,
πού, κατὰ τὴν νέα συμφωνία Θεοῦ κι ἀνθρώπων, χύθηκε, γιὰ νὰ συχα-
ρεθοῦν οἱ ἁμαρτίες οἱ δικές σας κι ἄλλων πολλῶν.

Τὰ Ἅγια Δῶρα μετεβλήθησαν σὲ τίμιο Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Λειτουργίας.

Ὁ Διδάκος κάμνει μπρὸς στὸ Εἰκονοστάσιο μακρὲς (ἐκτενεῖς) δεήσεις. Κι ὁ ἱερεὺς παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ ἀξιῶσῃ τοὺς πιστοὺς νὰ μεταλάβουν. Ὁ ἱερεὺς τελειώνει τὶς παρακλήσεις μὲ τό: «Καὶ καταξιώσον ἡμᾶς, Δέσποτα, μετὰ παρησίας, ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι Σέ, τὸν ἐπουράνιον Θεόν, Πατέρα, καὶ λέγειν» (¹).

Κι ὁ Διδάκος ἢ ἕνας ἀπὸ τοὺς πιστοὺς λέει τὴν Κυριακὴν (= τοῦ Κυρίου) προσευχή:

«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς !

Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου.

Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου.

Γεννηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὸν Ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.

Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν ταῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,

Ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ». Ἀμήν !

Ἐπειτα κοινωνοῦν μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα οἱ κληρικοί, ποὺ ἐλειτουργοῦσαν, καὶ προσφέρουν στοὺς πιστοὺς νὰ κοινωνήσουν, ὅσοι θέλουν. Οἱ ψάλτες ψάλλουν τὸ Κοινωνικόν: « Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν Ἀλληλούϊα ». (²)

Ὡστε στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς Θείας Λειτουργίας γίνεται ἡ Κυριακὴ προσευχὴ καὶ κοινωνοῦν οἱ πιστοί.

1) Δηλ. «Κάμὲ μας ἄξιους Θεέ μου, νὰ τολμᾶμε μ' ἑλευθεροστομία καὶ δίχως κατάκριση. νὰ ἐπικαλούμεθα, σὰν Πατέρα, Σέ, πού εἶσαι ἐπουράνιος Θεός, καὶ νὰ λέμε ...

2) Δηλ. Δοξάστε τὸν Κύριο ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς· δόξα σοι ὁ Θεός-

Αὐτὸ εἶναι τὸ τελευταῖο στάδιο τῆς Θείας Λειτουργίας.

Ἦ. Ἡ Ἀπόλυσις ὁ ἱερεὺς κάμνει εὐχαριστήριες προσευχὲς
 στοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀξίωσε τοὺς Χριστιανοὺς νὰ
 παρακολουθήσουν μὲ προσοχὴ τῇ Θεῇ
 Λειτουργίᾳ καὶ νὰ κοινωνήσουν. (1).

Καί, λέγοντας τό: «Δι' εὐχῶν τῶν Ἀγίων Πατέρων ἡ-
 μῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον καὶ Σῶσον ἡμᾶς! Ἀμήν»,
 εὐλογεῖ τοὺς πιστοὺς μοιράζει τὸ Ἀντίδωρο (2), καὶ κάμνει
 Ἡ Ἀπόλυσις (3).

Ὡστε στοῦ τελευταῖο σταδίου τῆς Λειτουργίας γίνονται Εὐ-
 χαριστήριες εὐχές, δίδεται ἀντίδωρον καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

1) Νὰ λάβουν μέρος ἀπὸ τὰ τίμια Δῶρα, τὸν Ἄρτο καὶ τὸ Αἷμα
 τοῦ Κυρίου, νὰ μεταλάβουν.

2) Δῶρο, ποὺ δίνει καὶ ἡ Ἐκκλησία στοὺς πιστοὺς ἀντὶ γιὰ τὸ
 δῶρο τῆς Πνευματικῆς θυσίας, ποὺ πρόσφεραν ἐκεῖνοι.

3) Τοὺς ἀπολύει ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση, ποὺ εἶχαν νὰ παρακολουθή-
 σουν τῇ Θεῇ Λειτουργίᾳ.

K A T H X H Σ I Σ (*)

Α' ΜΕΡΟΣ

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟ

§ 1. ΤΙ ΕΞΕΤΑΖΕΙ

ΤΟ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ

Ἡ Κατήχησις θὰ μᾶς διδάξῃ τὰς βασικὰς ἀλήθειαι, σὺν
 Προκαταρκτικαῖς γνώσεσι
 ὁποῖαι στηρίζεται ἡ πίστις μας στὴ Χρι-
 στιανικὴ Θρησκεία, καθὼς τὴν παρα-
 δέχεται ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία.

Εἶναι φανερὴ ἡ ἀνάγκη νὰ λυθοῦν πρῶτα οἱ ἀπορίες :

α'. Τί εἶναι Πίστις ;

β'. Τί εἶναι Θρησκεία ;

γ'. Τί εἶναι Χριστιανική Θρησκεία ;

δ'. Τί εἶναι Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ;

ε'. Τί εἶναι Ὁρθόδοξος Ἀνατολική Ἐκκλησία;

στ'. Ποιὲς εἶναι οἱ πηγὲς τῆς Χριστιανικῆς Θεολογίας ;

Κι ἔπειτα νὰ μάθωμε, ποῖα εἶναι τὰ Δόγματα τῆς Θρησκείας μας.

Τὸ ἔμφυτο αἶσθημα ποῦ ἔχει κάθε ἄνθρωπος, ὅτι ὑπάρχει
 α'. Τί εἶναι πίστις. χεὶ κάτι τὸ ἀνώτερο· κάτι τὸ ὑπεράνθρωπο.
 δὲν τὸ βλέπει μὲν ἀλλὰ τὸ ἐννοεῖ, αὐτὸ εἶναι Πίστις.

Ὁ ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν, ὁ Παῦλος, λέει: Πίστις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων».

Δηλ. «Πίστις εἶναι ἡ ὕπαρξις πραγμάτων, ποὺ γεμίζουν

(*) Η ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ: Διαιρείται σέ δύο μέρη: Δογματικό καὶ Ἡ-
θικό. Τὸ Δογματικὸ χωρίζεται σέ δύο κεφάλαια: Τὸ «*Σύμβολο τῆς Πί-
στεως*» καὶ τὰ «*Ἅγια Μυστήρια*». Καὶ τὸ Ἡθικὸ χωρίζεται σέ: «*Προ-
σευχές* καὶ Ἐντολές».

τις ἐλπίδες μας· πίστις εἶναι ὑπαρξεις πραγμάτων, τὰ ὁποῖα εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὄντως ὑπάρχουν καὶ ἂς μὴ τὰ βλέπωμεν (¹).

Ἡ πίστις εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. «Ὅποιος δὲν πιστεύει δὲν ἐννοεῖ», ἔλεγεν ὁ Προφήτης Ἡσαΐας (²). Καὶ στὴν καθημερινὴ ζωὴ μας τὸ ἴδιο γίνεται. Ὁ γεωργὸς δὲν θὰ ἐκουράζετο, ἐὰν δὲν ἐπίστευε, ὅτι θὰ λάβῃ καρπὸν. Οἱ θαλασσίνοι δὲν θὰ ἐμπιστεύονταν σὲ μιὰ μικρὴ ξύλινη βάρκα, ἐὰν δὲν ἐπίστευαν, ὅτι θὰ φθάσουν ἐκεῖ, ὅπου θέλουν. Ὁ ἄνθρωπος γενικὰ δὲν θὰ ἀνελάμβανε καὶ δὲν θὰ ἐτολμοῦσε τὸ κάθε τι, δίχως νὰ ἔχῃ πίστιν εἰς μίαν δύναμιν ὑπερτέραν, εἰς τὸν Θεόν.

Θρησκεία εἶναι ἡ ἀκλόνητος πίστις, ὅτι ὑπάρχει κάποια
β'. Τί εἶναι Θρησκεία. Δύναμις μὲ μεγάλην ὑπεροχὴν καὶ ἀνω-
τερότητα· κάποια ὑπεράνθρωπος δύναμις,
ἡ ὁποία δίδει τὸν γενικὸν ρυθμὸν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου!

Οἱ πρωτόπλαστοι ἐπίστευαν ἓνα καὶ μόνο ἀληθινὸ Θεό. Ἀργότερα ἐλησμόνησαν τὸν ἀληθινὸ Θεό, καὶ διεμόρφωσαν διαφόρους θεούς. Κανένας λαὸς ὅμως δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ πιστεύῃ, ὅτι ὑπάρχει μία—κάποια ἀνωτέρα δύναμις, ἡ ὁποία κυβερνᾷ τὸν κόσμον. Λαὸς ἄθρησκος οὔτε ὑπῆρξε οὔτε ὑπάρχει (³).

Ἄν ἐξετάσωμεν τὸ τί λατρεύει κάθε λαὸς γιὰ Θεό, θὰ φθάσωμε νὰ ξεχωρίσωμε τίς σημερινὰς θρησκείας εἰς δύο μεγά-
λας τάξεις :

Α' Πολυθεϊστικαὶ θρησκεῖαι, καὶ

Β' Μονοθεϊστικαὶ θρησκεῖαι.

Α'. Πολυθεϊστικὰς θρησκείας ἔχουν οἱ ἄνθρωποι, πού λατρεύουν πολλοὺς θεούς. Οἱ θρησκεῖες αὐτὲς εἶναι τοπικὲς ἢ φυλετικὲς. Ὑπάρχουν σήμερα περίπου 800 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, πού εἶναι παραπλανημένοι καὶ πιστεύουν εἰς πολλοὺς θεούς.

Ἐκ τῶν πολυθεϊστικῶν θρησκείων σπουδαιότερες εἶναι :

1) Ὁ Βουδισμός. 500 ἑκατομμύρια πιστεύουν στὸ Βουδισμό. (Κίνα, Θιβέτ, Κορέα, Ἰαπωνία, Ἰνδοκίνα, Κεϋλάνη). Ἡ

1) Βλ. Ἀποστόλου Παύλου: «Ἐπιστολὴ πρὸς Ἑβραίους» ΙΑ'—1.

2) Βλ. «Ἡσαΐου» Κεφ. Ζ'—9.

3) Ἰδὲ εἰς Α' Β' ἐκδ. ἀποφθέγματα Σοφοκλέους καὶ Πλουτάρχου.

θρησκεία αυτή λατρεύει τὸν Βούδα (¹), θεοποιεῖ ἀσήμαντα πράγματα κι ἔχει ἄπειρους θεοὺς καὶ προσευχές.

2) Ὁ **Βραχμανισμός** (²). 200 ἑκατομμύρια (Ἰνδοστάν) πιστεύουν. Παραδέχεται τρεῖς δυνάμεις: Θεὸ δημιουργὸ (**Βράχμα**) Θεὸ συντηρητὴ (**Βισνού**), καὶ Θεὸ ἐξολοθρευτὴ (**Σίβα**) καὶ πολλοὺς κατώτερους θεοὺς καὶ πνεύματα ἀγαθὰ καὶ δαιμονικά.

3) Ὁ **Φετιχισμός** (³). 100 ἑκατομμύρια (Ἀφρική) πιστεύουν εἶναι θρησκεία μαγική· πιστεύει, πὼς σὲ ἀντικείμενα ἄψυχα μπορεῖ νὰ ὑπάρχη πνεῦμα (π. χ. σὺ αὐτὴ ἢ ἐκείνη τὴν πέτρα· στὸ δοχεῖο, στὸ φτερό, στὸ ὕφασμα, στὸ κουτάκι, στὸ δόντι τοῦ ζώου, στὸ ἐλεφαντόδοντο, σ' ἓνα ξόανο, σ' ἓνα μέταλλο).

Οἱ πολυθεϊστικὲς θρησκείες δὲν εἶναι ἀληθινές.

Β') Μονοθεϊστικὲς θρησκείες: Μονοθεϊστικὲς λέγονται οἱ θρησκείες, ποὺ διδάσκουν πίστη καὶ λατρεία στὸν ἓνα καὶ μόνο ἀληθινὸ Θεό. Οἱ θρησκείες αὐτὲς ἐφανερώθησαν (**ἀπεκαλύφθησαν**) στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ Θεὸ μὲ ἰδιαιτέρους ἐκλεκτοὺς κήρυκες.

Δύο εἶναι οἱ Μονοθεϊστικὲς θρησκείες. Ἡ Ἰουδαϊκὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ.

α'. Τὴν Ἰουδαϊκὴ Θρησκεία τὴν ἀποκάλυψε ὁ Θεὸς στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν Ἀδάμ, μὲ τὸ Νῶε, μὲ τὸν Ἀβραάμ καὶ πρὸ πάντων μὲ τὸ Μωϋσῆ. Ἡ Ἰουδαϊκὴ Θρησκεία ἔκαμε τὴν κατὰλληλη προετοιμασία τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ δεχθῇ τὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ.

β'. Τὴ Χριστιανικὴ Θρησκεία τὴν ἐφάνέρωσε στὸν κόσμο ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς· τὴν ἐξήπλωσαν στὴν Οἰκουμένη οἱ Ἀπόστολοι καὶ τὴν ἐστερέωσαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὶς διδασκαλίες τους, καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ μάρτυρες μὲ τὸ αἷμα τους.

Ὑπάρχει καὶ τρίτη μονοθεϊστικὴ θρησκεία, ὁ Μωαμεθανισμός. Στὴ θρησκεία αὐτὴ πιστεύουν σήμερα κάπου 300 ἑκατομμύρια.

1) **Βούδας**—ἄνθρωπος φωτισμένος—σοφός· ἀρχηγός καὶ ἱδρυτὴς τῆς θρησκείας του.

2) **Βράχμα**—Θεὸς λόγος—δύναμις μαγική—Δημιουργός. **Βραχμᾶναι**=βιβλία μὲ σχόλια κι ἐρμηνεῖες. **Βραχμᾶνες**=ἱερεῖς.

3) **Φετιχ**=εἶδωλο, πρᾶγμα δίχως ἀξία.

Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Μωαμεθανισμοῦ ἢ Ἰσλαμισμού ἢ Μουσουλμανισμοῦ (¹) πιστεύουν :

α') Ἐνα καὶ μόνο Θεὸ παντοδύναμο.

β') Τὸ Μωάμεθ ἀληθινὸ καὶ τελευταῖο προφήτη καὶ ἀποστολὸ τοῦ Θεοῦ.

γ') Τὸ **Κοράνιο**, γιὰ τὴν τελειότερη καὶ τὴν τελευταία βίβλο ποὺ ἔχει τὴ θεία ἀποκάλυψη ἀπαράλλακτα, καθὼς τὴν εἶπε δηθεν στὸ Μωάμεθ ὁ ἄγγελος Γαβριήλ.

δ') Πὼς ὁ Θεὸς ἔχει γραμμένη τὴ διάρκεια κάθε πράγματος σ' αὐτὸ τὸν κόσμον· ἔχει ὠρισμένη καὶ τὴ ζωὴ καθενὸς κι ὅλα εἶναι **πεπωμένα**.

ε') Ἀνάσταση νεκρῶν καὶ θεϊκὴ ἀνταπόδοση στὶς πράξεις τοῦ καθενός, καὶ

στ') Πιστεύουν στοὺς προφήτες, στοὺς ἀγγέλους καὶ στοὺς διαβόλους.

Σύμφωνα μὲ μιὰ θεωρία τοῦ Κορανίου, κάθε παιδί στὸν κόσμο γεννιέται Μουσουλμᾶνος καὶ οἱ γονεῖς του φταῖνε, ποὺ τοῦ ἀλλάζουν τὴν πίστη του !

Ὁ Μωάμεθ ἀπὸ τὴν Ἀραβία, στὰ 600 μ. Χ. ἱδρυσε αὐτὴ τὴ θρησκεία, ποὺ εἶναι μίγμα τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τῆς εἰδωλολατρείας ἀκόμη.

Ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία εἶναι ἡ συμπλήρωση καὶ τελειο-

γ'. Τί εἶναι Χριστιανικὴ ποίηση τῆς Ἰουδαϊκῆς Θρησκείας, ποὺ
Θρησκεία. ἔγινε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο ἡμῶν

Ἰησοῦ Χριστό. Ὁ ἴδιος εἶπε : « Δὲν ἦλθα νὰ καταργήσω τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ἀλλὰ νὰ τὸν συμπληρώσω » (²).

Τὸ ἀληθινὸ γνῶρισμα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας εἶναι ἡ **Πνευματικὴ τῆς ὑπόστασης**· ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἶπε : « Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας Αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν » (³). Δηλ. ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα κι ἐκεῖνοι, ποὺ τὸν προσκυνοῦν πρέπει νὰ τὸν προσκυνοῦν μὲ πνεῦμα καὶ μὲ ἀλήθεια.

1) *Μουσουλμανισμός* = σύνολο πιστῶν.

2) Βλ. Εὐαγγέλ. « *Κατὰ Ματθαῖον* » Ε', 17—18.

3) Βλέπε « *Καὶνὴ Διαθήκη* » σελ. 35.

Οι βασικές ἐντολές τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας εἶναι :

α') « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου ».

β') « Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς σεαυτὸν ».

« Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὁ νόμος ὅλος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται », λέγει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος (²).

Τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων, ποὺ πίστευαν στὸ Θεό, ὠνομάσθη, καθὼς εἶδαμε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἐκκλησία. Ἐκκλησία εἶναι τὸ ἔμψυχο σύνολο τῶν πιστῶν, κι ὄχι ὁ ναὸς (τὸ κτίριο).

Τὸ σύνολο τῶν πιστῶν τοῦ Χριστοῦ ὠνομάσθη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Οἱ Χριστιανοὶ ἀφωσιωμένοι σ' αὐτὴν ἐφρόντιζαν νὰ διαδώσουν τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης !

Ἀπὸ τὸν 9ον αἰῶνα (867) ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ ταπεινὲς φιλοδοξίες ἔγιναν ἀφορμὴ ν' ἀποσχισθῇ (νὰ ξεχωρισθῇ) ἡ Δυτικὴ (ἢ Παπικὴ ἢ Ρωμαϊκὴ ἢ Καθολικὴ) ἐκκλησία ἀπὸ τὴν Ἀνατολική !...

Ἡ Δυτικὴ καὶ οἱ ἄλλες, ποὺ ἀργότερα ἀποσχίσθησαν ἀπ' αὐτὴ, (Διαμαρτυρόμενοι - Καλβινιστὲς - Ἀγγλικανοὶ) ἐνόθευσαν, τὴν Ἀληθινὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν (³).

Ἡ Ἀνατολικὴ ἀπέμεινε πιστὴ στὶς διδασκαλίες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ στὴν Ἱερὰ Παράδοση καὶ γι αὐτὸ λέγεται Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία (τὴν ἀπαρτίζουν πολλὲς Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες).

1) Βλ. Εὐαγγ. « Κατὰ Ματθαῖον » ΚΒ' 36-41. (κρέμονται=στηρίζονται).

2) Βλ. « Ἐκκλ. Ἱστορία » σελ. 127—133. Ἐκεῖ φαίνεται ποιά διαμόρφωση πῆραν οἱ ἐκκλησίες ἔπειτα ἀπὸ τὸ σχίσμα καὶ ποιά εἶναι ἡ σημερινή τους μορφή.

Οί γνώσεις, που πρέπει νάχη κάθε Ὁρθόδοξος Χριστιανός, πηγάζουν ἀπό τὴν Ἁγία Γραφή κι
στ' Ποιῆς εἶναι οἱ πηγές τῆς ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Παράδοση. Γι' αὐτὸ
Χριστιανικῆς θρησκείας λέμε, πὼς ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερὰ
Παράδοση εἶναι οἱ πηγές τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Θρη-
σκείας.

1. Ἁγία Γραφή

Ἁγία Γραφή—ἡ Ἁγίες Γραφές—ἡ Ἱερὰ Βίβλος λέγονται, μὲ ἓνα ὄνομα, τὰ θεόπνευστα ἱερὰ βιβλία (πὺ εἶναι γραμμένα μὲ θεϊκὴ ἔμνευση).

Ἡ Ἁγία Γραφή ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη (πὺ ἐγράφη πρὸ Χριστοῦ) καὶ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη (πὺ ἐγράφη μετὰ Χριστόν).

Α' Παλαιὰ Διαθήκη.

Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι 46· τὰ χωρίζομε σὲ τρεῖς σειρές: Ἱστορικὰ-Διδακτικὰ-Προφητικά.

Τὰ ἱστορικά: ἀποτελοῦν τὴ βάση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ εἶναι 23. Τὰ πέντε: Γένεση-Ἑξοδο-Λεϊτικὸν-Δευτερονόμιον-Ἀριθμοί, λέγονται μ' ἓνα ὄνομα Πεντάτευχος καὶ εἶναι ἔργο τοῦ Μωϋσῆ. Ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τὰ ὀνομάζει συνολικὰ «Νόμος τοῦ Μωϋσέως» (').

Τὰ ἄλλα 18 εἶναι: τὸ βιβλίον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τῶν Κριτῶν, τῆς Ρούθ, 4 τῶν Βασιλειῶν, 2 τῶν Παραλειπομένων, 2 τοῦ Ἑσδρα, τοῦ Νοεμίου, τῆς Ἑσθήρ, τῆς Ἰουδίθ, τοῦ Τωβίτ, καὶ 3 τῶν Μακκαβαίων, πὺ γράφουν γιὰ τὶς διάφορες δοκιμασίες καὶ τὶς περιπέτειες τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Τὰ διδακτικά: εἶναι 7. Ἡ Βίβλος τοῦ Ἰώβ, τὸ Ψαλτήριον, αἱ Παροιμίαι τοῦ Σολομώντος, ὁ Ἑκκλησιαστής, τὸ Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων, ἡ Σοφία τοῦ Σολομώντος, ἡ Σοφία Σειράχ. Γράφουν γιὰ τὴν ἱστορία τῆς μοναδικῆς ὑπομονῆς τοῦ Ἰώβ, τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ, τὰ ἠθικὰ γνωμικὰ (παροιμίες) τοῦ Σολομώντος, τὴ ματαιότητα τοῦ κόσμου, τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ στοὺς Ἰουδαίους, ἐγκώμια τῆς σοφίας, ἠθικὲς συμβουλές.

1) «Λουκᾶ» ΚΔ. 44.

Τὰ προφητικά : εἶναι τῶν 4 Μεγάλων προφητῶν (Ήσαϊα, Ίερεμία, Ίεζεκιήλ, Δανιήλ) καὶ τὸ Δωδεκαπρόφητον ἢ βιβλία τῶν 12 μικροτέρων προφητῶν (¹), ποὺ γράφουν πῶς οἱ προφῆτες ἔκαμνον παρατηρήσεις μὲ αὐστηρότητα εἰς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ εἰς τὸ λαὸ γιὰ τὴν ἀσέβειά τους καὶ πῶς ἐπροφήτευσαν, ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ Μεσίας γιὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Ὅλα τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (ἐκτὸς ἀπὸ δύο, τοῦ Γωβίτ καὶ τῆς Ἑσθήρ, ποὺ ἐγράφησαν στὴν Ἀραμαϊκὴ (²) καὶ 2 τῶν Μακκαβαίων—ποὺ ἐγράφησαν στὴν Ἑλληνικὴ) ἐγράφησαν στὴν Ἑβραϊκὴ γλῶσσα. Τὰ μετέφρασαν στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα 72 Ἑλληνιστὲς Ἰουδαῖοι τῆς Αἰγύπτου. Ἡ μετάφραση ἐγίνε λίγον καιρὸ πρὸ Χριστοῦ, στὴν Ἀλεξάνδρεια, καὶ εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα «Μετάφρασις τῶν Ο'», δηλ. «μετάφρασις τῶν 70» (³).

Β' Καινὴ Διαθήκη.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη γράφει γιὰ τὸ νέο δεσμὸ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· δείχνει πῶς ἔστειλε ὁ Θεὸς στὸν κόσμον τὸ Σωτῆρα—Χριστό, ποὺ μᾶς ἐ χάρισε τέλειο κι ἀκριβέστατο ὑπόδειγμα, γιὰ τὰ καθήκοντά μας ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ κι ἀπέναντι τοῦ πλησίον.

Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι 27. Τὰ χωρίζομε σὲ τρεῖς σειρές: Ἱστορικά - Διδακτικά - Προφητικά.

Τὰ ἱστορικά : Τὰ ἱστορικὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι πέντε· τὰ 4 Εὐαγγέλια καὶ οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Τὰ Εὐαγγέλια εἶναι τέσσερα: τὸ «κατὰ Ματθαῖον», τὸ «κατὰ Μᾶρκον», τὸ «κατὰ Λουκᾶν» καὶ τὸ «κατὰ Ἰωάννην». Ὁνομάσθησαν Εὐαγγέλια γιὰτὶ, ἀληθινά, δὲν ὑπάρχει ἄλλη πιὸ εὐχάριστη ἀγγελία ἀπὸ τὴν ἀγγελία γιὰ τὴν αἰώνια σωτηρία μας, ποὺ περιγράφεται σ' αὐτά. Καθένας Εὐαγγελιστὴς ἔγραψε σύμφωνα μὲ τὸ δικό του χαρακτήρα, ἄλλοῦ συνοπτικά κι ἄλλοῦ μὲ λεπτομέρειες. Μὰ ὅμως καὶ οἱ τέσσερες ἀποδίδουν γενικὰ μὲ

1) Ὡση—Ἀμῶς—Μιχαίας Ναοὺμ—Ἀβακούμ—Σοφονίας
Ἰωήλ—Ὡβδιού—Ἰωνᾶς Ἀγγαῖος—Μαλαχίας—Ζαχαρίας

2) Ἀραμαϊκὴ=γλῶσσα, ποὺ μιλιώταν τὰ παλιὰ χρόνια στὴν Ἀραμαία δηλ. στὴ Συρία καὶ Μεσοποταμίᾳ.

3) Ἡ παράδοση λέει, πῶς οἱ μεταφραστὲς ἦσαν 72. Ο' = 70. Ἐγγραψαν ὅμως 70 κι ὄχι 72, γιὰ νὰ στρογγυλέψουν τὸν ἀριθμὸ.

μεγάλη όμοιομορφία τὸ θεῖο ἔργο. Καί οἱ τέσσερες περιγραφές ἀπαρτίζουν τὸ «Ἰερὸ Εὐαγγέλιον» τῶν Χριστιανῶν.

Οἱ «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» ἐγράφησαν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο κι Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ. Περιγράφουν τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ πρὸ πάντων τοῦ Παύλου, τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν.

Τὰ διδασκτικά : εἶναι 21 ἐπιστολές, ποὺ ἐστάλησαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, σὲ λαοὺς ἢ σὲ ἐκκλησίες ἢ σὲ πολιτείες ἢ καὶ σὲ ὠρισμένα πρόσωπα· καὶ ἐρμηνεύουν πολλὰ σημεῖα τῆς Θρησκείας.

Οἱ ἐπιστολές εἶναι :

Δέκα τέσσερες τοῦ Παύλου (1 πρὸς Ρωμαίους — 2 πρὸς Κορινθίους — 1 πρὸς Γαλάτας — 1 πρὸς Ἐφεσίους — 1 πρὸς Φιλιππησίους — 1 πρὸς Κολοσσαεῖς — 2 πρὸς Θεσσαλονικεῖς — 2 πρὸς Τιμόθεον — 1 πρὸς Τίτον — 1 πρὸς Φιλήμονα καὶ 1 πρὸς Ἑβραίους).

Ἑπτὰ καθολικῆς (γενικῆς σ' ὅλο τὸν κόσμον — 1 τοῦ Ἰακώβου — 2 τοῦ Πέτρου — 3 τοῦ Ἰωάννου καὶ 1 τοῦ Ἰούδα).

Προφητικόν : Εἶναι ἓνα μόνο, ἡ «Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου», ποὺ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ἐξόριστος στὴ νῆσο Πάτμο (1) ἔγραψε προφητικά καὶ εἰκόνισε πολὺ παρραστατικά τὴ μέλλουσα ἐξάπλωση τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν κατάρσταση τοῦ κόσμου.

Ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης μόνο τὸ «κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον» ἐγράφη στὴν Ἀραμαϊκὴ γλῶσσα καὶ στὸ 64 μ. Χ. μετεφράσθῃ στὴν Ἑλληνικὴ

Ὅλα τὰ ἄλλα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγράφησαν στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποὺ ἡ γνώση τῆς τότε ἀποτελοῦσε σωστὸ δεῖγμα μορφώσεως καὶ καλῆς ἀνατροφῆς. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔγινε τὸ κύριο ὄργανο γιὰ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἴσως αὐτὸ ὑπεννοοῦσε ὁ Κύριος λέγοντας (2) «ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου», ἅμα εἶδε Ἑλλήνας νὰ τὸν ἐπισκέπτονται.

1) Βλ. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» σελ. 43.

2) Βλ. Εὐαγγ. «κατὰ Ἰωάννην» ΙΒ', 20—23.

2. Ἱερὰ παράδοσις

—Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τελειώνει τὸ Εὐαγγέλιό του μὲ αὐτὰ τὰ λόγια: «Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλά, ἅτινα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτόν, οἶμαι, τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία. Ἀμήν».

Δηλ. «παρεκτὸς ἀπ' αὐτά, ποῦ ἔγραψα εἶναι κι' ἄλλα πολλά, ποῦ ἔκαμε ὁ Χριστός, ποῦ ἂν ἐγράφονταν ἓνα-ἓνα, πιστεῦω, πὼς οὔτε κι αὐτὸς ὁ κόσμος δὲ θὰ μπορούσε νὰ χωρέσῃ τὰ βιβλία ποῦ θὰ ἐγράφονταν».

—Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει στὴν Ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς (') «...Ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν».

Δηλ. «Ἀδελφοί χριστιανοί, μείνετε σταθεροὶ στὴν Πίστη καὶ μὴ λησμονήτε τίς παραδόσεις ποῦ διδαχτήκατε ἢ μὲ λόγια ἢ μὲ ἐπιστολές».

—Ὁ Βασίλειος, ἓνας ἀπὸ τοὺς Μεγάλους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, γράφει: «Στὴν Ἐκκλησία, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δόγματα καὶ ἀπὸ τὰ κηρύγματα, παραδεχόμεθα καὶ ἐκεῖνα, ποῦ παρελάβομεν ἀπὸ τὴν ἄγραφον διδασκαλίαν, καὶ ἐκεῖνα, ποῦ ἐπήραμεν ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴν Παράδοσιν...».

Κι ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἔχουν γραμμένα πολλὰ σχετικά. Εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ καταλάβῃ καθένας, πὼς δὲν ἦταν δυνατό νὰ γραφῇ τὸ περιεχόμενο τῆς Πίστεως καὶ τῆς Λατρείας μὲ κάθε λεπτομέρεια! Μόνο οἱ βασικὲς ἀλήθειες θὰ ἐγράφονταν τὰ ἄλλα θὰ τὰ ἐσυμπλήρωνε ἡ Παράδοση — ἡ συνήθεια — ἡ ἄγραφη Διδασκαλία.

Γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή, πιστεύομε καὶ τὴν Ἱερὰ Παράδοση.

Πιστεύομε δηλαδὴ τίς διδασκαλίες, ποῦ ἔκαμαν οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι προφορικά, γιατί δὲν τοὺς ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ γράψουν.

Παραδεχόμεθα τίς ἐρμηνείες, ποῦ ἔκαμαν οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι.

Ἀναγνωρίζομε τίς ὁδηγίες, ποῦ ἔδωκαν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες.

Διατηροῦμε τὰ ἔθιμα στὴν τέλεση τῶν μυστηρίων καὶ στίς

1) Βλ. § 15.

ἐκκλησιαστικὲς τελετὲς κι ἀκολουθίες (¹), ποὺ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἀποστόλων μετεδόθηκαν ἀπὸ προγόνους σ' ἀπογόνους ὡς ἐμᾶς, **σῶα καὶ ἀμετάβλητα καὶ ὁμοιόμορφα.**

Αὐτὰ ὅλα εἶναι ἡ Ἱερὰ Παράδοσις (²).

Τώρα ἡμποροῦμε νὰ περάσωμεν θετικὰ κι ἐλεύθερα στὸ κυριολεκτικὰ **Δογματικὸν** μέρος τοῦ βιβλίου.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τὰ Δόγματα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας εὐρίσκονται στὶς πηγές της, στὴν Ἁγία Γραφή καὶ στὴν Ἱερὰ Παράδοση. Μὰ

Γιατὶ ἐγράψαν σύντομα τὰ δόγματα	δυστυχῶς, οὔτε εὐκολο, οὔτε δυνατό εἶναι νὰ διαβάσουν καὶ νὰ ἐννοήσουν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ τίς πηγές αὐτές, γιὰ νὰ γνωρίσουν τί πρέπει νὰ πιστεύουν· γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμοι κι εὐκαιροὶ σὲ κάθε στιγμή νὰ εἰποῦν (νὰ ὁμολογήσουν) τί πι- στεύουν καὶ ν' ἀντισταθοῦν σὲ κάθε αἰρετικὴ διδασκαλία.
---	--

Τὴν ἀνάγκη αὐτὴ τὴν κατενόησαν οἱ πρῶτοι Ἑκκλησιαστικαὶ Πατέρες καὶ, στὶς δυὸ Οἰκουμενικὲς Συνόδους—Πρώτη καὶ Δεύτερη (³)—κατήρτησαν μιὰ σύντομη ἐκθεση γιὰ τὴ Χριστιανικὴ πίστη, ποὺ εἶναι «τὸ σύμβολο» (τὸ σημεῖο, τὸ γνῶρισμα) τοῦ ἀληθινοῦ Χριστιανοῦ· «τὸ πιστεύω» τοῦ κάθε ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ, ποὺ τὸ κρατᾷ ὡς τώρα ἀμετάβλητο ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἑκκλησία.

Ἡ πίστη καὶ τὰ δόγματα ἐπισφραγίζονται μὲ τὸ βάπτισμα καὶ μὲ τὰ ἄλλα μυστήρια, ποὺ κι' αὐτὰ στηρίζονται ἀκλόνητα στὴν Ἁγία Γραφή ἢ πηγάζουν ὁλοφάνερα καὶ ἀδιαφιλονίκητα κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Παράδοση.

1) Ἑγκαίνια Ἑκκλησιῶν—Διακόσμηση μὲ εἰκόνες—κανδηλές—θυμίαμα—ἄμφια—ἀγιασμὸς—μύρωμα—σημεῖό τοῦ Σταυροῦ—προσευχὴ πρὸς Ἀνατολὰς κ. ἄ.

2) Οἱ Δυτικοὶ πλανήθηκαν κι ἔκαμαν πολλὲς ἀλλαγές στὴν Ἱερὰ Παράδοση. Οἱ διαμαρτυρόμενοι τὴν ἀπόρριψαν ὁλοκληρωτικὰ (οὔτε σταυρὸ κάνουν, οὔτε εἰκόνες ἔχουν, οὔτε νηστείες, οὔτε θυμίαμα...).

3) Βλ. «Ἑκκλησιολογία» σελ. 67—74.

Ἔτσι φθάνομε στὴν ἀνάγκη νὰ χωρίσωμε τὸ Δογματικὸ Μέρος τῆς Ὁρθοδόξου Κατηχήσεως σὲ δυὸ μικρότερα κεφάλαια.

Α' Στὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως»—στὸ «Πιστεύω» τοῦ Χριστιανοῦ· καὶ

Β' Στὰ «Ἁγια Μυστήρια».

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Α' ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ἢ ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΕΙΝΑΙ:

1ο Ἄρθρο. «Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

2ο Ἄρθρο. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· Φῶς ἐκ Φωτός· Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

3ο Ἄρθρο. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκω-ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

4ο Ἄρθρο. Σταυρωθάντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

5ο Ἄρθρο. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

6ο Ἄρθρο. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

7ο Ἄρθρο. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8ο Ἄρθρο. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.

9ο Ἄρθρο. Εἰς μίαν Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

10ο Ἄρθρο. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

11ο Ἄρθρο. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12ο Ἄρθρο. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος». Ἀμήν!

Τὰ δόγματα, ποὺ ἐκθέτονται στὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως» ἀποτελοῦν δώδεκα ἄρθρα, ποὺ ἀναφέρονται: τὸ 1ο στὸ Θεό· τὰ 2ο, 3ο, 4ο, 5ο, 6ο καὶ 7ο στὸν Υἱό· τὸ 8ο στὸ Ἅγιο Πνεῦμα· τὸ 9ο στὴν Ἐκκλησίαν· τὸ 10ο στὸ Βάπτισμα· τὸ 11ο στὴν Ἀνάστασι τῶν νεκρῶν· καὶ τὸ 12ο στὴ Μέλλουσα ζωή.

ΑΠΟ ΠΟΙΕΣ ΠΗΓΕΣ ΒΓΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Σὲ κάθε σελίδα ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή θὰ μπορούσε καθε-

=Ὁ Θεός= νας νὰ εὑρῇ ἄφθονες βάσεις, γιὰ νὰ
1ον ἄρθρο «Περὶ Θεοῦ» φθάσῃ στὰ δόγματα τοῦ Συμβόλου
τῆς Πίστεως. Θὰ προσέξωμε στίς
σπουδαιότερες καὶ στίς πιὸ γνωστές μας ἀπὸ τὰ βιβλία, ποὺ
εἶδαμε στίς ἄλλες τάξεις.

— «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός σου καὶ ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσαάκ», εἶπε ὁ Θεός στὸ ὄνειρο τοῦ Ἰακώβ.

— Ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεός σου», ἔγραψε ὁ Θεός στὴν Α' ἐντολή, «οὐκ ἔσονται σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ».

=Ὁ Θεός λοιπὸν εἶναι ἓνας».

— Ὁ Θεός, σὰν πατέρας πανάγαθος, ἔπλασε ἰδιόχειρα τὸν Ἀδάμ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον τὴν Εὐχ.

— Ὁ ἴδιος ὁ Θεός ὠνόμασε στὴ Βάπτισμα καὶ στὴ Μεταμόρφωση τὸν Κύριο «Υἱὸ Του Μονογενῆ».

— Ὁ Ἰησοῦς, στίς προσευχές του, Πατέρα ὀνομάζει τὸ Θεό. (Πάτερ ἅγιε, δόξασε τὸν Υἱόν σου. . . — Πάτερ, ὅς παρέλθῃ τὸ ποτήρι τοῦ θανάτου, . . — Πατέρα συχώρεσέ τους. . .

Χ. Δημητρακοπούλου, «Λειτουργικὴ καὶ Κατήχησις» ἐκδόσεις νέα 5

— Πάτερ ἡμῶν. . . εἶπε νὰ προσευχώμεθα).

— «Μή μου ἄπτου», εἶπε μετὰ τὴν Ἀνάστασή Του στὴ Μαρία, «ἀναβαίνω στὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν». (¹)

== Ὁ Θεὸς λοιπὸν εἶναι « Πατέρας ».=

« Κύριο Οὐρανοῦ καὶ Γῆς », τὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος.

Κρατεῖ, διευθύνει καὶ κυβερνᾷ τὰ παντα.

== Ὁ Κύριος εἶναι « παντοκράτορας ».=

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ μάλιστα ἡ Γένεση, μᾶς περιγράφει πῶς ἐδημιούργησε ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸ, ποὺ εὐρίσκονται οἱ ἄγγελοι κι ὅσα δὲ βλέπομε (τὰ ἀόρατα) καὶ τὴ Γῆ (ποὺ στὴν ἐπιφάνεια ἔχει ὁράτᾳ καὶ στὸ βάθος ἀόρατα πράγματα). Ἐδημιούργησε δηλ. ὅλο τὸν κόσμο.

== Ὁ Θεὸς λοιπὸν εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς καὶ ὅλων τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων ».=

Γὰ λίγα αὐτὰ, ἀπὸ τὰ ἄπειρα σχετικὰ δείγματα, ποὺ ὑπάρχουν στὶς πηγές τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, μᾶς ὁδηγοῦν νὰ εἰποῦμε :

« Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα Παντοκράτορα, ποιητὴν Οὐρανοῦ καὶ Γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων ».

Ἄλλες ιδιότητες τοῦ Θεοῦ

Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μόνο : ὁ ἓνας Θεὸς—ὁ Πατέρας—ὁ παντοκράτορας—ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς. Ἐχει κι ἄλλες ιδιότητες, πού, σὰν μερικώτερες, περιέχονται μέσα σ' αὐτές τίς γενικές καὶ δὲν ἐγράφησαν στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως· μὰ ὅμως πιστεύομε καὶ σ' αὐτές, γιατί βγαίνουν κατ' εὐθείαν ἀπὸ τίς πηγές τῆς θρησκείας μας, καθὼς :

—« Πνεῦμα ὁ Θεός », λέει ὁ ἴδιος, μιλώντας μὲ τὴ Σαμαρείτιδα.

—« Πνεῦμα Ἅγιον θὰ ἔλθῃ ἐπὶ σέ », εἶπε ὁ Γραβριήλ στὴν Παναγία.

== Ἀρα ὁ Θεὸς εἶναι « Πνεῦμα ».=

— Ὁ Ἀβραὰμ ἤκουσε τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, μὰ δὲν τὸν εἶλεπε.

1) Ἰδὲ Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην Κ' 17.

—Τὸ ἴδιο κι ὁ Ἰακώβ, στὸ ὄνειρό του, ἅμα ἔφυγε μακριὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του.

—Τὸ ἴδιο κι ὁ Μωϋσῆς ἐμπρὸς στὴ βάτο, ποὺ καταφλεγόταν καὶ δὲν ἐκαίεταν (¹).

—Στὴ Βάπτιση καὶ στὴ Μεταμόρφωση ἀκουόταν ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, μὰ κανένας δὲν τὸν ἔβλεπε.

—Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος γράφει (²) « ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ὄνομά μου, ἐκεῖ εἶμαι καὶ ἐγὼ εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ».

— Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, λέει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (³).

== Ἄρα ὁ Θεός, σὰν Πνεῦμα, ποὺ εἶναι, εἶναι καὶ « Ἀόρατος ».=

—Ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα, καθὼς ἐβεβαιωθήκαμε.

== Ἄρα τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ—ὁ Θεός—εἶναι « πανταχοῦ παρὼν ».=

—Τὸ Πνεῦμα τὸ ἐννοοῦμε τέλειο, δίχως ἐλλείψεις· κι ἀφοῦ ἐβεβαιωθήκαμε, πὼς ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ συμπεράνωμε, πὼς :

== Ὁ Θεὸς εἶναι τέλειος.==

—Ὁ Θεὸς ἢ ὁ Υἱός, εἶναι τὸ ἴδιο :

—Ἐγνώριζαν καὶ γνωρίζουν πάντα τίς σκέψεις τοῦ ἀνθρώπου.

—Πόσες φορές δὲν ἔδειξε ὁ Κύριος, πὼς ἐγνώριζε τίς σκέψεις τῶν Γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων!

—Δὲν εἶπε στὸ Ναθανάηλ : « σὲ εἶδα κάτω ἀπὸ τὴν συκὴν ; »

—Δὲν εἶπε στοὺς τρεῖς μαθητές : « πηγαίνετε πίσω ἀπ' αὐτὸ τὸ βουνὸ καὶ θὰ εὔρετε... »

—Δὲν εἶπε... « προχωρῆστε καὶ θὰ ἀπαντήσετε ἄνθρωπο μὲ μιὰ στάμνα στὰ χέρια... »

—Δὲν εἶπε : « προτοῦ νὰ φωνάξῃ ὁ ἀλέκτωρ θὰ μὲ ἀρνηθῇς τρεῖς φορές Πέτρε;... »

1) Βλ. « Παλαιὰ Διαθήκη » σχετικὰ κτλ.

2) « Εὐαγγ. κατὰ Μ. τιθαῖον » ΙΗ'—20.

3) « Εὐαγγ. κατὰ Ἰωάννην » Α'—18.



—“Αρα ὁ Θεὸς εἶναι «παντογνώστης!»—

—Ἐρευνώντας μοναχὰ ἐκεῖνα, ποῦ ἔχομε διδαχθῇ ἀπὸ τῆς ἄλλης τάξεως μπορούμε νὰ βεβαιώσωμε ἀκόμα, πὼς ὁ Θεὸς εἶναι πάνσοφος, (πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησε, λέει ὁ Δαβὶδ)· Δίκαιος (τὸ νοιώθουμε καθέννας, πὼς θάρρη ἀνταπόδοση στὶς πράξεις μας)· πανάγαθος, ἐσυχώρεσε τὸν Ἰακώβ - τὸ Δαβὶδ· ἐσυχώρεσε τὸν ἄσωτο - ὁ Πατέρας - Θεὸς τῆς σχετικῆς παροβολῆς). Προνοεῖ γιὰ μᾶς (παραβλέποντας τὶς ἁμαρτίες μας, ἐπρονόησε γιὰ τὴ σωτηρία μας καὶ ἔστειλε τὸ Σωτῆρα στὸν κόσμον).

=“Ὁ Θεὸς λοιπὸν εἶναι: πνεῦμα· εἶναι ἀόρατος· εἶναι πανταχοῦ παρὼν· εἶναι τέλειος· εἶναι παντογνώστης· εἶναι δίκαιος· εἶναι πανάγαθος· εἶναι προνοητικός.=

Ἡ Ἁγία Τριάδα

Στὸν Εὐαγγελισμό ὁ Γραβριήλ μιλεῖ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ λέει, πὼς τὸ “Ἁγιο Πνεῦμα θὰ προστατέψῃ τὴ Μαρία νὰ γεννήσῃ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

Στὰ Θεοφάνεια (Βάπτισις) ἀκούεται ἡ Φωνὴ τοῦ Πατέρα, κατεβαίνει τὸ “Ἁγιο Πνεῦμα, καὶ στέκεται στὴν κεφαλὴ τοῦ Υἱοῦ.

“Ὁ Χριστὸς παραγγέλλει στοὺς μαθητὲς του: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητὲς, ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἀνάστασις, ἡ σύστασις, νὰ περιμένουν τὸ “Ἁγιο Πνεῦμα στὴν Ἱερουσαλήμ. Ἡ Πεντηκοστή καὶ μύρια ἄλλα δείγματα μᾶς βεβαιώνουν, πὼς ὁ ἕνας Θεὸς παρουσιάζεται σὲ τρία· καὶ οἱ τρεῖς θεότητες ἐνώνονται σὲ Μία (καθὼς ἔλεγε ὁ Μέγας Ἀθανάσιος). (¹)

=“Αρα ὁ Θεὸς εἶναι ἡ τρισυπόστατη Ἁγία Τριάδα: Πατὴρ—Υἱὸς—Ἁγιον Πνεῦμα.=

“Ἀμα ἔφθασε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου (δηλ. ἅμα παρά-

=“Ὁ Υἱὸς = γινε τὸ κακό), λέει ὁ Ἀπόστολος
2ο Ἀρθρ. Πᾶντος (²), ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν
Ἡ θεία ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ. αὐτοῦ τὸ μονογενῆ στὸν κόσμον.

1) Βλ. «Ἐκκλ. Ἱστορία» Α' Οἰκ. Σύνοδος σελ. 68.

2) Βλ. «Ἐπιστολὴ πρὸς Γαλάτας» Δ. 4.

Πρωτίτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες, ποὺ μετροῦμε (20 ὥς τώρα) ἐγεννήθη στὸν κόσμον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ποὺ ὑπῆρχε αἰῶνια.

= «Ὁ Μονογενὴς Υἱὸς ἐγεννήθη πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀπὸ τὸν Πατέρα».=

— Ἰησοῦ εὐαγγέλισε ὁ Γαβριὴλ τὸ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ.

— Ἰησοῦ τὸν ὠνόμασαν τὴν 8ῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τὴ γέννησή του.

— Ἀπὸ ὅλους τοὺς προφῆτες ὠνομάσθη Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

— Ὁδηγεῖ, προστατεύει τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστὸς καὶ εἶναι «Κύριος».

— Καθὼς ἀπὸ τὸν ἥλιο, ποὺ εἶναι φῶς, γεννιέται φῶς καὶ φωτίζει καὶ τ' ἄλλα σώματα, ἔτσι Φῶς παριστάνομε καὶ τὸ Χριστό, ποὺ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸ Θεὸ - Φῶς καὶ φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ τὸν κόσμον στὸ δρόμο τῆς Ἀρετῆς.

— Ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο—ποὺ εἶναι τέκνο του κατὰ χάρι—«κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἰδικήν του», πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε, πῶς ὁ μονογενὴς τοῦ Υἱὸς εἶναι «ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα».

Αὐτὰ τὰ λίγα, μέσα ἀπὸ τὰ ἄπειρα στοιχεῖα τῆς Γραφῆς, μᾶς δίδουν βάσιν νὰ ὁμολογήσωμε:

(Πιστεύω) «Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκῃ εἶδαμε, πῶς ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη στὸν

3ο Ἀρθρο. Ἡ ἀνθρώπινη ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ Ἀβραάμ νὰ στείλῃ τὸ Μεσία Σωτήρα τοῦ Κόσμου (¹). Ὁ Ἰακώβ ἐπροφῆτευσεν στὸν Ἰούδα, πῶς ἀπὸ τὴ γενεὰ του θὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός (²). Ὁ Προφῆτης Ἡσαΐας (³) ἐπροφῆτευσεν μὲ πολλὰς λεπτομέρειες τὸν ἐρχομό, τὸ Πάθος καὶ τὴ Δόξα τοῦ Κυρίου.

1) Παλαιὰ Διαθήκη σελ. 17

2) » » » 43

3) » » » 79.

— Ὁ Θεὸς εἶπε στοὺς πρωτοπλάστους, πὼς σπέρμα γυναικὸς θὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴ τοῦ ὄφεως καὶ θὰ τοὺς λυτρώσῃ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες.

— Ὁ Χριστὸς κατέβη ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς (¹) καὶ μὲ τὴ γέννησίν του ἐπῆρε σάρκα κι ὅστ᾽ : « ἐσαρκώθη ».

— Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (²) γράφει τὰ ἴδια λόγια τοῦ Χριστοῦ. « Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν Οὐρανόν, εἰμὴ μόνον ὁ ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ « καταβάς », ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῷ Οὐρανῷ ».

— Ἡ Δύναμη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἐβοήθησε τὴ Μαρία καὶ ὁ Χριστὸς ἐφάνη ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἐνηνθρώπησε.

— Γιὰ τὴ σωτηρία τὴ δική μας λοιπὸν κατέβη ὁ Χριστὸς στὴ Γῆ.

Ἄμα θυμηθοῦμε αὐτὰ τὰ γνωστά μας περιστατικά, θὰ καταλάβωμε γιατί στὸ 3ο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως εἶναι γραμμένο : « Πιστεύω εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν : »

« Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα ».

— Στὴν Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ βρίσκομε τὰ προφητικὰ λόγια τοῦ Συμεῶν (³) γιὰ τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου. « **Ρομφαία θὰ σχίσῃ τὴν ψυχὴν σου** », εἶπε στὴ Θεοτόκο.

— Ἡ τριήμερη παραμονὴ τοῦ Ἰωῆ στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους μᾶς προλέγει ἀλληγορικὰ τὴν « Ταφὴ καὶ τὴν Ἀνάστασιν » τοῦ Κυρίου.

Ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς, ἀναβαίνοντας στὴν Ἱερουσαλὴμ, ἄρχισε νὰ προλέγῃ στοὺς μαθητὲς του τὸ « πάθος » του (⁴).

— Ἡ ὁμιλία τοῦ Πέτρου τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς λέει

1) Εὐαγγ. Ἰωάνν. Α. 30.

2) » » ΣΤ' 13.

3) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σελ. 11.

4) Βλ. «Καὶνὴ Διαθήκη» σ. 76. καὶ «Εὐαγγ. Κατὰ Ματθαῖον» ΚΣΤ' 2

καθαρὰ γιὰ τὰ « Πάθη, τὴν Ταφὴ καὶ τὴ Σταύρωση τοῦ Κυρίου » (¹).

— Τὸ ἴδιο ἡ ὁμιλία τοῦ Στεφάνου λίγο πρὸ τοῦ μαρτυρίου του (²).

— Οἱ δώδεκα εὐαγγελικὲς περικοπὲς τῆς Μεγάλης Πέμπτης μᾶς μιλοῦν καθαρὰ γιὰ « τὰ Πάθη, τὴ Σταύρωση, τὴν Ταφὴ » τοῦ Πνευματικοῦ Θεοῦ, καὶ τὴ φρούρηση τοῦ τάφου του, στὴν ἐποχὴ τοῦ Ποντίου Πιλάτου, ἡγεμόνα τῆς Παλαιστίνης (³).

— Τὸ ἴδιο μᾶς λέει τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου στὸν Ἀρειο Πάγο τῶν Ἀθηνῶν (⁴).

Καὶ μοναχὰ ἀπὸ τὰ λίγα-αὐτὰ σημεῖα τῶν πηγῶν τῆς Θρησκείας μας βγαίνει καθαρὰ, πῶς :

== Ὁ Χριστὸς ἔπαθε, ἐσταυρώθη, ἐτάφη. ==

Ὅλα αὐτὰ τὰ περιλαβαίνει τὸ 4ο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως μὲ τὰ λόγια :

« Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα ».

— Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη παρατηροῦμε, πῶς « τρεῖς φορές » ἐκτύπησε ὁ Μωϋσῆς τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα ν' ἀνοίξῃ.

— Ὁ ἴδιος ὁ Μωϋσῆς « τρεῖς φορές » ἐκτύπησε τὸ βράχο νὰ δώκῃ νερό.

— Ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς πρεῖπε ὅτι : « ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται » (⁵).

— Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος παραγγέλλει μὲ τὶς μαθήτριες στοὺς μαθητὲς του, πῶς « Ἀνέστη ».

— Οἱ δυὸ μαθητὲς συνοδοιποροῦν μὲ τὸν Κύριο πρὸς τοὺς Ἑμμαοὺς τὴν ἴδια ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως.

— Οἱ ἄλλοι μαθητὲς βεβαιώνουν τὸ Θωμᾶ : « ἐοράκαμεν τὸν Κύριο ».

1) Βλ. « Ἐκκλ. Ἱστορία » σελ. 9.

2) Βλ. « Παῦλον » Α' Κορινθίους ιε' 4—8.

3) Βλ. Ἐκκλ. Ἱστορία σελ. 13.

4) Βλ. « Ἐκκλ. Ἱστορία » σελ. 24—26.

5) Βλ. « Εὐαγγ. Κατὰ Μάρκον », Ι. 32—34.

—'Ο Θωμᾶς τὸν βλέπει καὶ κραυγάζει: «ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου:».

—'Ο Πέτρος τὸ βεβαιώνει με θάρρος τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

—'Ο ἀπόστολος Παῦλος βεβαιώνει, πῶς παρουσιάσθη ὁ Κύριος στοὺς μαθητές του καὶ σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο (¹).

—'Ο πρωτομάρτυρας Στέφανος τὸ ἴδιο.

—'Ο Παῦλος με τὴν «Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ» τελειώνει τὸ λόγο του ἔμπρός στοὺς Ἀρεοπαγίτες.

—Οἱ Εὐαγγελικὲς περικοπὲς τῆς Ἀναστάσεως μιλοῦν με ἀγαλλίαση γιὰ τὴν ἔνδοξη «Ἀνάστασιν» τοῦ Κυρίου.

=Ὅλες οἱ πηγὲς βεβαιώνουν, πῶς ὁ Κύριος Ἀνέστη τὴν **τρίτη Ἡμέρα**.=

Αὐτὸ τὸ γεγονὸς ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανὸς με τὸ 5ο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, λέγοντας:

«Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς».

—'Ο ἴδιος ὁ Κύριος εἶπε στοὺς μαθητές του μετὰ τὴν Ἀνάστασις: «Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας».

6ο Ἄρθρο τοῦ Συμβόλου
τῆς Πίστεως.

—'Ο ἴδιος τοὺς εἶπε, πῶς ἅμα φύγη κι «ἀνεβῇ» στὸν Πατέρα του θὰ τοὺς στείλῃ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

—Οἱ ἴδιοι εἶδαν με τὰ ἴδια τοὺς τὰ μάτια τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.

—'Ο Στέφανος στὴ στιγμή τῆς δίκης του ἔλεγε: «Βλέπω τοὺς Οὐρανοὺς ἀνοιχτοὺς καὶ τὸ Χριστὸ νὰ κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς. (²)

—'Ο Παῦλος τὸ ἴδιο στὴ δίκη του ἔμπρός στὸ Φῆστο.

—'Ο ἴδιος ὁ Κύριος με τὸν ὄρκο, ποὺ τοῦ ἐπέβαλε ὁ Καϊάφας («ἐξορκίζω σε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζῶντος»), ἀπήντησε: «**Σὺ εἶπας**», καὶ ἐπρόσθεσε: «Ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ

1) Βλ. «*Εκκλ. Ἱστορία*» σελ. 12—13.

2) Βλ. «*Καινὴ Διαθήκη*» σελ. 64—65.

Ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς Δυνάμεως». (¹)

== Μᾶς πληροφοροῦν λοιπὸν οἱ πηγές τῆς Θρησκείας μας, πὼς «ὁ Χριστὸς ἀνελήφθη στοὺς Οὐρανοὺς καὶ ὁ Θεός, τιμών-
τας ἐξαιρετικὰ τὸ ἔργο του, Τὸν ἐκάθισε στὰ δεξιὰ του».==

Καὶ κάθε Χριστιανὸς τὸ πιστεύει καὶ τὸ ὁμολογεῖ μὲ τὸ 69
ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως:

«Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ
δεξιῶν τοῦ Πατρὸς».

—Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ τὴν παραβολὴ γιὰ τὴ μέλλουσα
70 ὁ Ἄρθρο κρίση ἐδήλωσε φανερά, πὼς «θὰ ξα-
τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως νάρθη μὲ δόξα νὰ κρίνῃ τις πρά-
ξεις μας».

—Ἀγγελοι μετὰ τὴν Ἀνάληψη ἐβεβαίωσαν τοὺς Μαθη-
τές, πὼς ὁ Ἰησοῦς θάρη πάλι νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον.

—Οἱ Εὐαγγελιστὲς Λουκᾶς (¹) καὶ Ἰωάννης (²) καὶ Ματ-
θαῖος (³) μιλοῦν καθαρά γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση καὶ τὴν αἰω-
νιότητα τῆς βασιλείας Του.

—Κι ὁ κάθε εὐσυνειδητὸς ἄνθρωπος ἔχει ἀδιάσειστη πε-
ποίθησι, πὼς δὲ μπορεῖ, παρὰ νὰ γίνῃ ἀνταπόδοσι στὶς πρά-
ξεις μας.

==«Θάρη λοιπὸν ὁ Κύριος, καθὼς μᾶς βεβαιώνουν οἱ Πη-
γές, νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον»==

Κι αὐτὸ τὸ ἐπερίλαβαν οἱ σοφοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας
στὸ 70 ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως τοῦ Χριστιανοῦ:

«Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νε-
κρούς· οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος».

—Ὁ Ἀγγελὸς Γαβριὴλ λέει στὴ Μαρία «Πνεῦμα Ἅγιο
θα ἔλθῃ ἐπὶ ἐσέ».

—Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα=
30 Ἄρθρο τοῦ Συμβόλου —Στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ τὸ Ἅ-
τῆς Πίστεως γιο Πνεῦμα ἐφανερώθη, σὰν περι-
στερά.

1) Βλ. «Εὐαγγ. κατὰ Ματθ.» ΚΣΤ. 63—65.

2) Λουκ. Α'. 32.

2) Ἰωάν. Ε'. —28.

3) Μάρκ. ΚΕ'. —31 κ. ἄ.

—Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μιλεῖ γιὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ στὴ Σαμαρείτιδα.

— Στοὺς Μαθητὲς του ὑπесχέθη ὁ Κύριος, πὼς θὰ παρακαλέσῃ τὸν Πατέρα του νὰ τοὺς στείλῃ τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα.

— Στὴ βάπτισις ἐφανερώθη ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα, τρία πρόσωπα ὁμοια καὶ ἰσότιμα.

—Ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα· ὁ Υἱὸς ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα· εἶναι καὶ οἱ δύο τους ἓνα πνεῦμα. Πνεῦμα εἶναι ἡ "Ἀγία Τριάς.

—Ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος ἐδίδαξε, πὼς τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα ἔχει τὴν ἴδια οὐσία, τὴν ἴδια ἀξία (. . . βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ "Ἀγίου Πνεύματος »).

— Οἱ προφῆτες ἐλάλησαν (ἐκήρυξαν κι ἔγραψαν) μὲ τὴ φώτιση τοῦ "Ἀγίου Πνεύματος.

— Καὶ οἱ Μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ ἄρχισαν τὴ διδασκαλία ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ "Ἀγίου Πνεύματος.

— Καὶ οἱ Εὐαγγελιστὲς μὲ τὴ φώτιση τοῦ "Ἀγίου Πνεύματος ἔγραψαν.

— Στὰ παραδείγματα αὐτά, ποὺ ἐπάρθηκαν μέσα ἀπὸ ἅπειρα ὅμοια, φαίνεται, πὼς τὸ Πνεῦμα εἶναι "Ἅγιο, δίνει ζωὴ, στέλλεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ δοξάζεται γιὰ τρίτο πρόσωπο τῆς "Ἀγίας Τριάδος. =

Τὶς ἰδιότητες αὐτὲς τοῦ "Ἀγίου Πνεύματος, τίς ἐπερίλαβαν οἱ "Ἅγιοι Πατέρες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων στὸ 8ο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως :

— (Πιστεύω) « Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν ».

— "Ὅσοι Χριστιανοὶ ἐπίστευσαν κι ἐβαπτίσθηκαν τὴν ἡμέρα

= Ἡ Ἐκκλησία = τῆς Πεντηκοστῆς ἐκατάρτισαν (ἱδρυσαν, ἐσύστησαν) τὴν πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία (τὸν πρῶτο χριστιανικὸ σύλλογο ἢ σωματεῖο, καθὼς θὰ ἐλέγαμε σήμερα)

9ο Ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως.
— Σὲ κάθε μέρος, ποὺ ἐπερνοῦσαν οἱ Ἀπόστολοι, ἅμα ἐσυγκέντρωναν λίγους πιστοὺς, ἱδρυν μιὰ Ἐκκλησία.

— Σ' ὅλα τὰ μέρη, πού ἐδέχτηκαν τὸ Χριστιανισμό, ἰδρύθηκαν ἐκκλησίες ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους ἢ ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοὺς καὶ ὠνομάζονταν Ἀποστολικὲς ἢ γιατί τὶς ἱδρυσαν Ἀπόστολοι, ἢ γιατί ἐστηρίζονταν στὴ διδασκαλία τοὺς.

— Ὅλες οἱ ἐκκλησίες ἀναγνωρίζουν γιὰ Κεφαλὴ τὸ Χριστό, γιατί ἔχουν μιὰ πίστη, κι ἐπιδιώκουν ἓνα σκοπό: νὰ κάμουν τοὺς ἀνθρώπους ἅγιους, καθὼς εἶναι ἅγιος κι ὁ Θεός.

— Θεωροῦνται ἀδελφές μεταξύ τοὺς, καθὼς καὶ οἱ Χριστιανοὶ εἶναι ἀδελφία, παιδιὰ πνευματικὰ τοῦ ἰδιοῦ Πνευματικοῦ Πατέρα.

— Στὴν οὐσία ἡ Ἐκκλησία ἦτο μιὰ μὲ διάφορα παραρτήματα.

— Στὸν Πέτρο ἐμίλησε ὁ Χριστὸς πρώτη φορὰ γιὰ τὴν Ἐκκλησία. «Σὺ εἶσαι Πέτρος, τοῦ εἶπε, καὶ ἐπάνω σ' αὐτὴν τὴν πέτρα θὰ ἰδρῶσω τὴν Ἐκκλησίαν μου».

— «Μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη», εἶπεν ὁ Κύριος στοὺς μαθητές. Τὸ φῶς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας ἔπρεπε νὰ ξαπλωθῇ γενικὰ. Ἡ φώτιση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ γίνεται μὲ τὸν καιρὸ γενικὴ (καθολικὴ).

Εἶναι λοιπὸν καὶ πρέπει νᾶναι ἡ ἐκκλησία καθολικὴ, νὰ περιλαβαίνει στοὺς κόλπους τῆς κάθε ἔθνος καὶ κάθε τάξη ἀνθρώπων.

— Ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῶν μαθαίνομε, πὼς ἡ Ἁγία Χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶναι «Μία - Ἀποστολικὴ - Καθολικὴ».—

Καὶ τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως γράφει σχετικὰ, γιὰ νὰ τὸ πιστεύῃ κάθε χριστιανός:

(Πιστεύω) «Εἰς μίαν Ἁγίαν, καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν».

— Ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐπῆρε τὸ ὄνομα τὴν ἡμέρα τῆς περιτομῆς τοῦ (Βαπτίσματος).

— Τὸ Βάπτισμα =
10ο Ἄρθρο τοῦ Συμβόλου
τῆς Πίστεως

— Καὶ στὸν Κύριο τὸ ὄνομα Ἰησοῦς ἐδόθη, κατὰ τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα,

τὴν ὀγδόη ἡμέρα. Ἀλλὰ κι ἐβαπτίσθη στὸν Ἰορδάνη.

— Ὁ Ἰωάννης ἐξομολογοῦσε τοὺς ἀνθρώπους, πού ἐμετανοοῦσαν καὶ τοὺς ἐβάπτιζε στὰ νερά τοῦ Ἰορδάνη, λέγοντας:

«Εγὼ σᾶς βαπτίζω στὰ ὕδατα, ὁ Χριστὸς θὰ σᾶς βαπτίσῃ στὸ Ἅγιον Πνεῦμα».

— Ἐκεῖνοι, ποὺ ἐπρωτόγιναν χριστιανοί, τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἐβαπτίσθησαν.

— Οἱ ἁμαρτωλοὶ στὴν προβατικὴ κολυμβήθρα ἐβαπτίζονταν, γιὰ νὰ καθαρισθοῦν ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τους.

— Ὁ Χριστὸς εἶπε στοὺς μαθητές του : « μαθητεύσατε » (διδάξετε—ἐξομολογήστε) ὅλα τὰ ἔθνη (ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι ἁμαρτωλοὶ) βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ».

— Ὁ Παῦλος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς Γαλάτας (¹) λέει : « Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε ».

— Καθὼς μιὰ φορὰ γεννιέται κανεὶς φυσικά, ἔτσι καὶ μιὰ φορὰ βαπτίζεται.

— Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἔδωκε τὴν ἐντολὴ νὰ ἐτοιμαζώμεθα στὴν πίστι (νὰ μαθητεύωμε στὴν πίστι) καὶ νὰ βαπτιζώμεθα· καί, δίνοντας τὸ παράδειγμα, ἐνήστευσε ἐπροσευχῇ κι ἐβαπτίσθη κι ὁ ἴδιος.

= Φαίνεται λοιπόν, πὼς ἀνέκαθεν οἱ ἄνθρωποι ἐβαπτίζονταν γιὰ νὰ καθαρισθοῦν ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τους (νὰ τοὺς ἀφήκουν οἱ ἁμαρτίες). (²) =

Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ἠθέλησε νὰ βαπτίζεται ὁ χριστιανὸς γιὰ νὰ συχωροῦνται οἱ προπατορικὲς ἢ ἀτομικὲς του ἁμαρτίες. Ἡθέλησε νὰ τὸ παραδέχεται αὐτὸ ὁ Χριστιανὸς καὶ τὸ κατέγραψε στὸ 10ο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως :

— « Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ».

— Ὁ Ἰωάννης, χαμένος στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους, ἀνεστήθη σὲ τρεῖς ἡμέρες.

= Ἡ Ἀνάστασίς μας =

11• Ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως

— Ἡ Μαρία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Λαζάρου, ὡμολόγησε ἐμπρὸς τὸν Κύριο,

πὼς ἐπίστευε σ' ἀνάστασι ὅλων τῶν νεκρῶν : « τὸ γνωρίζω, Κύριε, ὁ ἀδελφός μου θ' ἀναστηθῇ, ἅμα ἀναστηθοῦν ὅλοι οἱ νεκροί, στὴ δευτέρα παρουσία », ἔλεγε.

1) Παύλου. « Ἐπιστολὴ πρὸς Γαλάτας » 3. 26—28.

2) Τὸ βάπτισμα λέγεται καὶ « λουτρὸ παλιγγενεσίας ».

— Στην παραβολή της μελλούσης κρίσεως ὁ Χριστὸς λέει καθαρά, πὼς θ' ἀναστηθοῦν ὅλοι οἱ νεκροί, νὰ δώκουν λόγο γιὰ τὶς πράξεις τους

— Ὁ Υἱὸς τῆς χήρας τῆς Ναὶν, ἡ κόρη τοῦ Ἰαεῖρου, ὁ Λάζαρος, ἀνεστήθησαν ἀπὸ τὸν Κύριο!

— Ἡ Ταβιθά ἀνεστήθη ἀπὸ τὸν Πέτρο.

— Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μᾶς ἔβαλε στὴν ψυχὴ τὴν ἐλπίδα καὶ προσδοκία, πὼς θ' ἀναστηθοῦμε κι ἔγινε ὁ ἴδιος ἡ ἀπαρχὴ τῆς Ἀναστάσεως νεκρῶν, μετὰ τὴ δική του Ἀνάστασις!

— Οἱ Ἄγγελοι στὴν Ἀνάληψη ἐβεβαίωσαν, πὼς θάρθη ὁ Κύριος νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον (ζωντανούς καὶ νεκρούς).

— Στὴν παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων φαίνεται καθαρά, πὼς εἶναι ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς μελλούσης κρίσεως.

== Ὅλα τὰ δειγμάτων ἀπὸ τὶς Γραφὲς μᾶς φέρνουν νᾶχωμε ζωερὴ προσδοκία γιὰ τὴ μέλλουσα ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. ==

Καὶ τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως, στὸ 11ο ἄρθρο του, ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸ χριστιανὸ νᾶχῃ τὴν προσδοκία τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν :

« Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν »

— Ὁ θεὸς ὑπεσχέθη στὸ Νῶε, πὼς δὲ θὰ καταστρέψῃ ὅλο-

== Ἡ μέλλουσα ζωὴ = κληρωτικὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ
12ο Ἄρθρο τοῦ Συμβόλου φυσικὰ θὰ τὸ ἀφήσῃ νὰ ζῇ αἰώνια.
τῆς Πίστεως

— Ὁ Ἄγγελος Γαβριὴλ ἐβεβαίωσε τὴ Μαρία, πὼς ὁ Υἱὸς, ποὺ θὰ ἐγεννοῦσε, θὰ ἦταν ὁ αἰώνιος βασιλεὺς τοῦ κόσμου.

— Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶπε στὸν Πιλάτο, πὼς ἡ βασιλεία του δὲν εἶναι σ' αὐτὸν τὸν κόσμον.

— Ὁ ἴδιος, κατηγορώντας τοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους, τοὺς ἔλεγε: « ἀλλοίμονό σας ὑποκριτές, πὼς θὰ μπῆτε στὴ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν; »

= Στὴν παραβολὴ γιὰ τὴ μέλλουσα κρίσις ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς βεβαιώνει, πὼς στὸ τέλος τῆς κρίσεως οἱ ἄδικοι θὰ πᾶνε στὴν αἰώνια κόλασις καὶ οἱ δίκαιοι στὴν αἰώνια ζωὴ.

— Ἡ συνειδησὴ μας ἀκούει μᾶς βεβαιώνει, πὼς θὰ γίνῃ κρίσις κι ἀνταπόδοσις στὶς πράξεις τῆς ἐπίγειας ζωῆς μας· καὶ πὼς ἡ συνέχεια τῆς ζωῆς αὐτῆς θ' ἀκολουθήσῃ στὴν ἄλλη ζωὴ.

= Αὐτὰ τὰ λίγα στοιχεῖα ἀπὸ τὶς πηγὰς τῆς Ἀγίας Γραφῆς, μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ προσδοκῶμε, ὄχι μονάχα ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ τὴ συνέχειά της, τὴ νέα ζωή.==

Καὶ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, στὸ 12ο καὶ τελευταῖο ἄρθρο του, καταγράφει καὶ τὴν προσδοκίαν αὐτὴ τοῦ Χριστιανοῦ :
(προσδοκῶ) « Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος » Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΑ ΑΓΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Τὰ μυστήρια εἶναι ἐκκλησιαστικὲς τελεταί, ποὺ ἐσουστήθη-
καν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο ἡμῶν
Τί εἶναι καὶ ποιά εἶναι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ ἀπὸ τοὺς Ἀποστό-
τὰ Μυστήρια λους καὶ τοὺς διαδόχους τοὺς.

Σ' αὐτὲς τὶς τελεταί πιστεύουμε, πὼς ἄόρατα καὶ κατὰ τρόπο πνευματικὸ καὶ μυστηριώδη, μεταδίδεται ἀσφαλῶς ἡ χάρις τοῦ Ἀγίου Πνεύματος στοὺς πιστοὺς. Για τοῦτο τὶς τελεταί αὐτὲς τὶς ὀνομάζομε « Μυστήρια ».

Τὰ Μυστήρια αποτελοῦν τὸ Δεύτερο Κεφάλαιο τοῦ Δογματικοῦ Μέρους.

Ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία παραδέχεται ἑπτὰ μυστήρια (1).

Τὰ τέσσαρα μυστήρια: Βάπτισμα-Χρῖσμα-Μετάνοια (ἢ ἐξομολόγησις) καὶ Θεία Εὐχαριστία (ἢ μετάληψις) εἶναι ὑποχρεωτικά γιὰ κάθε ὀρθόδοξο χριστιανό.

Τὰ τρία μυστήρια: ὁ γάμος, τὸ εὐχέλαιον καὶ ἡ ἱερωσύνη, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικά, εἶναι προαιρετικά.

Γιὰ τὰ μυστήρια ἀπαιτεῖται ἀμεμπτὴ ψυχικὴ καὶ σωματικὴ καθαρότης.

1) Ἡ *Δυτικὴ Ἐκκλησία* παραδέχεται καὶ τὰ ἑπτὰ μυστήρια καὶ μόνο στὴν τέλεσή τους ἔχει καινοτομίες, ποὺ δὲ στηρίζονται στὶς πηγὰς τῆς Θρησκείας. Οἱ *Διαμαρτυρόμενοι* παραδέχονται μόνο τὸ βάπτισμα καὶ τὴ θεία εὐχαριστία, ποὺ πιστεύουν, πὼς μεταδίδεται ἡ θεία χάρις τ' ἄλλα μυστήρια τὰ θεωροῦν ἀτλῆς ἐκκλησιαστικὲς τελεταί. Ἡ *Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία* τώρα τελῶντι (βλέπε σελ. 148. *Ἐκκλησιολογία*) τὰ παραδέχτηκε ὅλα.

ΣΕ ΠΟΙΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΡΙΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΑΓΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Πρώτη σειρά: Ὑποχρεωτικὰ μυστήρια

Ὅπως εἶδαμε τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος στηρίζεται
 =^{1ο} Μυστήριο= στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Δια-
 τὸ Βάπτισμα θήκη. Μένει νὰ ἴδουμε πότε γίνεται
 —Ὑποχρεωτικό.— καὶ πῶς γίνεται :

Πότε γίνεται τὸ βάπτισμα.

—Ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ὠδηγοῦσε τοὺς ἀνθρώπους
 πρῶτα νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ προσευχηθοῦν κι ἔπειτα νὰ βα-
 πτισθοῦν.

=Ὁ Χριστὸς, πρῶτα ἐνήστευσε στὴν ἔρημο κι ἐπροσευ-
 χήθη κι ἔπειτα ἐβαπτίσθη.

=Εἶναι φανερό πῶς : **πρῶτα πρέπει νὰ καταρτίζεται κα-
 νένας στὴν πίστιν κι ἔπειτα νὰ βαπτίζεται.=**

Ἡ Ἰουδαϊκὴ Θρησκεία ὥριζε νὰ γίνεται περιτομὴ (ποῦ
 εἶχε θέσιν βαπτίσματος) στὰ βρέφη, ἅμα ἐγίνονταν ὀκταήμερα.

Αὐτὸ εὐρέθη ἀργότερα σωστό· γιατί πολλοί, πρὶν νὰ προ-
 κάμουν νὰ νοιώσουν, νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ βαπτισθοῦν, ἐπέ-
 θαιναν. Καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἄφηκε νὰ γίνεται τὸ βά-
 πτισμα ἐνῶρις ἀκόμα κι ἀφότου οἱ χριστιανοὶ εἶναι βρέφη καὶ
 νήπια

Μὰ πῶς νὰ οἰκονομιῶταν ἡ ἀνάγκη, ποῦ ἔπρεπε νὰ πι-
 στευῇ κανεὶς πρῶτα, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ βαπτισθῇ;

Ὡρίσθη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ παραστέκεται καὶ νὰ λα-
 βαίνῃ ἐνεργὸ μέρος στὸ βάπτισμα ὁ **ἀνάδοχος** (νουνός)· νὰ
 ὁμολογῇ ἐκεῖνος τὸ **Σύμβολο τῆς Πίστεως**, καὶ ν' ἀναλαβαίνῃ
 (ν' ἀναδέχεται=ἀνάδοχος) τὴν ὑποχρέωση νὰ διδάξῃ στὸ βα-
 πτιστικὸ του (ἀναδεκτό του) τίς ἀλήθειες τίς Χριστιανικῆς
 Θρησκείας καὶ νὰ τὸν κἀνῃ τελειο κι ἀληθινὸ Χριστιανό.

Στὴ σημερινὴ ζωὴ τὸ ἱερώτατον αὐτὸ καθῆκον τοῦ ἀναδό-
 χου δύσκολα καὶ σπάνια γίνεται. Κι ἀπομένει τὸ σπουδαῖον
 τοῦτο καθῆκον στὴν φροντίδα τῶν γονέων καὶ στὴν ὑποχρέω-
 σιν τῶν σχολείων.

Πώς γίνεται τὸ βάπτισμα.

— Ὁ Μάρκος γράφει στὸ Εὐαγγέλιό του, πὼς ὁ Χριστὸς εἶπε: « ὅποιος βαπτίζεται στὸ ὄνομά μου καθαρίζεται ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες καὶ τὰ δαιμόνια βγαίνουν μετὰ τὴ δύναμη τῆς πίστεως » (1): γι' αὐτὸ διαβάζουν ἐξορκισμοὺς ἐπάνω στὸ βαπτιζόμενο.

— Στὸ βαπτιζόμενο καὶ νεοφώτιστο χριστιανὸ ἐρχεται ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: γι' αὐτὸ τὸν ἀλείφουν μετὰ λάδι.

— Στὸ νερὸ τῆς κολυμβήθρας τοῦ Σιλωὰμ ἐβαπτίζοντο οἱ ἁμαρτωλοὶ τῶν Ἰουδαίων.

— Γιὰ ὑπόδειγμα ἐβαπτίσθη καὶ ὁ Χριστὸς στὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνη: γι' αὐτὸ βαπτιζόμαστε σὲ νερό.

— Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὥρισε ὁ Χριστὸς νὰ βαπτίζουν τὸν κόσμον: γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἱερεὺς ποὺ κάμνει τὸ μυστήριον βαπτίζει (βυθίζει) τρεῖς φορὲς τὸ βρέφος στὸ νερὸ μνημονεύοντας σὲ κάθε βύθισμα (κατάδυση) τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος. (Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς—καὶ τοῦ Υἱοῦ—καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος—Ἀμήν).

— Τὸν ἄσωτο τῆς παραβολῆς, ὅταν μετενόησε μετὰ εὐκρίνεια, τὸν ἔντυσαν καινούργια φορεσιὰ καὶ τοῦ βαπτιζομένου, ἂν εἶναι βρέφος, συχωριέται ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία· ἂν εἶναι ἡλικιωμένος, συχωριῶνται καὶ οἱ ἀτομικὲς τοῦ ἁμαρτίες καὶ ἀρχίζει καθαρὴ ζωὴ: γι' αὐτὸ τυλίγομε τὸ νεοφώτιστο μετὰ πρωτόβαλτα λευκὰ ρούχα.

— Πρέπει πάντα νὰ θυμᾶται ὁ χριστιανὸς τὴν πρόσκληση τοῦ Χριστοῦ: « Ὅποιος θέλει νᾶρθῃ ὀπίσω μου, ἄς σηκώσῃ τὸ Σταυρὸ του καὶ ἄς με ἀκολουθήσῃ » (2). Πιο πολὺ πρέπει νὰ γίνῃ φανερό, πὼς ὁ βαπτιζόμενος συμμορφώνεται μετὰ τὴν ὑπόδειξη αὐτῆ τοῦ Χριστοῦ: γι' αὐτὸ φοροῦν στὸ νεοβάπτιστο τὸν Σταυρὸ.

— Χαρὰ στολίζει τὸ νεοφώτιστο χριστιανὸ καὶ φῶς πνευ-

1) Εὐαγγέλιον «κατὰ Μάρκον» 1 ΣΤ'. 16 καὶ 17.

2) Ματθ. 16 § 24. «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι».

ματικό τὸν ὁδηγεῖ στὴ ζωὴ: γι' αὐτὸ περιφέρουν τὸ νέο χριστιανὸ γύρω ἀπὸ τὴν κολυμβήθρα μὲ λαμπάδες καὶ ψάλλουν ἐνθουσιαστικὰ τροπάρια (¹).

Τοὺς τύπους αὐτοὺς τοῦ βαπτίσματος τοὺς κρατεῖ ἀμετάβλητους ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Κάμνει μόνο μικρὴ παρέκκλιση σὲ σπάνιες περιπτώσεις κι ἔπειτα ἀπὸ ἀναπόφευκτη ἀνάγκη. Ἄμα ὑπάρχει κίνδυνος γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ βαπτιζομένου νὰ βυθισθῇ στὸ νερό, τότε τὸ βάπτισμα γίνεται μόνο μὲ ράντισμα. Ἄμα ὁ κίνδυνος νὰ πεθάνη κανένα νήπιο ἀβάπτιστο, εἶναι ὀλοφάνερος, τότε ὅποιος τύχη, ἄντρας ἢ γυναῖκα, τὸ βαπτίζει στὸν ἀέρα· τὸ ὑψώνει τρεῖς φορὲς στὸν ἀέρα, λέγοντας τὰ λόγια ποὺ πρέπει νὰ εἰπῇ ὁ ἱερεὺς: «βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος! Ἀμήν».

Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ γίνεται χριστιανός, καθαρίζεται ἀπὸ τὶς
 = 2ο Μυστήριον = ἁμαρτίες μὲ τὸ βάπτισμα, παίρνει τὰ χα-
 τὸ *Χρῖσμα* ἢ *Μύρο* ρίσματα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος μὲ τὸ
 — Ὑποχρεωτικὸ — λάδι, ποὺ τὸν ἀλείφουν, καὶ δηλώνει πὼς
 θ' ἀκολουθήσῃ τὸ Χριστό, μὲ τὸ σταυρό, ποὺ τοῦ φοροῦν.

— Μὰ βρέθηκε σκόπιμο νὰ κρατηθῇ καὶ ἡ παλιὰ παράδοση, ποὺ δηλώνει τὴ μετάδοση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος μὲ τὴν ἐπίθεση τῶν χειρῶν ἢ μὲ τὸ χρῖσμα (²). Καὶ γι' αὐτὸ ὁ νεοφώτιστος χριστιανὸς χρίεται ἢ μυρώνεται (ἀλείφεται μὲ μύρο). Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει κάπου (³), πὼς «ἐκεῖνος, ποὺ μᾶς σφραγίζει (ἀλείφει) μὲ μύρο, μεταδίδει τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος στὴν καρδιά μας»· γι' αὐτὸ ἐπεκράτησε νὰ λήθῃ ὁ ἱερέας, ἅμα μυρώνων, σφραγίζοντας σταυροειδῶς, «σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἀγίου—Ἀμήν».

— Καὶ πρέπει ν' ἁγιασθῇ ὁ νοὺς καὶ τὸ λογικόν: γι' αὐτὸ χρίεται (μυρώνεται) τὸ μέτωπο. Ὁ ἱερέας τοῦ κόβει καὶ λίγες

1) Οἱ Δυτικοὶ κάνουν τὸ βάπτισμα μόνο μὲ ράντισμα.

2) Οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰσραηλιτῶν *ἔχριαν* τοὺς βασιλεῖς, γιὰ νὰ τοὺς μεταδώσουν τὴ Θεία εὐλογία. Καὶ οἱ Μαθητὲς τοῦ Κυρίου συνηθίζαν νὰ ἐπιθέτουν τὰ χέρια στοὺς πιστοὺς.

3) Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους Α—21.

τρίχες για δείγμα, πώς αφιερώνεται στο Θεό ο νέος χριστιανός.

— Πρέπει ν' αγιασθῇ ἡ καρδιά καὶ οἱ ἐπιθυμίες : γι' αὐτὸ μυρώνεται τὸ στήθος.

— Πρέπει ν' αγιασθοῦν οἱ αἰσθήσεις : γι' αὐτὸ μυρώνονται αὐτιά — μάτια — στόμα.

Πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ καλοὺς δρόμους καὶ νὰ κάμνη καλὰ ἔργα ὁ νέος χριστιανός : γι' αὐτὸ μυρώνονται χέρια καὶ πόδια.

Τὸ ἅγιο μύρο — τὸ μόνο ὁρατὸ μυστήριον — τὸ παρασκευάζουν ἀνώτατοι κληρικοὶ στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο κάθε Μεγάλῃ Πέμπτῃ.

Παρασκευάζεται ἀπὸ κερί, βάλσαμον, μαστίχην, ἄλσῃ, σμύρνα καὶ ἄλλες, 40 διάφορες, ἀρωματικὲς οὐσίες, ποὺ παρασταίνουν συμβολικὰ τ' ἀμέτρητα χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τὸ παραλαβαίνει καὶ ἡ Αὐτοκέφαλῃ Ἐκκλησία μας, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν πνευματικὴν ἐξάρτησιν καὶ τὸ σύνδεσμό της μὲ τὸ Πατριαρχεῖο (1).

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκῃ βλέπομε τὸν Ἰακώβ νὰ μετανοῇ
 = 3ο Μυστήριον = (νὰ μεταβάλλῃ γνώμην — ἀπόφαση —
 Ἡ Μετάνοια ἢ Ἐξομολόγησι (σκέψιν), καὶ νὰ λαβαίνῃ συχώρεσιν
 — Ὑποχρεωτικὸν — (ἄφεσιν) ἀπὸ τὸ Θεό.

— Ἐπίσης βλέπομε τὸ Δαβὶδ νὰ μετανοῇ, καὶ νὰ ζητῇ μὲ δάκρυα καὶ μὲ ψαλμοὺς συχώρεσιν ἀπὸ τὸ Θεό, καὶ νὰ τὴ λαβαίνῃ.

— Τὸν Ἰωάνη τὸν βλέπομε νὰ ζητᾷ συχώρεσιν καὶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους· καὶ νὰ τὴ λαβαίνῃ καὶ νὰ σώζεται.

— Ὀλόκληρον τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, τὸν βλέπομε νὰ λαβαίνῃ πάλιν τὴν Θεϊκὴν προστασίαν, ἅμα μετανοῇ μὲ εἰλικρίνεια καὶ παύῃ τὶς παρεκτροπὰς του.

— Καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκῃ ὁ Πρόδρομος ἐφώναζε : « Μετανοήτε ».

— Βλέπομε τὸν παράλυτον τῆς Καπερναοῦμ νὰ μετανοῇ καὶ

1) Οἱ Δυτικοὶ κάνουν τὸ χρῆσιν μόνο σὰν μάθη ὁ χριστιανὸς τὴν Κατήχησιν· καὶ τότε πάλιν μόνο ἐπίσκοπος μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι τὸ περνᾶν γι' ἀπλὴ τελετὴ δίχως σπουδαία σημασίαν.

ἀκοῦμε τὸν Κύριο νὰ τοῦ λέη: «ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι».

— Ἀκοῦμε τὸν ἐκατόνταρχο τῆς Καπερναοῦμ νὰ λέη μὲ θλίψη: «Κύριε δὲν εἶμαι ἄξιος νᾶρθῆς στὸ σπίτι μου!» κι ἀμέσως βλέπομε τὸν Κύριο νὰ θαυμάζη, γιατί «πουθενὰ δὲν ἦύρε τόσο δυνατὴ πίστη!»

— Ὁ Ζακχαῖος ἐπίσης σώζεται μὲ τὴ μετάνοια (¹).

— Ὁ Χριστὸς εἶπε στοὺς Μαθητὲς του: «ὅποιον συγχωρήσετε τὶς ἁμαρτίες θὰ εἶναι συγχωρημένες».

— Τὰ λίγα αὐτὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὶς πλούσιες πηγὲς τῆς θρησκείας μας, μᾶς δίνουν νὰ καταλάβωμε, πῶς: «ἡ μετάνοια ἢ ἐξομολόγησις, εἶναι μυστήριον θεῖον, ἀρχαιότατον καὶ θεοσύστατον»=.

Οἱ Ἀπόστολοι μετέδωκαν στοὺς διαδόχους τοὺς τὴν θεϊκὴ ἐξουσία, ποὺ εἶχαν νὰ συγχωροῦν ἁμαρτίες σ' ἐκείνους, ποὺ ἔμετανοοῦσαν μὲ εἰλικρίνεια.

Σήμερα ὁ Χριστιανὸς ἐξομολογεῖται στὸν ἐπίσκοπο, ἢ στὸν πνευματικὸ (ιερέα, ποὺ ἔχει εἰδικὴ ἄδεια ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο) τὶς ἁμαρτίες, ποὺ τὸν συντρίβουν, λαμβάνει τὴν εὐλογία τῆς ἐκκλησίας κατὰ τρόπο πνευματικὸ καὶ μυστηριώδη καὶ μπαίνει πάλι στὸ δρόμο τῆς Ἀρετῆς, ἀπὸ ὅπου πρέπει νὰ προσέχη νὰ μὴ ξεφύγῃ.

Ἡ Θεία Εὐχαριστία ἢ Ἀγία Μετάληψις ἢ Θεία Κοινωνία,

=4ο Μυστήριον=	εἶναι μυστήριον Θεοσύστατον κι ἀποτελεῖ
Ἡ Θεία Εὐχαριστία	τὴ βάση τῆς Θείας Λειτουργίας, καθὼς
— Ὑποχρεωτικὸν —	εἶδαμε στὴ Λειτουργικῇ.

— Στὴν Καινὴ Διαθήκη βρίσκομε, πῶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, κατὰ τὴν ὥρα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ἐπῆρε τὸν ἄρτον, εὐχαρίστησε πρῶτα τὸ Θεόν, τὸν εὐλόγησε καὶ τὸν ἐμοίρασε στοὺς Μαθητὲς κι Ἀποστόλους, λέγοντας: «Λάβετε φάγετε! τοῦτό μου ἐστὶ τὸ Σῶμα τὸ ὑπὲρ ἡμῶν κλῶμενον εἰς ἅφεςιν ἁμαρτιῶν». (²).

Ἐπειτα τοὺς ἐπρόσφερε τὸ ποτήρι μὲ τὸν οἶνον λέγοντας: «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστὶ τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς Και-

1) Βλ. «Καινὴ Διαθήκη» σελ. 57 καὶ Ματθ. Θ' 13.

2) Ματθ. Κζ' 26—28.

τῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμεναν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». (¹)

Ἔπειτα ἐπρόσθεσε: «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» (²).

— Στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μαθητοῦ καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη εὐρίσκομε τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ». (³)

— Ἀπὸ τὴν προσεκτικὴ ἐξέταση αὐτῶν τῶν στοιχείων φαίνεται καθαρὰ, πῶς οἱ Χριστιανοὶ ἔχομε ὑποχρέωση νὰ κάμνωμε ἀναπαράσταση τῆς σπουδαίας αὐτῆς τελετῆς, μὲ τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς εὐχαρίστησε τὸ Θεὸ καὶ μὲ τὴν ὁποία γινόμεθα ἐν σῶμα μὲ Ἐκεῖνον. =

Αὐτὸ ἔκαμναν καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, καθὼς εἶδαμε στὴ Λειτουργικῇ. Αὐτὸ γίνεται καὶ σήμερα καὶ ἀποτελεῖ τὴ βάση ὁλόκληρης τῆς λειτουργίας! Ὁ Ἱερεὺς ἀγιάζει τὰ τίμια Δῶρα, τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο καὶ τὸ ζέον νερὸ μὲ διάφορες εὐχὰς καὶ δεήσεις καὶ τελειώνει, παρακαλώντας τὸ Θεὸ ἰκευτικά, μὲ τὰ λόγια:

«Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμα Σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα· καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ Σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ Σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματι Σου τῷ ἁγίῳ.

Κι ὁ Χριστιανὸς ἔτοιμος καὶ κατακάθαρος ψυχικὰ καὶ σωματικὰ προσέρχεται μὲ σεβασμὸ καὶ μὲ μεγάλη συναίσθηση καὶ μεταλαβαίνει ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Σῶμα καὶ τοῦ Ἁγίου Αἵματος τοῦ Σωτῆρος, κι ἐνώνεται πνευματικὰ μὲ Ἐκεῖνον. (⁴)

1) Ματθ. Κ 5'—12.

2) Λουκ. ΚΒ'—12

3) Βλ. Ἰωάν. 5'—56.

4) Ἡ ἐκκλησία σήμερα παραγγέλλει μητρικὰ νὰ ἐξομολογούμεθα στὸν πνευματικὸ Πατέρα καὶ νὰ μεταλαβαίνωμε τὸ Σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ τέσσερες φορές τὸ χρόνο, ποὺ εἶναι καὶ οἱ μεγάλες νηστείαι: Χριστούγεννα· Πάσχα· Ἁγ. Ἀποστόλων· Κοιμ. Θεοτόκου.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέει: (Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους ΙΑ· 28). «*Ὡς δοκιμάξῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτοῦν καὶ ἔτσι ὡς τρώγῃ ἀπὸ τὸν ἄρτο καὶ ὡς πίνῃ ἀπὸ τοῦ ποτηρίου· γιὰτὶ ὅποιος τρώει καὶ πίνει ἀνά-*

Δεύτερη σειρά — Προαιρετικά μυστήρια

Ἡ ζωὴ γίνεται πιὸ εὐκόλῃ μὲ τὴ συνεργασίᾳ τοῦ ἀνδρα
καὶ τῆς γυναίκας.

= 5ο Μυστήριο =

Στὴ Γραφὴ εὐρίσκομε :

ὁ γάμος

— α'. προαιρετικό. —

— Ὁ Θεὸς ἔδωκε στὸν Ἀδὰμ τὴν

Εὐα γιὰ σύντροφο τῆς ζωῆς του.

— Ὁ Χριστὸς ἔλαβε μέρος στὸ Γάμο τῆς Κανὰ κι ἔθαυμα-
τούργησε μάλιστα.

— Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος γράφει : « Μετὰ τὸ γάμο οἱ
ἄνθρωποι δὲν εἶναι δύο παρὰ ἓνας μόνο· καὶ οὕς ὁ Θεὸς συν-
ἔζει· ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω » (¹).

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει : (²) « Τὸ μυστήριον τοῦ
γάμου εἶναι μέγα ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας ».
κι ἄλλοι (³) πάλι γράφει : « ὁ γάμος εἶναι τίμιος καθ' ὅλα ».

= Ὁ γάμος λοιπὸν εἶναι προϋπόθεσις τῆς ζωῆς καὶ ἐνώ-
νει πνευματικὰ δύο ἀνθρώπους διαφοροτικοῦ φύλου. =

Πῶς γίνεται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ; Ὁ νυμφίος ἐντελῶς
ἐλεύθερα κι ἀβίαστα δίνει στὴ νύφη τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ γάμου.
ἐμπρὸς στὸν ἱερέα, ποὺ εὐλογεῖ τὴν ὑπόσχεσιν (ἄρραβῶνας).
Ἐπειτα ἡ Ἐκκλησία σ' ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ εὐλογεῖ τὴν ἔνω-
σιν τῶν δυὸ αὐτῶν ἀνθρώπων κι εὐχεται γιὰ τὴν εὐτυχίαν τους.

= Ὁ Γάμος λοιπὸν εἶναι μυστήριον, ποὺ ἡ Θεία Χάρη ἀγι-
άζει τὴν κοινὴ ζωὴ καὶ τίς κοινὲς προσπάθειες δυὸ ἀνθρώπων
διαφοροτικοῦ φύλου. Μὰ πρέπει νὰ μὴν εἶναι στενοὶ συγγενεῖς
καὶ νὰ εἶναι σωματικὰ καὶ πνευματικὰ ὕγιεις.

Οἱ κληρικοὶ, διᾶκος καὶ ἱερεὺς μποροῦν νὰ εἶναι ἑγγαμοί,
ἀλλὰ νάχουν ἔρθῃ σὲ γάμον πρὸ τῆς χειροτονίας. Ἄν στὸ με-

ξία, κρεῖμα (ἁμαρτία) τρώει καὶ πίνει, δίχως νὰ ξεχωρίζῃ τὸ σῶμα τοῦ
Χριστοῦ ».

Οἱ λαϊκοὶ Δυτικοὶ μεταλαβαίνουν μόνο ἄζυμον ἄρτον· τὰ δὲ παι-
διὰ μετὰ τὸ χρίσμα. (Βλ. σημ. 1η προηγ. σελ. 83). Οἱ κληρικοὶ Δυτι-
κοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι μεταλαβαίνουν καὶ ἄζυμον ἄρτον καὶ οἶνον.
Οἱ Καθολικιστὲς ἔνζυμον ἄρτον.

1) Εὐαγγ. « κατὰ Μάρκον » Κεφ. 10.8 — 9.

2) Ἀπ. Παύλου : « Ἐπ. πρὸς Ἐφεσίους » Ε'. — 32.

3) Ἀπ. Παύλου : « Ἐπ. πρὸς Ἐβραίους » ΙΓ'. — 4.

ταξὺ ἀποθάνῃ ἢ σύζυγός των δὲ ἡμποροῦν νᾶρθουν σὲ δευτέρο γάμο. Οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ μένουν ἄγαμοι.

Οἱ ἀλλόθρησκοι δὲν ἡμποροῦν νὰ συστήσουν νόμιμο γάμο. Οἱ ἀλλόδοχοι χριστιανοὶ (χριστιανοί, ποὺ ἀνήκουν σ' ἄλλη ἐκκλησίᾳ) μποροῦν νᾶρθουν σὲ γάμο μὲ ὀρθόδοξο, ἅμα ὑποσχεθοῦν νὰ διδάξουν τὰ παιδιὰ τους τὴν ὀρθοδοξίᾳ· τὸ γάμο τους ὅμως πρέπει νὰ τὸν κάμουν σύμφωνα μὲ τοὺς τύπους, ποὺ ἔχει ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία.

Ἄμα διάφορα περιστατικὰ καὶ παρεκτροπαὶ κάνουν τὴν κοινὴ ζωὴ ἀφόρητη, διαλύεται ὁ γάμος, ἔπειτα ἀπὸ νόμιμες διατυπώσεις καὶ δίνεται διαζύγιο. Ὑστερα ἀπὸ θάνατο ἐνὸς συζύγου ἢ ἔπειτα ἀπὸ νόμιμο διαζύγιο ἐπιτρέπεται καὶ δευτέρος καὶ τρίτος γάμος (¹).

— Στὴν Ἀγία Γραφὴ βρίσκουμε, πὼς ὁ Ἰακώβ, δίνοντας στὸ Θεὸ τὴν ὑπόσχεση νὰ χτίσῃ θυσιαστήριον
 = 6ο Μυστήριον = στὸν τόπο, ποὺ ἐκοιμήθη κι ὠνειρεύθη ἔ-
Τὸ Εὐχέλαιο
 — β'. προαιρετικὸ — χυσε ἔλαιον στὴν πέτρα, ποὺ εἶχε βαλμένη
 γιὰ προσκέφαλον.

— Ὁ καλὸς Σαμαρεῖτης τῆς παραβολῆς ἔχυσε ἔλαιον στὶς πληγὰς τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ληστῶν.

— Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος γράφει, (²) πὼς «οἱ Ἀπόστολοι γυρίζοντες στὶς κῶμες μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, ἐκήρυτταν τοὺς ἀνθρώπους νὰ μετανοήσουν, κι ἔβγαζαν ἀπ' αὐτοὺς πολλὰ δαιμόνια, κι ἄλειφαν μὲ ἔλαιον πολλοὺς ἀρρώστους καὶ τοὺς ἐθεράπευαν».

Ὁ Μαθητὴς κι Ὁ Απόστολος Ἰάκωβος στὴν Καθολικὴ τοῦ Ἐπιστολῆ (³) γράφει αὐτὰ τὰ σχετικὰ:

«Ἄν εἶναι ἀσθενὴς κανένας ἀπὸ τοὺς χριστιανούς, ἅς προσκαλεσθοῦν οἱ πρεσβύτεροι τῆς Ἐκκλησίας νὰ προσευχηθοῦν γι' αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἀλείψουν μὲ ἔλαιον, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Κι ὁ Κύριος θὰ δεχθῇ τὴν εὐχή, ποὺ στηρίζεται εἰς

1) Ἡ Παπικὴ, καθὼς καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων, ἐπι-
 τρέπει καὶ τέταρτο γάμο. Ἡ Παπικὴ δὲν ἐπιτρέπει διαζύγιο.

2) Εὐαγγ. «κατὰ Μάρκον», ΣΤ'. 12 — 13.

3) Ἰακώβου «Καθολικὴ Ἐπιστολή», Ε' 14 κ. ἑ.

τὴν πίστιν τοῦ καὶ θὰ τὸν θεραπεύσῃ καὶ ἂν ἔχῃ κάμει ἁμαρτίες θὰ συχωρεθῇ».

= Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας, μένοντας ἀκλόνητα πιστὴ στὴν Ἀγία Γραφή, παρεδέχθη κι ὥρισε γιὰ τοὺς πιστοὺς ἰδιαιτέρη τελετὴ σὲ ἐξαιρετικὲς περιστάσεις, καθὼς εἶναι ἀρρώστειες, ψυχικὲς συντριβὲς καὶ κλονισμοὶ κ. ἄ.=

Τὴν τελετὴ αὐτὴ τὴν ὠνόμασε **Εὐχέλαιο** καὶ τὴ δογματίζει γιὰ μυστήριον.

Τὸ μυστήριον αὐτὸ γίνεται κατὰ συνήθειαν (¹) ἀπὸ ἐπίσκοπο καὶ πολλοὺς ἱερεῖς (ἐπτὰ)· ἅμα δὲν ὑπάρχουν, μπορεῖ νὰ γίνῃ κι ἀπὸ ἓνα ἱερέα.

Ὁ Χριστιανὸς καταφεύγει στὴ χάρη, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸ μυστήριον αὐτό, καὶ ζητεῖ τὴν τέλεσίν του, ἅμα ὁ ἴδιος νομίζῃ, πὼς ἔχει τὴν ἀνάγκη του. Εἶναι μυστήριον ἐντελῶς προαιρετικό.

Οἱ κληρικοί, σὲ τέτοια περίσταση, ἔχουν ἐμπρὸς τοὺς ἑλαιοὺς καὶ τὸ εὐλογοῦν μὲ εὐχὲς (**εὐχέλαιο**) καὶ μ' αὐτὸ ἀλείφουν σταυροειδῶς τὸ μέτωπο, τὶς παρειὰς καὶ τὰ χέρια τοῦ χριστιανοῦ, ποὺ τοὺς ἐπροσκάλεσε, παρακαλώντας τὸ Θεὸ νὰ τοὺς θεραπεύσῃ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ.

Τὴν Μεγάλῃ Τετάρτῃ γίνεται στίς ἐκκλησίες ἐπίσημο εὐχέλαιο μὲ σκοπὸ νὰ προετοιμασθοῦν οἱ Χριστιανοὶ γιὰ τὴ Θεία Κοινωνία, ποὺ μποροῦν νὰ κάμουν τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ. (²)

Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ὥριζε νὰ ἐκλέγωνται ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Λευὶ οἱ ἄνθρωποι, ποὺ θὰ ἐκτελοῦσαν τὶς θρησκευτικὰς τελετὰς.

= 7ο Μυστήριον =

Ἡ Ἱερωσύνη

— γ'. προαιρετικὸ —

Ὁ Χριστὸς ἐξαπέστειλε τοὺς μαθητὰς κι Ἀποστόλους στὸ κήρυγμα, ἀφοῦ πρῶ-

τα τοὺς εὐλόγησε καὶ τοὺς εἶπε: «**Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη κλπ.**».

1) Ἰακ. Καθ. ἐπ. Ε. 14 «**ὡς προσκαλεσθῶν οἱ πρεσβύτεροι**».

2) Ἡ Διαμαρτυρόμενη Ἐκκλησία δὲν παραδέχεται τὸ εὐχέλαιο. Ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία κάνει τὸ εὐχέλαιο μ' ἐπίσκοπο καὶ μοναχὰ σ' ἐτοιμοθάνατους πιστοὺς, γιὰ νὰ τὸ ἔχουν ἔσχατο ἐφόδιο γιὰ τὴ μέλλουσα ζωή.

— Οἱ Ἀπόστολοι ἅμα εἶδαν, πὼς ἦταν ἀνάγκη νᾶχουν καὶ βοηθοὺς, γιὰ νὰ ἐπαρκοῦν στὰ πολλὰ καθήκοντά τους, ἐσύστησαν στοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἐκλέξουν 7 ἄνδρες ἱκανοὺς· κι ἅμα ἐγινε αὐτὸ «ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτοὺς τὰς χεῖρας των» καὶ προσευχήθηκαν νὰ τοὺς δυναμώσῃ ἡ Θεία χάρις.

— Σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες ἀργότερα οἱ Ἀπόστολοι ἄφηναν κατάλληλους ἀντιπροσώπους—ἐχειροτονοῦσαν ἐπισκόπους καὶ πρεσβύτερους καὶ διακόνους — κι' αὐτοὶ ἐπροχωροῦσαν σ' ἄλλα μέρη. (¹)

— Φαίνεται λοιπόν, πὼς ἀπὸ τὰ πρῶτα Χριστιανικὰ χρόνια ἐπεκράτησε νὰ ἐκλέγονται οἱ κατάλληλοι γιὰ τὴν ὑπηρεσία τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ τοὺς μεταδίδεται ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μ' ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν καὶ μὲ παρακλητικὲς εὐχές.=

Ἡ συνήθεια αὕτη κρατεῖ καὶ σήμερα· οἱ διάκονοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκλέγονται μὲ ἀνάλογο τρόπο· κι αὐτοὶ δὲ κι ὅλοι οἱ ἄλλοι κληρικοί, χειροτονοῦνται μ' ἀνάλογο τρόπο καὶ θεωροῦνται **διάδοχοι καὶ ἀντιπρόσωποι** τῶν Ἀποστόλων.

Ἔτσι καθιερώθη τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης ἢ Χειροτονίας, ποὺ εἶναι ἐντελῶς προαιρετικό.

Ὁ χειροτονοῦμενος ἱερεὺς λαβαίνει τὴ χάρις νὰ διδάσκῃ τὸ θεῖο λόγο, νὰ τελῇ τὰ μυστήρια καὶ ἐκκλησιαστικὲς τελετές. Οἱ κληρικοὶ παίρνουν καὶ μέρος στὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας. Καθὼς εἶδαμε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (²), διεμορφώθη ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία στοὺς βαθμοὺς, στοὺς τίτλους καὶ στὴ Διοίκηση.

Οἱ χαρακτηριστικώτεροι βαθμοὶ εἶναι τρεῖς : **Ἐπίσκοπος, Πρεσβύτερος, Διάκονος.** (³)

1) Πράξ. Ἀπ. 14.22 — 24.

2) Βλ. Ἐκκλ. Ἱστορία. Διοίκηση σελ. 138 — 145,

3) Οἱ τίτλοι: Πατριάρχης — Ἀρχιεπίσκοπος — Μητροπολίτης — Ἀρχιμανδρίτης — Πρωτοπρεσβύτερος — Οἰκονόμος — Σκευοφύλακας — Σφραγιδοφύλακας — Πρωτέκδικος — Σακελλάριος — Ἀρχιδιάκονος κ.ἄ. Εἶναι τιμητικοὶ τίτλοι στὴ διοικητικὴ ἱεραρχία καὶ ἀπονέμονται μὲ σχετικὲς ἐκκλ. τελετές.

Ὁ Ἐπίσκοπος χειροτονεῖται — πατώντας ἐπάνω στὸν ἅ-
ετὸ (¹) — ἀπὸ δυὸ τούλάχιστο Ἐπισκόπους.

Ὁ Πρεσβύτερος χειροτονεῖται μόνο ἀπὸ Ἐπίσκοπο σὲ
ὥρα λειτουργίας.

Ὁ Διάκονος χειροτονεῖται στὴ λειτουργία, ἀπὸ ἐπίσκοπο.

Ὁ κληρικός πρέπει νᾶχη βίο ἄμεμπτο κι ἀνεπὶλήπτο· νᾶχη
μόρφωση γιὰ νᾶναι σὲ θέση νὰ διδάσκη καὶ νὰ ὁδηγῇ
τὸ λαό. (²) - (³)

1) Βλ. *Λειτουργική*. Ἱερά σκευή σελ. 11.

2) Οἱ Διάκονοι καὶ οἱ Πρεσβύτεροι μποροῦν νὰ εἶναι καὶ ἔγγα-
μοι, ὅμως νὰ ἔχουν ἔλθει σὲ γάμο πρὶν νὰ χειροτονηθοῦν. Οἱ Ἐπίσκο-
ποι εἶναι ἄγαμοι. Στὴν Παπικὴ Ἐκκλησία ὅλοι οἱ κληρικοὶ εἶναι ἄγα-
μοι. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἔχουν μόνο διακόνους καὶ πρεσβυτέρους ἐγ-
γάμους καὶ ἐπιτρέπουν καὶ δεύτερο καὶ τρίτο γάμο καὶ πρὸ τῆς χει-
ροτονίας κι ἔπειτα. Οἱ Ἀγγλικανοὶ ἔχουν καὶ τοὺς τρεῖς βαθμούς.

3) Κι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μωϋσῆ (καθὼς εἶδαμε πιὸ πάνω) δινό-
ταν ἐξαιρετικὴ προσοχὴ στὴν ἐκλογὴ τοῦ προσώπου, ποῦ πρόκειται
νὰ ἱερωθῇ — Καὶ παλαιότερα καὶ ὡς σήμερ᾽ ἀκόμη καὶ οἱ ἀπολίτι-
στοι καὶ οἱ εἰδωλολάτρες ἔχουν σὲ μεγάλη ἀνωτερότητα καὶ κρατοῦν
σὲ ἀπόλυτο σεβασμὸ τοὺς μύστες τῆς Θρησκείας τοῦς. Στὰ παλαιό-
τερα Χριστιανικὰ χρόνια — ποῦ κι ὁ λαὸς καυστεροῦσε στὴ μόρφω-
ση — δινόταν ἀνυπολόγιστα ἐξαιρετικὴ σημασίᾳ στὴν ἐκλογὴ τοῦ
κληρικοῦ. Μπορεῖ ἀληθινὰ νὰ θαυμάση κανεὶς γιὰ τὸ πνεῦμα, ποῦ κρα-
τοῦσε σὲ κείνα τὰ χρόνια, σχετικὰ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ κληρικοῦ, ἅμα
διαβάσῃ τοὺς λόγους τοῦ *Χρυσοστόμου* καὶ τὸν « *περὶ Φυγῆς* » λόγο τοῦ
Ναζιανζηνοῦ.

Ἐκεῖ θὰ ἰδῇ πὼς : τὸν Ἱερέα τὸν ἐννοοῦσαν δάσκαλο τοῦ λαοῦ
μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα· τὸν ἤθελαν ἐμπνευσμένο κήρυκα τῆς εὐσεβεί-
ας καὶ τῆς ἀρετῆς· τὸν θέλουν ἄξιο ὁδηγὸ τοῦ Λαοῦ, γιὰ νὰ εἶναι σὲ
θέση νὰ τὸν πλησιάσῃ στὸ Θεὸ καὶ στὸ ἀγαθό.

Μὰ γιὰ νὰ μπορῇ ν' ἀνταποκριθῇ σ' αὐτὰ τὰ καθήκοντα ὁ κληρι-
κὸς πρέπει νὰ εἶναι σοφός, γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ διδάσκη τοὺς ἄλ-
λους· πρέπει νὰ εἶναι ἀγνὸς στὴν ψυχὴ, γιὰ νὰ ἐξαγνίξῃ τὸ λαό. — Μὲ
ποῖο φῶς θὰ φωτίσῃ τοὺς πιστοὺς ὁ κληρικός, ἅμα ὁ ἴδιος αὐτὸς ζῇ
στὸ σκοτάδι τῆς ἀμάθειας; Πῶς νὰ ὁδηγήσῃ καὶ νὰ στερεώσῃ τοὺς
ἄλλους στὴν Ἀρετὴ, ἅμα αὐτὸς ὁ ἴδιος ζῇ μέσα στὴν κακία; Πῶς νὰ
τοὺς πλησιάσῃ στὸ Θεό, ἅμα ὁ ἴδιος ζῇ μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό;

Τὸ ἔργο τοῦ Ἱερέα εἶναι τὸ ὕψιστο ἔργο· ἡ ἀποστολὴ του εἶναι
ἡ πιὸ σπουδαία ἀπὸ κάθε ἄλλῃ. Γι' αὐτὸ οἱ ἄριστοι πολῖτες, τόσο σὲ
μόρφωση, ὅσο καὶ σὲ ἀρετὴ, πρέπει νὰ ἐκλέγωνται Ἱερεῖς· κι αὐτοὶ
πάλι ἔπειτα ἀπὸ ἀνάλογη προπαρασκευὴ καὶ καθοδήγηση.

Ἡ ἡθικὴ καὶ θρησκευτικὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ εἶναι στὰ χέρια

Β' ΜΕΡΟΣ

ΗΘΙΚΟ

Στὸ Δογματικὸ μέρος ἐδίδαχτήκαμε τὶς ἀλήθειες τῆς χρι-
 Σχέση Δογματικοῦ καὶ Ἠθικοῦ χιανικῆς Θρησκείας. Εἶδαμε ἀ-
 μέρους κόμη, πῶς μᾶς μεταδίδεται ἡ
 Θεία χάρις μετὰ τὰ Ἅγια Μυστή-
 ρια. Μὰ « Δὲ μπορεῖ νὰ σταθῇ πίστις δίχως ἔργα, καθὼς δὲ
 μπορεῖ νὰ ζήσῃ σῶμα δίχως ψυχὴ », λέει ὁ Ἀπόστολος Ἰά-
 κωβος (1).

Αὐτὰ τὰ ἔργα εἶναι ἠθικὰ καθήκοντα τοῦ Χριστιανοῦ —
 καὶ πρὸς τὸ Θεὸ καὶ πρὸς τὸν πλησίον.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι δοσμένα σὲ τύπο προσευχῶν καὶ ἐντολῶν.

Τὸ μέρος τῆς Κατηχήσεως, ποὺ ἐξετάζει προσευχὰς καὶ ἐν-
 τολὰς εἶναι ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τοῦ Δογματικοῦ· λέγεται
 Ἠθικὸ καὶ χωρίζεται σὲ δύο κεφάλαια : Προσευχὰς — Ἐντολές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ

§ 9. ΑΝΑΓΚΕΣ ΠΟΥ ΥΠΑΓΟΡΕΥΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ

Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ πιστεύει καὶ ἀγαπᾷ καὶ ἐλπίζει στὸ Θεό,
 Βάσεις τῆς Προσευχῆς μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ προσεύχεται
 τακτικὰ μόνος του στὸ Θεό· πρέπει
 ὅμως νὰ προσεύχεται καὶ στὸ Νάό, καθὼς εἶδαμε στὴ Λειτουργι-
 κή, μαζὶ με τοὺς ἄλλους χριστιανούς.

== Καὶ ξεχωρίζομε τὶς προσευχὰς μας σὲ :

Προσευχὰς, ποὺ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ (αἰτήσεις ἢ παρα-
 κλήσεις).

τοὺς ὅσο χειρότερη εἶναι ἡ κατάσταση τοῦ κλήρου, τόσο μεγαλύτερη
 εἶναι ἡ κατάπτωση τοῦ λαοῦ. Καὶ λαὸς δίχως ἀληθινὴν πίστιν καὶ αὐ-
 στηρὴ ἠθική, εἶναι ἀδύνατον νὰ ζήσῃ καὶ νὰ προκόψῃ.

1) Βλ. « Ἐπιστολὴ καθολικὴ Ἰακώβου » Β. § 14 κ. ἐκ.

Προσευχές, πού εὐχαριστοῦμε τὸ Θεὸ (εὐχαριστίες).
Προσευχές, πού δοξάζομε τὸ Θεὸ (δοξολογίες).=

Ἡ προσευχή πρέπει νὰ γίνεται μὲ πίστη καὶ μὲ αἴσθημα καὶ νὰ μὴν εἶναι τυπικὴ ἐπανάληψη συνηθισμένων λόγων.

Ἀκόμα πρέπει νὰ γίνεται μὲ πολλὴ προσοχή· γιατί ἡ προσευχὴ εἶναι μιὰ ὁμιλία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεό. Μιλώντας μὲ ἀνθρώπους, προσέχομε νὰ κρατᾶμε ὠρισμένους τύπους καὶ καλὴ στάση καὶ νὰ μὴ φλυαροῦμε. Πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ προσέχωμε στὴ προσευχή μας!

Ἡ ἐκκλησία καὶ οἱ χριστιανοὶ γενικὰ ἔχομε σὲ χρῆση διάφορες εὐχές — προσευχές — δεήσεις — παρακλήσεις — δοξολογίες — αἴνους — ὕμνους — τροπάρια — αἰτήσεις — κοντάκια — καθίσματα — μεγαλυνάρια — ἀπολυτίκια κ. ἄ.

Ἡ προσευχὴ λοιπὸν εἶναι πρᾶγμα ἡθικὸν ἀποτελεῖ μάλιστα τὴ βάση καὶ τὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἔδωκε (¹) ὁ ἴδιος ἓνα τύπο, σύντομης προσευχῆς πρὸς τὸ Θεό. Τὴ λέμε Κυριακὴ (τοῦ Κυρίου) προσευχὴ ἢ καὶ «Πάτερ ἡμῶν» (ἀπὸ

τὰ πρῶτα τῆς λόγια). Καὶ εἶναι αὕτη:

« Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς Οὐρανοῖς :

1. Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου.
2. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου.
3. Γενηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.
4. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.
5. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.
6. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.
7. Ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ Ἀμήν.

Ὅτι Σοῦ ἐστὶν ἡ Βασιλεία καὶ ἡ Δύναμις καὶ ἡ Δόξα εἰς τοὺς Αἰῶνας — Ἀμήν ».

Ἀμα προσέξωμε βαθύτερα τὴν προσευχὴ αὐτή, πού τὴ χα-

1) Βλ. « Εὐαγγ. κατὰ Ματθαῖον » κεφ. στ', § 9 — 13.

ρακτηρίζει ἀληθινὰ θεϊκὴ χάρις καὶ συντομία, θὰ ἰδοῦμε, πὼς δὲ μένει τίποτε, ποὺ νὰ μὴν χρειάζεται γιὰ τὴ ζωὴ καὶ νὰ μὴν τὸ ζητᾶμε.

§ 10. ΠΟΙΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Ἄς ἰδοῦμε λοιπὸν μὲ κάθε συντομία καὶ προσοχὴ τί ζητᾶμε καὶ τί ἐλπίζομε νὰ μᾶς δοθῇ μὲ τὴν Κυριακὴ προσευχή.

Καὶ πρῶτα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σὰν ἀδέλφια; παίρνομε τὸ
 Προσφώνηση : θάρρος καὶ προσφωνοῦμε (καλοῦμε)
 « Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς τὸν Θεὸ Πατέρα.
 οὐρανοῖς » Ξέρομε βέβαια, πὼς ὁ Θεὸς εἶ-
 ναι πανταχοῦ παρὼν· μὰ ὅμως, σὰν
 ἀσύγκριτα ἀνώτερό μας, τὸν θεωροῦμε νὰ κάθεταὶ στὰ οὐρά-
 νια, ὑψηλότερα ἀπὸ τὶς κακίες καὶ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες, ποὺ σέρ-
 νονται στὴ γῆ· καὶ γι' αὐτὸ λέμε :

« Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ».

Εἶναι σωστὸ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς Οἰκουμένης πρέπει
 νὰ πιστεύουν στὸν ἅγιο Θεό· ὅλοι
 α' Παράκληση : νὰ κάμνουν μόνο καλὰ πράξεις.
 = Ἀγιασθῆτω τὸ ὄνομά Σου = Ἀπὸ ὅλους ν' ἁγιασθῇ τ' ὄνομά
 του. Αὐτὸ ζητᾶμε πρῶτα πρῶτα, παρακαλώντας :
 « Ἀγιασθῆτω τὸ ὄνομά Σου ».

Στὸν οὐρανὸν, ποὺ βασιλεύει ὁ Θεὸς μὲ τοὺς δίκαιους νό-
 μους του, ἀνάμεσα στοὺς Ἁγίους
 β' Παράκληση : καὶ στοὺς Ἀγγέλους του, δὲν γί-
 νονται κακὰ πράξεις, οὔτε ὑπάρ-
 χουν κακίες.

Αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῇ βασιλείᾳ — τὴν οὐράνια βασιλεία τοῦ
 Θεοῦ — ζητᾶμε καὶ ἐμεῖς οἱ ἀληθινοὶ χριστιανοί, νὰ βασι-
 λεύσῃ καὶ ἐδῶ στὴ γῆ· καὶ προσευχόμεθα :

« Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου ».

γ' Παράκληση:
 =Γενηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς
 ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς=

Ἄμα βασιλεύουν στὴ γῇ οἱ νόμοι τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ μπορούμε νὰ εἰποῦμε, πὼς γίνεται κι' ἐδῶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καθὼς γίνεται καὶ στὸν οὐρανό, ἀπὸ τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους. Αὐτὸ ζητᾶμε μὲ τὴν τρίτη παράκληση λέγοντας:

«Γενηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς».

δ' Παράκληση:
 =Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον
 δὸς ἡμῖν σήμερον=

Ὁ ἀληθινὸς χριστιανός, ποὺ μόνη σκέψη καὶ φροντίδα του εἶναι νὰ ζῇ καὶ νὰ περνᾷ σύμφωνα μὲ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἐζήτησε, μὲ τίς προηγούμενες παρακλήσεις του, τὴν ὁλοκλήρωση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, σκέπτεται τώρα καὶ τὴ συντήρησή του, τὸν ἄρτο τῆς ἡμέρας (τὸν ἐπιούσιο), τὴ βάση αὐτῆς τῆς ζωῆς του, καὶ παρακαλεῖ λέγοντας:

«Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον».

ε' Παράκληση:
 =Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα
 ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς
 ὀφειλέταις ἡμῶν=

Στὴ ζωὴ ὁ ἄνθρωπος κι ὁ πιὸ ἀγαθὸς κι ἐνάρετος κι ὁ πιὸ ἅγιος ἀκόμη, εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἀναμάρτητος. Ὁ Θεὸς μόνο εἶναι ἀναμάρτητος! Μόνο ὁ Θεὸς εἶναι τέλειος. Ὁ ἄνθρωπος πάντα μένει χρεώστης (ὀφειλέτης), τόσο στὸ Θεό, ὅσο καὶ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Αὐτὰ τὰ ἡθικὰ χρέη (τὰ ὀφειλήματα) παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς τὰ συγχωρήσῃ (νὰ μᾶς τ' ἀφήσῃ), δίνοντας ἀμέσως τὴ βεβαίωση, πὼς κι ἡμεῖς συγχωροῦμε κι ἀφήνομε (ἀφίμεν) στοὺς χρεώστες μας (τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν) ὅ,τι μᾶς χρεωστοῦν τοὺς συγχωροῦμε κάθε βλάβη, κάθε ἐνόχληση, κάθε στενοχώρια, ποὺ μᾶς προξενοῦν.

Αὐτὰ ζητᾶμε καὶ ὑποσχόμεθα μὲ τὴν παράκληση:

«Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν».

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ κάνη πάντα τὸ ἀγαθόν·
 ἔχει ἀνθρώπινες ἀδυναμίες· ἔχει
 στ' Παράκληση: πολλὰς ἀτέλειες· τὸν τριγυρνᾶν
 =Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς πολλοὶ πειρασμοὶ καὶ κάποτε καὶ
 εἰς πειρασμόν= δοκιμασίαις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (Ἰώβ). Ὅχι

μοναχὰ ὁ πτωχὸς κι ὁ ἀδύνατος, ἀλλὰ κι ὁ ἀσκητὴς κι ὁ δυνατὸς κι ὁ πλούσιος—κι αὐτὸς μάλιστα πρὸ πολλοῦ—εἶναι ὁ στόχος τοῦ Σατανᾶ, τοῦ Πειρασμοῦ. Καὶ χρειάζεται ἀντοχή· καὶ χρειάζεται δύναμη πολλή, γιὰ νὰ κρατηθῇ ἀνίκητος ὁ χριστιανός, ἅμα τὸν ἀφήσῃ ὁ Θεὸς νὰ μπῇ (ἅμα τὸν εἰσενέγκῃ) στὸν πειρασμό! Γι' αὐτὸ παρακαλοῦμε:

«Καὶ μὴ εἰσηνέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν».

Καί, σὰν ἀληθινὰ τρομαγμένοι, ἀπὸ τὸν ὑπολογισμό τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας μας, μπρὸς τὴ θέα τοῦ πονηροῦ, παρακαλοῦμε νὰ μᾶς γλυτώσῃ (νὰ μᾶς ρύσῃ) ὁ Οὐράνιος πατέρας μας ἀπὸ τὸν πονηρό:

«Ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

Καὶ στὸ τέλος—σὰν σὲ ἐπίλογο—τῆς προσευχῆς, ἀναγνωρίζοντας, πῶς ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ζητᾶμε, εἶναι στὴν ἀπόλυτη Ἐξουσία καὶ στὴ Δύναμη καὶ στὴ Δόξα τοῦ Οὐράνιου Πατέρα, δικαιολογοῦμεθα γιὰ τὸ θάρρος, ποὺ ἐπήραμε νὰ τὸν παρακαλέσωμε καὶ λέμε:

«Ὅτι Σοῦ ἐστὶν ἡ Βασιλεία καὶ ἡ Δύναμις καὶ ἡ Δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας» Ἀμήν¹).

1 Ἀμήν= Ἀλήθεια, ὥς γίνῃ ἔτσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΝΤΟΛΕΣ

§ 11. ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΜΩΣΑΪΚΟΣ ΝΟΜΟΣ

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι καταγραμμένος μὲ ἀκρίβεια ὁ «Μωσαϊκὸς νόμος» ἢ «Δεκάλογος», ποὺ ἐδόθη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ στὸ Μωϋσῇ ἐπάνω στὸ ὄρος Σινᾶ, γραμμένος σὲ δυὸ πλάκες (¹).

«Οἱ 10 Ἐντολές» ἢ «Δεκάλογος» εἶναι :

- 1η.—Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι, πλὴν ἐμοῦ.
- 2η.—Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλὸν οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι· ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.
- 3η.—Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.
- 4η.—Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων, ἀγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου· τῇ δὲ ἐβδόμῃ, Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.
- 5η.—Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς.
- 6η.—Οὐ φονεύσεις.
- 7η.—Οὐ μοιχεύσεις.
- 8η.—Οὐ κλέψεις.
- 9η.—Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῇ.
- 10η.—Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί.

1) Βλ. Παλαιὰ Διαθήκη σελ. 53—55.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει καθήκοντα πρὸς τὸ Θεὸ καὶ καθήκοντα στὸν ἑαυτό του καὶ στὸν πλησίον του. Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεὸ εἶναι γραμμένα στὶς τέσσερες ἐντολὲς τῆς μιᾶς πλάκας.

ΟΙ ΕΝΤΟΛΕΣ ΤΗΣ Α΄ ΠΛΑΚΑΣ.—ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΕΟ

Ὁ Θεὸς λέει στὸν ἄνθρωπο: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος καὶ

Θεὸς σου· δὲ θάχης ἄλλους θεοὺς ἐκτὸς ἀπὸ μέ». Αὕτῃ ἡ ἐντολὴ εἶναι ἡ βάση γιὰ ὅλες τὶς ἄλλες· ἅμα ὁ ἄνθρωπος πιστεύῃ πραγματικὰ στὸ Θεό, κι ἅμα τὸν ἀγαπάῃ καὶ

1η Ἐντολή:
=Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου,
οὐκ ἔσονται σοὶ Θεοὶ ἕτεροι,
πλὴν ἐμοῦ=

τὸν σέβεται, τότε ὠρισμένα θὰ κάνῃ καὶ τὶς ἄλλες τοῦ ἐντολές. Δὲ θᾶναι ἄθεος, δὲ θᾶναι πολυθεϊστής, δὲ θὰ πιστεύῃ μαγεῖες, δεισιδαιμονίες, μαγγανεῖες, δὲ θάκολουθῇ τοὺς αἰρετικούς·

«Ποτέ σου νὰ μὴ λατρέψῃς κανένα εἰδῶλο (ὁμοίωμα, χτίσματα τοῦ Θεοῦ)».

2α Ἐντολή:
=Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδῶλον
οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα,
ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω...=

Ἡ δευτέρῃ ἐντολή, συμπληρώνοντας τὴν πρώτη, μᾶς λέει ὅχι μονάχα νὰ μὴ λατρεύωμε ἄλλους Θεούς, μὰ οὔτε καὶ κτίσματα καὶ

δημιουργήματα τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ μας νὰ μὴ λατρεύωμε, καθὼς κάμνουν οἱ εἰδωλολάτρες.

Ἄμα ἀκολουθοῦμε τὴν ἐντολὴ αὐτή, Θεὸς μας θᾶναι μόνο ὁ Πνευματικὸς Θεὸς καὶ τίποτε ἄλλο· οὔτε πρόσωπα ἀγαπημένα, οὔτε χρεῖμα, οὔτε ἀπολαύσεις, οὔτε εἰκόνες, οὔτε τίποτε (').

«Μὴ πιάνῃς στὸ στόμα σου τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου μάταια καὶ δίχως σπουδαῖο λόγο».

3η Ἐντολή:
=Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ
Θεοῦ σου ἐπὶ ματαιῷ=

Στὴν ἐντολὴ αὕτῃ πρέπει πολὺ

1) Στὶς εἰκόνες—ποὺ εἶναι ὁμοιώματα τῶν Ἀγίων—εἶπαμε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία σελ. 116, πὼς δὲν κάνομε λατρεία, παρὰ μόνο τιμητικὴ προσκύνηση.

νὰ προσέξωμε.

Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ πιάνουν στὸ στόμα τους τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἢ τῶν ἁγίων του, ἐντελῶς ἄσκοπα ἢ καὶ ὕβριστικά. Καὶ ἄλλοι, ποὺ κάθε ὑπόσχεσή τους τὴν κλείνουν μὲ ὅρκους. Αὐτοὶ ὅλοι, εἶναι ἀξιοκατάκριτοι καὶ πολὺ σωστὰ ὁ κόσμος δὲν τοὺς ἔχει σὲ καμμιὰ ὑπόληψη.

Ὁ Χριστὸς, συμπληρώνοντας τὴν ἐντολὴ αὐτὴ ἐσυμβούλευσε (¹), σὲ κάθε περίπτωσιν νὰ περιοριζώμεθα βεβαιώνοντας ἢ ἀρνούμενοι τὰ περιστατικά μὲ ἓνα ναι ἢ μὲ ἓνα ὄχι, σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψή μας καὶ μὲ τὴ συνείδησή μας.

Σὲ ἐξαιρετικές περιστάσεις, ὁ ὅρκος εἶναι υποχρεωτικός, γιὰ τὴν ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας. Κι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὶς ἐπιστολές του λέει «*μάρτυς μου ὁ Θεός*» (²).

Κι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐδέχθη τὸν ὅρκο τοῦ Καϊάφα κι ἀπάντησε—καθὼς ἀπαντοῦσαν καὶ οἱ ραββῖνοι—«*Σὺ εἶπας*».

Ὅποιος ὀρκίζεται ψεύτικα ἢ ἐπιπόλαια ἐγκληματεῖ καὶ τιμωρεῖται ἀπὸ τὸ Θεὸ κι ἀπὸ τὸν ποινικὸ νόμο.

Ἡ ἐντολὴ αὐτὴ λέει στὸν ἄνθρωπο «*ἕξι ἡμέρες νὰ ἐργάζεσαι τῇ δὲ ἐβδόμῃ νὰ δοξάζῃς τὸ Θεό σου*».

4η Ἑντολή:

=Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου=

Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ὠριζε στοὺς Ἰσραηλῖτες νὰ ἐργάζωνται τὶς ἕξι ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἐβδομάδα καὶ τὴν ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ—τὸ Σάββατο (³)—

νὰ τὸ ἀφιερώνουν γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Μωϋσῆς λέει στὴ Γένεσιν, πῶς ὁ Θεὸς τὴν ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ἐκατάπαυσε ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς Δημιουργίας τοῦ Κόσμου. Ἔτσι ἀνέκαθε τὸ Σάββατο ἦταν ἡμέρα λατρείας τοῦ Θεοῦ κι ἀναπαύσεως. Ἐνας λόγος ἦταν αὐτός· ἄλλος λόγος εἶναι ἐντελῶς ὑγιεινός· ἢ συνεχῆς κι ἀδιάκοπη ἐργασία φθείρει τὸ σῶμα καὶ ὑποσκάπτει τὴν υἰεῖα· ἢ ὑπερκόπωση φέρνει τὴν ἐξάντληση. Εἶναι λοιπὸν καὶ ὑγιεινὴ ἀπαίτηση ν' ἀναπαύεται ὁ ἄνθρωπος.

1) Βλ. «*Εὐαγ. κατὰ Ματθαῖον*» Ε. § 33—36.

2) Βλ. «*Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Ῥωμαίους Α'*» § 9.

3) Σάββατο: Λέξη Ἑβραϊκὴ=ἀνάπαυση· ἄλλοι σημαίνει ἐβδομάδα.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ὥρισε τὴν Κυριακὴν (ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου).

Ἐκκλησιαζόμεθα τὴν Κυριακὴν οἱ Χριστιανοὶ κι ἀπέχομε ἀπὸ σωματικὰς ἐργασίες. Ὅμως ἔχομε χρέος νὰ μὴν ἀποφεύγωμε ποτὲ νὰ κάνωμε ἀγαθὰ ἔργα. Πρέπει νὰ συντρέχωμε σ' ἔργα σωτηρίας καὶ κοινῆς ὠφελείας, ν' ἀνακουφίζωμε ἀσθενεῖς καὶ πάσχοντες.

ΟΙ ΕΝΤΟΛΕΣ ΤΗΣ Β' ΠΛΑΚΑΣ—ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΟΝ

Οἱ δευτέρες αὐτὲς ἐντολὲς ἐδόθησαν γραμμένες σὲ δευτέρῃ

5η Ἐντολή:
=Τίμα τὸν Πατέρα σου καὶ τὴν
Μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται
καὶ ἵνα μακροχρόνιος ἔσῃ ἐπὶ
τῆς γῆς=

πλάκα καὶ μιλοῦν γιὰ νὰ καθήκοντα λαὶ τίς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον του.

Ἡ 5η ἐντολὴ ὀρίζει: «Νὰ σέβεται ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ τιμᾷ τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του

—τοὺς γονεῖς του—γιὰ νὰ εἶναι εὐτυχής».

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκῃ βρισκομε πῶς: «ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα κατεδικάζετο εἰς θάνατον» (1)· ἄλλου: «εὐλογία πατρὸς στηρίζει οἴκους· κατάρτα δὲ μητρὸς ἐκριζοῖ θεμέλια» (2).

Στὴν Καινὴ Διαθήκῃ βλέπομε πῶς: «ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὑποτασσόμενος στὸν Ἰωσήφ καὶ στὴ Μητέρα του» (3).

Ἀπὸ τὸ Σταυρό, καὶ λίγο πρὸ τοῦ «τετέλεσται», ἐπρονόησε γιὰ τὴν Μητέρα του καὶ εἶπε: «Ἰωάννη, ἰδοὺ ἡ Μήτηρ σου».

Ἐδέχθη δίχως ἀντίρρηση τὴν ὑπέρτατη θυσία λέγοντας: «ἄς γίνῃ οὐχ ὥς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὥς Σὺ, Πάτερ» (4).

Μετὰ τὸ «τετέλεσται» ἐπρόσθεσε: «Πάτερ, εἰς χεῖρας σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμα μου» (5).

1) Βλ. Ἐξοδος: ΚΑ—§ στ'—16—καὶ «Εὐαγγ. κατὰ Μάρκον» Ζ 10.

2) Βλ. Σοφία Σειράχ: Γ—§ 9.

3) Βλ. «Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην» ΙΘ—§ 25.

4) Βλ. «Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον» ΚΣΤ'—§ 40.—«Καινὴ Διαθήκη» σελ. 55.

5) Βλ. «Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν» ΚΓ'—§ 46 —«Καινὴ Διαθήκη» σελ. 67.

Ἡ 5η αὐτὴ ἐντολὴ—ποὺ εἶναι καὶ ἡ πρώτη τῆς σειρᾶς τῶν καθηκόντων πρὸς τὸν πλησίον—εἶναι ἡ βάση γιὰ ὅλες τὶς ἄλλες. Κατὰ φυσικώτατο λόγο οἱ γονεῖς εἶναι πιὸ πολὺ δικοί μας, ἀπὸ ὅλους τοὺς πλησίον. Ἄμα κανεῖς τοὺς γονεῖς του δέν τιμᾷ καὶ δὲ σέβεται, ποὺ τὸν ἀνέθρεψαν, τὸν ἐμόρφωσαν, τὸν ἐβοήθησαν πιὸ πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλον, γιὰ νὰ γίνῃ ὅ,τι εἶναι, πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ φερθῇ καλὰ σὲ κάθε ἄλλον πλησίον του!

Πολλὴ εὐγνώμοσύνη πρέπει νὰ χρεωστοῦμε στοὺς γονεῖς μας, γιὰ ὅσα ἔκαμαν γιὰ μᾶς· σὲ κάθε εὐκαιρία, καὶ μὲ κάθε τρόπο, πρέπει ν' ἀνταποδίδωμε τὴν εὐεργεσίαν καὶ νὰ ἐκδηλώ-
νωμε τὸ εὐγενικὸ αἶσθημα τῆς εὐγνώμοσύνης.

Ἀνάλογα πρέπει νὰ φερώμεθα καὶ σὲ κάθε ἄλλο, ποὺ φροντίζει γιὰ μᾶς· κηδεμόνα, δάσκαλο, πολιτεία, γενικοὺς εὐεργέτες, ἄρχοντες, δικαστὲς κ.ἄ.

Ἡ ἐντολὴ αὕτὴ ἀπαγορεύει τὸ φόνο ἄλλου ἀνθρώπου.

6η Ἐντολή: ρῆ, τί ἄλλο μένει νὰ τοῦ κάνῃ; Ἡ ζωὴ
=Οὐ φονεύσεις= εἶναι τὸ πολυτιμότερο ἀγαθόν, ποὺ ἔδωκε

ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπο! καὶ κανένας δέν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ τὴ θίξῃ· οὔτε ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος δέν ἐξουσιάζει τὴν ἴδιαν του τὴ ζωὴ, τὸ ὑπέρτατο αὐτὸ δῶρο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ!

Παραβάτες τῆς ἐντολῆς ἀκόμη εἶναι κι ἐκεῖνοι ποὺ ἀνέ-
χονται μὲ ἀπάθεια νὰ κινδυνεύῃ ἡ υἰεία καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἄλλων!

Οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ καὶ οἱ Πολιτικοὶ Νόμοι ἀνέχονται τὸ φόνο καὶ δέν τὸν θεωροῦν ἐγκλημα, ἅμα γίνεται ἀπὸ παράφρο-
νες—ἀπὸ ἀμέλεια—σὲ ὦρα ἀμύνης—στὸν πόλεμο—στὴν αὐτο-
θυσία· κι ἀκόμη, ἅμα ἐπιβάλλεται στοὺς καταδίκους, γιὰ φρι-
καστικὰ ἐγκλήματα.

Δύο πράγματα ἀποτελοῦν τὴν πραγματικὴν ὑπόστασιν τοῦ
ἀνθρώπου: ἡ ζωὴ καὶ ἡ τιμὴ. Ἄμα χάσῃ

7η Ἐντολή: ὁ ἄνθρωπος τὴ ζωὴ πεθαίνει πραγματικά·
=Οὐ μοιχεύσεις= ἅμα προσβληθῇ ἡ ἀτομικὴ του ἢ ἡ οἰκογε-
νειακὴ του τιμὴ πεθαίνει ἠθικά. Κι ὁ ἠθικὸς θάνατος εἶναι
πιὸ ὀδυνηρὸς ἀπὸ τὸ φυσικόν! Ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ τοῦ ἀν-

θρώπου είναι ή άσάλευτη βάση της οίκογενειακής του εϋτυχίας και της προκοπής του· είναι τὸ θεμέλιο της ήθικης Κοινωνίας. Καί πρέπει πολὺ νὰ προσέχωμε μήπως γίνωμε ἔνοχοι τέτοιου μεγάλου κακοῦ! Ἀξίζει νὰ προσέξωμε πολὺ τὴν ἐντολή «οὐ μοιχεύσης» δηλ. «σεβάσου τὴν τιμὴ τοῦ ἄλλου».

Οἱ κακές συναναστροφές, τὰ ἄσεμνα θεάματα, τὰ ἐλεεινὰ τραγούδια καὶ τὰ ἀνήθικα βιβλία καὶ περιοδικά, ἡ κακῶς ἐννοουμένη ἀνάπτυξη κι ὁ ψευτοπολιτισμός, ἡ κραιπάλη καὶ οἱ ἀτέλειωτες διασκεδάσεις, οἱ αἰσχρολογίες καὶ τὰ ἄσχημα παιχνίδια, σπρώχνουν ἀκράτητα στὴν ἀνηθικότητα καὶ καταστρέφουν ἄτομα ἀκόμα καὶ λαοὺς ὁλόκληρους.

Ἔπειτα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν τιμὴ, ποὺ ἀποτελοῦν καθῶς εἴπαμε, τὴν πραγματικὴ ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ἔρχονται καὶ τὰ ὑπάρχοντά του·—ἡ μικρὴ ἢ μεγάλη περιουσία του—

ποὺ κι αὐτὴ εἶναι ἓνα συστατικὸ σπουδαῖο· μιὰ ἀνάγκη ἀπαραιτήτη γιὰ τὴ ζωὴ. Τίς περισσότερες φορές τὰ μικρὰ αὐτὰ ἀποταμιεύματα ἀπεκτήθησαν μὲ κόπους, μὲ στερήσεις, μὲ ἐντιμὲς προσπάθειες.

Δὲν εἶναι φυσικὰ καθόλου δικαιολογημένο νὰ ρίχνῃ κανένας φθονερὸ μάτι καὶ ν' ἀπλώνῃ ἄρπαγο χέρι σὲ ξένη περιουσία! Κι ἄρπαγὴ καὶ κλεψιά εἶναι βέβαια, ὅχι μόνο ἡ βίαιη καὶ ληστρικὴ ἀφαίρεση τῶν ὑπαρχόντων τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ καὶ κάθε ψεύτικη κι ἀπατηλὴ ἀφαίρεση τοῦ κόπου του, τοῦ ἰδρώτα του.

Ἄς γνωρίζωμε, «πῶς τὸ ἄδικο ποτὲ δὲν εὐλογεῖται».

Στὴ ζωὴ συμβαίνει πολλὰς φορές νὰ λύνουν τὰ δικαστήρια

9η Ἐντολή: τίς διαφορὰς τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἡ ἀγάπη δὲν ἠμπόρεσε νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ τίς λύσουν μόνοι τους.

Οἱ δικάστες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ καλέσουν μάρτυρες καὶ νὰ τοὺς ἐπιβάλουν ὄρκον γιὰ ν' ἀποδειχθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ ν' ἀποδοθῇ δικαιοσύνη.

Σὲ τέτοια περίπτωσιν ἡ μαρτυρία μας πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ δίκαιο καὶ μὲ τὴ συνείδησίν μας, κι ὅχι ἀνάλογη μὲ φιλίες καὶ συμπάθειες ἢ μὲ φόβους, μὲ πᾶντι κι ἔχθρες!

Ἡ ψευτομαρτυρία καὶ ἡ ἄδικη κατάκριση καὶ ἡ συκοφαντία εἶναι **κακοήθειες** ! καὶ ἀποτελοῦν ἔγκλημα, ποὺ τὸ τιμωροῦν καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἀνθρώπιοι νόμοι !

Εἶναι εὐχάριστο νᾶναι πλουτισμένος μὲ κάθε εὐτυχία καὶ

10η Ἑντολή :
=Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ
πλησίον σου ἐστίν=

χαρὰ ὁ διπλανός μας· καὶ δὲν εἶ-
ναι καθόλου κακὸ νὰ παραδειγμα-
τιζώμεθα κι ἐμεῖς καὶ νὰ καταβά-
λῳμε κάθε **ἐντιμὴ προσπάθεια**, καὶ

νὰ ἀναπτύσσῳμε κάθε **εὐγενικὴ ἀμύλλα** γιὰ νὰ γίνῳμε κι ἐμεῖς
καλοὶ κι εὐτυχισμένοι.

Ἀλλὰ στὸ στάδιο αὐτὸ ὑπάρχει ἓνα ἐπικίνδυνο σημεῖο !
Χρειάζεται μεγάλη προσοχή, μήπως παρασυρθοῦμε ἀπὸ τὴν
ἐπιθυμία μας νὰ φθάσῳμε τὸ διπλανό μας, κι ἀντὶ νὰ ἐργα-
σθοῦμε **τίμια καὶ ὑπομονετικά**, καταντήσουμε νὰ μᾶς πιᾶση
ζήλεια καὶ φθόνος.

Ἔτσι, ἡ ἄθῳα ἐπιθυμία ἀντρεῖεῦε σιγά-σιγά καὶ γίνεται φο-
βερὸ σαράκι· γίνεται **ζήλεια καὶ φθόνος**, ποὺ κατατρώει τὴν
ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά, ποὺ σκοτίζει τὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου ! Καὶ
τότε ἡ παράβαση ὅλων τῶν ἐντολῶν εἶναι ἐνδεχόμενη καὶ
βέβαιη.

Γι αὐτὸ, πολὺ σοφά, μᾶς λέει ἡ δεκάτη ἐντολή : «**Οὐκ ἐπι-
θυμήσεις, ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν**».

ΕΝΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, θέλοντας νὰ στηρίξῃ καὶ
νὰ συμπληρώσῃ τὸ Μωσαϊκὸ Νόμο, ἐσυγκέντρωσε καὶ **τὶς δέκα
ἐντολές του** σὲ **δυὸ μοναχά**.

Στὴν **πρώτη** ἐπερίλαβε τὶς τέσσερες **πρώτες ἐντολές** τοῦ
Μωσαϊκοῦ νόμου, ποὺ ἀναφέρονται στὸ Θεό. Καὶ στὴ **δεύτερη**
ἐσυγκέντρωσε καὶ τὶς ἄλλες ἑξὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ποὺ
καταγράφουν τὰ καθήκοντα στὸν πλησίον.

Ἔτσι ὁ **Νόμος τοῦ Χριστοῦ** ἀπετελέσθη ἀπὸ αὐτὲς **τὶς
δυὸ ἐντολές** : (1)

1) Τὶς ἐντολὲς αὐτὲς τὶς ἔδωκε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λίγο πρὶν νὰ
κάμῃ τὸ δριμύτατο ἔλεγχον κατὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων μὲ
τὸ «**Οὐαὶ ὑμῖν...**».—«**Εὐαγγ. Περικοπές**» σελ. 68.

«'Αγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου».

«Αὕτη ἐστὶν ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή», εἶπε ὁ Κύριος.

Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ: «'Αγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

Καὶ ἐπρόσθεσε ὁ ἴδιος: «'Εν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται» (=ἀναφέρονται)(').

—Κι ἀληθινά, ὅποιοι πιστεύει τὸ Θεὸ γιὰ Πνεῦμα, συμμόρφώνεται καὶ μὲ τὶς τέσσερες πρῶτες ἐντολὲς τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου:

Καὶ ἓνα μόνο Θεό, τὸν πνευματικό, λατρεῖ· καὶ σὲ εἰδῶλα δὲν πιστεύει· καὶ γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μιλεῖ μὲ σεβασμό· καὶ στὶς ὠρισμένες ἑορτὲς τὸν λατρεῖ μὲ σεβασμό καὶ μὲ εὐλάβεια πολλή.

Κι ὅποιος πάλι αἰσθάνεται γιὰ τὸν πλησίον του ἀγάπῃ, ὅμοια μὲ ἐκείνη, ποὺ αἰσθάνεται γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, στὰ σωστά, εἶναι σύμφωνος καὶ μὲ τὶς ἑξὶ δευτέρες ἐντολὲς τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ποὺ μιλοῦν γιὰ τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν πλησίον:

Καὶ τοὺς γονεῖς τιμᾷ κι ἀγαπᾷ καὶ τῇ ζωῇ τοῦ πλησίον του σέβεται· καὶ τὴν τιμὴν τοῦ δὲν ἐκθέτει· κι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του ἀπέχει· καὶ ψευδομάρτυρας δὲν εἶναι· καὶ τίποτε δὲν ἐπιθυμεῖ ἀπὸ τὰ ξένα.—

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Στὴν Κατήχηση ἐξετάσαμε τὰ Δόγματα, ποὺ πρέπει νὰ πιστεύουμε (δηλ. Σύμβολο τῆς πίστεως καὶ Μυστήρια) καὶ τὶς Ἡθικὰς παραγγελίες (δηλ. τύπους, ποὺ πρέπει νὰ προσευχώμεθα κι ἐντολές, ποὺ κανονίζουν τὶς σχέσεις μας μὲ τὸ Θεὸ καὶ μὲ τὸν πλησίον).

X. Δημητράκοπουλος

1) Βλέπε «Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον» ΚΒ' 37—40.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

- I. ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
Α'. Ναός (Ρυθμοί—Μέρη τοῦ Ναοῦ).
Β'. Ἱερὰ Σκεῦη (Μυστηρίων—Εἰκόνες—Κοσμήματα—Σύμβολα—Κανδήλες—Κώδωνες).
Γ'. Ἱερὰ ἄμφια (Διακόνου—Πρεσβυτέρου—Ἐπισκόπου).
Δ'. Λειτουργικά βιβλία (Εὐαγγέλιον—Ἀπόστολος—Ψαλτήριον—Μηναῖα—Τριψόδιον—Τυπικὸν κλπ.).
- II. ΠΟΤΕ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
Ε Ο Ρ Τ Ε Σ

- Α'. Δεδοτικὲς (Ἀκίνητες—Κινητές).
Β'. Θεωρητορικὲς (Ἀκίνητες: Γενέθλια—Εἰσόδια—Εὐαγγελισμός—Κοίμησις).
Γ'. Ἀγίων (Ἀποστόλων—Ἀγίων—Μαρτύρων—Ὁσίων—Ἀσκητῶν—Ἱεραρχῶν—Διδ[λ]ων κλπ.).
- III. ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
Α'. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ (τακτικὲς)

α'. Ἰακώβου	β'. Βασιλείου	γ'. Ἰωάννου Χρυσόστομου
23 Ὀκτωβρίου	10 φορές τὸ ἔτος	γενικὴ

- Β'. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ (ἔκτακτες)
(Προηγιασμένων Δώρων—Μυστηρίων—Ἐγκαινίων—Κηδείων—Μνημοσύνων—Λιτανειῶν—Δοξολογιῶν).

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΜΕΡΟΣ Α'. (Δογματικὸν)

- I. Ἁγία Γραφή (α'. Παλαιὰ Διαθήκη.—β'. Καινὴ Διαθήκη).
II. Ἱερὰ Παράδοσις (Δόγματα καὶ παράδοσις).
Κεφ. Α'. Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως (Πηγὲς τῶν ἄρθρων τοῦ «Πίστεῦ».)
Κεφ. Β'. Τὰ Ἅγια Μυστήρια (ὕποχρεωτικά—προαιρετικά).

ΜΕΡΟΣ Β'. (Ἠθικὸν)

- Κεφ. Α'. Προδευχὲς (Κυριακὴ Προσευχή).
Κεφ. Β'. Ἐντολὲς (Δεκάλογος—Ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ),
Ἐπίλογος



ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Πρὸς τοὺς κ. κ. Γενικοὺς Ἐπιθ/τάς τῶν Σχολείων Μέσης καὶ Στοιχειώ-
δους Ἐκπαιδεύσεως, τοὺς Δ/ντάς τῶν Παιδικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ τῶν
Πειραματικῶν Σχολείων τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλο-
νίκης, τὸν Γεν. Ἐπιθ/τὴν τῶν Ἰδιωτικῶν Σχολείων, τὸν Γεν. Ἐ-
πιθ/τὴν τῶν Ξένων καὶ Μειον. Σχολείων, τὸν Δ/τὴν τοῦ Διδασκαλείου
Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τοὺς Ἐπιθ/τάς τῶν Δημ. Σχολείων, τὸν Ἐ-
πιθ/τὴν τῶν Μουσουλμανικῶν Σχολείων Ἀντικῆς Θράκης, καὶ τοὺς
Δ/ντάς τῶν Δημοσίων καὶ Ἰδιωτικῶν Σχολείων Μέσης καὶ Στοιχ.
Ἐκπαιδεύσεως.

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς κειμένας διατάξεις «περὶ διδακτικῶν βι-
βλίων κλπ.» καὶ τὰς προτάσεις τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ — Διοι-
κητικοῦ Συμβουλίου Ἐκπαιδεύσεως, τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὴν
ὑπ' ἀριθ. 7/78 τῆς 1-2-49 πράξιν αὐτοῦ, τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας
ἀποδεχόμεθα.

Συμμεμεν

1) Τὴν κυκλοφορίαν μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς ΣΤ' τάξεως Δημο-
τικοῦ Σχολείου, τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λειτουργικὴ» βιβλίου τοῦ Χ.
Δημητρακοπούλου καὶ

2) Τὴν χρησιμοποίησιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημο-
τικοῦ Σχολείου τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Κατήχησις» βιβλίου τοῦ αὐτοῦ
ὡς ἄνω συγγραφέως Χ. Δημητρακοπούλου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Φεβρουαρίου 1949

Ὁ Ὑπουργὸς
Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ





Νέα Βοηθητικά Βιβλία

Α. 'Αλοΐζου - Γ. Σακκά

Παλαιά Διαθήκη	Γ'	τάξεως
Καινή Διαθήκη	Δ'	»
Εκκλ. 'Ιστορία	Ε'	»
Λειτουργική και Κατήχηση	ΣΤ'	»

Α. 'Αλοΐζου

'Ελληνική 'Ιστορία	Γ'	»
'Αρχαία 'Ελλάδα	Δ'	»
Βυζαντινή 'Ιστορία	Ε'	»
Νεώτερη 'Ελλάδα	ΣΤ'	»
Γεωγραφία 'Ελλάδος	Δ'	»
Γεωγραφία 'Ηπείρων	Ε'	»
Γεωγραφία Εδρώπης	ΣΤ'	»
Γραμματική Δημοτικής	Γ'-Δ'	»
Γραμμ. Καθαρευούσης	Ε'-ΣΤ'	»
Ζωολογία	Γ'-Δ'	»
Ζωολογία	Ε'-ΣΤ'	»
Φυτολογία	Γ'-Δ'	»
Φυτολογία	Ε'	»
Φυτολογία	ΣΤ'	»
Φυτολογία	Ε'-ΣΤ'	»
Φυσική 'Ιστορία	Γ'	»
Φυσική 'Ιστορία	Δ'	»
Φυσική 'Ιστορία	Ε'	»
Φυσική 'Ιστορία	ΣΤ'	»
Πειραματική	Ε'	»
Πειραματική	ΣΤ'	»
Χημεία	Ε'	»
Χημεία	ΣΤ'	»
Χημεία	Ε'-ΣΤ'	»
Πειραματική και Χημεία	Ε'	»
Πειραματική και Χημεία	ΣΤ'	»
'Αριθμητική & Προβλήματα	Γ'	»
'Αριθμητική & Προβλήματα	Δ'	»
'Αριθμητική & Προβλήματα	Ε'-Δ'	»
Γεωμετρία	Ε'-ΣΤ'	»

Σ. 'Αλοΐζου - Γ. Σακκά

Γεωγραφία Στερεάς 'Ελλάδος	Γ'	»
Γεωγραφία Πελοποννήσου	Γ'	»
Γεωγραφία Μακεδονίας	Γ'	»

Μ. Λιουδάκη - Σ. 'Αλοΐζου

Παλαιά Διαθήκη	Γ'	»
Καινή Διαθήκη	Δ'	»
Εκκλ. 'Ιστορία	Ε'	»
Λειτουργική και Κατήχηση	ΣΤ'	»
'Αριθμητική & Προβλήματα	Ε'	»
'Αριθμητική & Προβλήματα	ΣΤ'	»
'Αριθμητική & Προβλήματα	Ε'-ΣΤ'	»
Γεωμετρία	Ε'-ΣΤ'	»

Ε. Χατζηγιάννη - Σ. 'Αλοΐζου

Μαθήματα Χημείας	Ε'	»
Μαθήματα Χημείας	ΣΤ'	»
Μαθήματα Χημείας	Ε'-ΣΤ'	»

Γ. Σακκά

Μυθικά Χρόνια	Γ'	»
Ιστορικά Χρόνια	Δ'	»
Βυζαντινά Χρόνια	Ε'	»
Νεώτερα Χρόνια	ΣΤ'	»
Γεωγραφία 'Ηπείρων	Ε'	»
Γεωγραφία Εδρώπης	ΣΤ'	»
Γεωμετρία	Ε'	»
Γεωμετρία	ΣΤ'	»

Σακκά - Πεκλάρη - Ξηροτάρη

Φυσική 'Ιστορία	Ε'	»
Φυσική 'Ιστορία	ΣΤ'	»

Κ. Στεργιοπούλου - Γ. Σακκά

'Αριθμητική & Προβλήματα	Γ'	τάξεως
'Αριθμητική & Προβλήματα	Δ'	»
'Αριθμητική & Προβλήματα	Ε'	»
'Αριθμητική & Προβλήματα	ΣΤ'	»
Φυσ. Πειραματική	Ε'-ΣΤ'	»
Χημεία	Ε'-ΣΤ'	»
Πειραματική και Χημεία	Ε'	»
Πειραματική και Χημεία	ΣΤ'	»

Β. Παπαγεωργίου - Γ. Σακκά

Γεωγραφία 'Ελλάδος	Γ'-Δ'	»
Γραμματική Δημοτικής	Γ'-Δ'	»
Γραμματ. Καθαρευούσης	Ε'-ΣΤ'	»

Α. Γ. Καλοεσπεύλου

Παλαιά Διαθήκη	Γ'	»
Καινή Διαθήκη	Δ'	»
'Εκκλησιαστική 'Ιστορία	Ε'	»
Λειτουργική & Κατήχησης	ΣΤ'	»

Χ. Δημητράκοπούλου

Ποιήματα & Προσευχές	Α'-ΣΤ'	»
Παλαιά Διαθήκη	Γ'	»
Καινή Διαθήκη	Δ'	»
'Εκκλησιαστική 'Ιστορία	Ε'	»
Λειτουργική & Κατήχησης	ΣΤ'	»
Εὐαγγελικά Περιόλαι	Ε'-ΣΤ'	»

Δ. Ζήση

Γραμματική τῆς Νεοελληνικής Γλώσσης	Γ'-Δ'	»
-------------------------------------	-------	---

Σ. Παπαδόκη - Χ. Πάτση

Πατριδογνωσία	Α'	»
Πατριδογνωσία	Β'	»
Πατριδογνωσία	Γ'	»

Α. Βογιατζή

Διηγήσεις γιά τούς Θεούς και 'Ηρώες	Γ'	»
Οί 'Αρχαίοι 'Ελληνες	Δ'	»

Ε. Καλλιτάκη

Γεωγραφία Κρήτης	Γ'-Δ'	»
------------------	-------	---

Ο. Κοκκινάκη - Ε. Καλλιτάκη

Καινή Διαθήκη	Δ'	»
Ιστ. 'Αρχ. 'Ελλάδας	Δ'	»

Πάτση - Πλέσσα

Γραμματ. Καθαρευούσης	Ε'-ΣΤ'	»
-----------------------	--------	---

Χ. Κακευλάκη

Ζωολογία	Γ'-Δ'	»
Ζωολογία	Ε'-ΣΤ'	»
Φυτολογία	Ε'-ΣΤ'	»
Φυσική 'Ιστορία	Ε'	»
Φυσική 'Ιστορία	ΣΤ'	»

Ν. Αρπατζόγλου

Θεοί και 'Ηρώες	Γ'	»
Καινή Διαθήκη	Δ'	»

Στρατή Παπαδόκη

Γραμματική Δημοτικής	Γ'-Δ'	»
'Αρσινόης Ταμπάκοπούλου	»	»

Γραμματική Δημοτικής	Δ'-ΣΤ'	»
----------------------	--------	---

Π. Βαβουλή

Γιά νά μάθης ὁρθογραφία.	»	»
(Γραμματ. Δημοτικής)	Δ'-ΣΤ'	»